

Dr. gróf Klebelsberg Kuno
vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, egyesületünk tiszteletbeli tagja

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

XLII. ÉVFOLYAM
4. SZÁM

BUDAPEST, 1929
SZEPTEMBER

<p>SZERKESZTŐSÉG, hová a lap szellemi részét illető minden közlemény küldendő: BUDAPEST, I., Avar-utca 15., III., 7. Kéziratokat nem adunk vissza.</p>	<p>SZERKESZTI: MOLNÁR OSZKÁR</p>	<p>Tagsági vagy előfizetési díj tan- évenként 8 P. Az egyesülettel és lappal kapcsolatos minden befi- zetés, reklamáció PÓCZA JÓZSEF egyesületi pénztáros címére (Bpest, V., Hold-utca 16., II., 33.) küldendő. Hirdetések megegyezés szerint.</p>
--	---	--

Nyolcosztályú gyakorló iskolát!

Az egységes, nemzeti szellemű kultúra mint ideál lebeg a nagyvonalú magyar kultúrpolitika előtt. Nemcsak nemzeti szellemű s a magyar föld és nép problémáit kutató európai nivójú kutató gárdát kell teremteni, hanem a népmilliók kultúráját is magasabb színvonalra kell emelnünk, hogy a nemzet sorsközösségének necsak ösztönszerű, hanem tudatosabb tagjai legyenek.

Ebben a kultúregyenetlenségeket nivellálni törekvő munkában nagy jelentőségű a nyolc osztályú népiskola kiépítésének megvalósulás előtt álló problémája.

A magyar tanítóképzést legközelebbről érinti ez a kérdés. Nekünk kell a magasabb igényeknek is megfelelni tudó, tárgyilag képzett, gyermek- és népszerűítő tanítókat nevelnünk, akik nemcsak kellő elméleti ismeretekkel rendelkeznek, de ismerik az új fejlődés, az új koncepció céljait, alapelveit s ezeknek megfelelő szellemű nevelő-oktatást szemléltetnek és begyakoroltak a tanítóképző nyolc osztályúvá fejlesztett gyakorló elemi iskolájában. Az első iskolák tehát, amelyeket nyolc osztályúvá kell kiépíteni, a tanítóképző-intézetek gyakorló elemi népiskolái.

Az iskola olyan, amilyen a tanítója. Talán egy intézmény se annyira meghosszabbított árnyéka a benne működő személy kvalitásainak, mint az iskola.

Fontos és lényeges ugyan az iskolába járás kereteinek a 12 éves gyermekkortól a 14 éves korig, a pubertás határáig való felemelése, de ennek a kerettágításnak csak akkor lesz nemzetébresztő, tömegeszméltető hatása, ha értékes tartalommal tölti meg a lelkiismeretes, szakképzett tanító.

Keret és tartalom szoros kapcsolatban állnak egymással,

de, véleményem szerint, a tartalmi reformon van a hangsúly.

A 10—12 éves gyermek szellemi befogadó képessége határt szab ma a legjobb oktatásnak is, de a 13—14, sőt a 15—16 éves lelki fejlődés értékes művelési anyaggal való foglalkoztatása a legválságosabb fiziológiai forrongás éveiben egész életre fundamentális jelentőségű. Véleményem szerint nem is helyes nyolcosztályú népiskoláról beszélni, mert hisz az alsó négy osztály a mindenkire nézve egyformán nélkülözhetetlen alapvető elemi ismereteket adja. Ez tehát nem népiskola, ez *mindenki iskolája; ez az elemi iskola.*

Csak a felső tagozat a szorosabb értelemben vett népiskola. Ide már azok járnak, akiknek ez az iskola az *egyetlen* nevelő intézetük.

A tanítóképző-intézetek nemcsak elemi iskolai (alsó négy osztály), hanem szakképzett, népszerűtő népiskolai-tanítókat kell, hogy neveljenek s ehhez nekik maguknak is látniok s át kell élniök az ilyen gyakorló iskola nevelő munkáját.

Gyakorló iskolai tanítóink értékes avant gardeja a magyar tanítóságnak. Tanítóképzőnk mint az országban szétszórt fáklyák világítanak be a maguk körében új problémákon tépelődő iskolák és tanítók lelkét.

Szép és nagy hivatású feladat, de az első lépés ehhez nyolc osztályúvá fejlesztendők a tanítóképzők gyakorló elemi népiskolái.

Fel kell fegyvereznünk a már most végző tanító-generációkat jövő feladatukra, — a nyolc osztályú népiskolában való működésre és magasabb igényű népműveltség kiépítésére.

Mácsay Károly.

Az iglói m. kir. állami tanítóképző-intézet története az összeomlás és a megszállás idején.

— Befejező közlemény. —

15. *A magyar tisztviselők küldöttsége Budapesten 1919. január hónapban.* Időközben a remény, hogy a helyzet Magyarország javára változhatik még, egyre fogyott. A csehek az iglói hivatalok nagy részét átvették és pedig a városházán kívül a szolgabírói hivatalt, az adóhivatalt és a postát. A bányakapitányság, a járásbíróság és az áll. iskolák átvétele későbbre maradt. Miután szaporodtak az elbocsátott magyar tisztviselők, kiknek egyrésze már fizetést sem kapott, a magyar tisztviselők január hónapban küldöttséget menesztettek Budapestre, hogy azok részére, kik már nem kaptak fizetést, Budapesten segélyt kérjenek és hogy egyúttal kérjék azokat a fizetési különbözeteket, melyek ebben az időben a megszállt és meg nem szállt területeken levő tisztviselői fizetések között

fennállottak. A küldöttség tagjai *Weisz* Lajos m. kir. bányakapitány vezetésével *Bermaldszky* Kálmán áll. el. isk. igazgató és *Schönwizner* János áll. gyakorló isk. tanító voltak. A küldöttség el is járt, tájékozódott a helyzetről és egy iglói pénzintézethez átutaltatott egy bizonyos pénzösszeget, mely aztán elosztatott és elszámoltatott. Mindegyik iglói és vidéki magyar tisztviselő részére átutaltak $\frac{1}{4}$ évi háborús segélyt, családi pótlék-többletet, feleség utáni családi pótlékot és az 5410/1918. sz. M. E. rendelettel engedélyezett gyorssegélyt.

14. *Az utolsó szorgalmi időszak 1919 február 6-tól 1919 március 14-ig.* Az iglói legfőbb polgári tekintély akkor a cseh-szlovák nemzeti tanács elnöke, *Vollay* Elemér volt. Az ő intézkedése szerint az iglói iskolák és így a tanítóképző is, február elején ismét megnyilhattak, miről előre értesítettem az intézet növendékeit és február 6-ra behívtam őket. Még mindig többen mint százan jöttek vissza. És újból hozzáfogtunk a munkához.

Szomorú és keserves volt ez. Akkor már mindenki látta, hogy hazánk olyan mélységbe zuhant, melyből nincsen ember, aki épen kihúzza. Már csak a véletlentől vártuk az esetleges jobbrafordulást.

A visszajött növendékek, kevés itt lakó magyar, többnyire tót és német fiuk is tudták már, miféle válságról van szó, hiszen több tót fiúnak az apja a csehek szolgálatába állott és fanatikusan kezdte propagálni céljaikat. Hiszen akkor a növendékek közül többen már meg volt hagyva: figyeljétek meg magyar tanáraitokat! Otthon aztán be kellett számolniuk róla. Be kell azonban vallanom, hogy nem sok kellemetlenséget okoztak nekünk ezek a megbízott tót fiuk, nem törekedtek mindenáron érdemeket szerezni júdaskodással! Érezték ők is, mi is, fonák a helyzet, végtelen fojtó a levegő, melyben dolgozunk. Hiszen az ifjúság ritkán olyan romlott, mint a meglett ember. Türték még akkor is a magyar szellemben kötelességét teljesítő tanárkar fegyelmezését és úgyahogy elvégezték a tőlük kívánt munkát.

Én még ezen szorgalmi időszak elején óvatosságra intettem a testület tagjait hazafias érzelmeik nyilvánításában, egyúttal a végsőig megfeszítet, szigorú kötelességteljesítésre hívtam fel őket. És leszámítva kisebb kellemetlenségeket, nem történt baj. Az intézet működött.

A tornatanárra (*Chobodiczky* Alajosra), aki a lőcsei országúton menetgyakorlat közben magyar hazafias dalokat énekeltetett az ifjúsággal, egy velök találkozó cseh tiszt rászólt, hogy hagyják abba. A cseh városi parancsnok azután megidézte az igazgatót, figyelmeztette és szigorúan betiltották a menetgyakorlatokat, — de nagyobb baj nem történt. Amikor valamelyik tanár tanítás közben megfélemedezett az óvatosságról és elszólta magát, ezt hamar megtudták és újból figyelmeztettek. Így telt az idő.

15. *Március 14.-ike. A csehek átveszik az intézetet. A tanártestület valamennyi tagját elbocsájtják.* Március elején hallottuk, hogy az eperjesi áll. tanítónőképzőt március 3-án már átvették; majd megtudtuk, hogy a lőcsei állami iskolák átvétele is megtörtént. Ekkor bizonyos idegesség vett rajtam erőt. Éreztem, most már a mi napjaink is meg vannak számálva.

Már egy-két napja a márc. 15-iki ünnepélyre folyt az előkészület a tanítási idő után. A programja már megvolt.

Az előző években a márc. 15-ike az egész város, a polgárság és az iskolák közös ünnepélye volt és a főutcán, a kath. templom körüli sétányon felállított szép honvédemlék előtt folyt le. A főszereplők mindig az ev. főgimnázium és az állami tanítóképző ifjúsága volt, az egyik évben a gimnázium adta a szavalót, a tanítóképző a szónokot, a következő évben megfordítva, a tanítóképző a szavalót, a főgimnázium a szónokot.

Nemes verseny volt ez az egész város közönsége jelenlétében a két középfokú intézet között. Az énekben pedig az összes iskolák a közönséggel együtt vettek részt.

Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy ezt a nemes ízlésű iglói honvédemléket a csehek márc. 16-án megcsonkították, amint erről az akkor már újból megjelent *Szepesi Lapok* márc. 20. száma fájdalmas, egyúttal méltóságteljes módon megemlékezett. *Steier* Lajos is tett erről említést nagyszabású művében.

Márc. 14-én 8 órakor megkezdődött rendesen a tanítás. Ekkor következett be a sorsdöntő óra. Pár percre kimentem az irodából. Csakhamar utánam siet a hivatalszolga és mondja: Itt vannak! Tudtam, kik.

Visszamentem az irodába, két urat találtam ott, az egyik *Stefanek* Antal, a pozsonyi kormány tanügyi referense, a másik egy cseh főhadnagy, az iglói katonai parancsnokság h. parancsnoka.

Magyarul megmondom, ki vagyok és kérдем, kihez van szerencsém és mivel szolgálhatok. Erre *Stefanek* Antal tótul mondja, hogy nem tud magyarul és hozzá teszi tótul: *Azért jöttünk, hogy átvegyük a tanítóképzőt a cseh-szlovák állam számára.* Én megmondom, nem tudok eleget tótul. Erre ő kérdi: hová való igazgató úr? Megmondom. No, mondja, a dobsinaiak tudnak tótul! Nem mindegyik, — felelem — mert a dobsinaiak zöme eredet szerint német és nem tót. Ezután németül beszélünk. Nem tudtam még akkor, hogy ő jól tud magyarul.

Németül mondta: *Gondolhatja igazgató úr, hogy a tanítóképzésre mi különös súlyt helyezünk és azt cseh-szlovák tanárookra fogjuk bízni. A magyar tanítást beszüntetem. A tanár urakat, valamennyiöket elbocsátom.*

Erre nyugodtan annyit jegyeztem meg: Nekem az intézet átadására a magyar kormánytól nincsen felhatalmazásom. Sajnos, tudom, önök átvehetik.

Ezt ő szó nélkül hagyta. Leült, kitöltötte az átvételekre előre készített, magával hozott, gépelt iratot, melynek másodlatát nekem átadta, ezt a következő 16. fejezetben szószerint közlöm.

Megkérdezte még tőlem, kik tudunk tótul és németül. Megmondtam, hogy tótul jól egy sem, németül többen.

Azután hozzájárult ahhoz, hogy azoknak a tanulóknak, akik nem akarják tanulmányaikat itt folytatni, kiállítjuk a bizonyítványt. Végül megjegyezte, hogy néhány nap múlva meg fog jelenni nálam a cseh-szlovák igazgató, akinek köteles leszek az intézetet leltárszerűleg átadni.

A két úr ezután távozott. Az intézet sorsa eldőlt. Pár perc múlva megjelent az intézetben egy tiszt 10—12 katonával, elvette az igazgatótól az összes kulcsokat, csupán az irodai kulcsokat hagyta nála, őrséget állított valamennyi kijáró elé és most már a tanárok csakis igazolvánnyal léphettek ki és be. Még az igazgatónak is kellett igazolvány, a tanulóknak azonban nem.

16. *Utolsó hivatalos intézkedések. Az átvételi okirat magyar fordítása.* Épen 9-et csöngettek. Közöltem a tanárokkal a történeteket és rövid értekezletre hívtam őket össze. Az ifjúsággal pedig közöltem: tanítás nem lesz, maradjon csöndben az osztályokban, 11 órakor gyűljön össze a nagyobb teremben, fontos közlenivalóm van. Az értekezleten jelen voltak: *Gömöri Sándor*, igazgató, *Lovass László* r. tanár, jegyző, *Horváth A. János*, *Forberger Árpád*, *Tscheik Ernő*, *Chobodiczky Alajos*, *Lázár Károly* r. tanárok, *Schönvoizner János* gyak. isk. tanító, *Somogyi Aladár* nevelő, dr. *Szathovszky Antal* intézeti orvos, *Pataky Béla* róm. kath. hitoktató, dr. *Walser Gyula* ev. hitoktató.

Közölve még egyszer a testülettel a történeteket, bemutattam a csehszlovák tanügyi referenstől kapott tót nyelvű átvételi okiratot, melyet Pataky Béla róm. kath. hitoktató számunkra magyar nyelvre lefordított és amely szöszerint a következő:

„*Teljhatalmú minisztertől Slovenskón.* (Iskolai ügyosztály.) Gömöri Sándor úrnak, a tanítóképző-intézet igazgatójának Iglón. A Csehszlovák Köztársaság nevében az iglói áll. tképző-intézetet állami igazgatásba veszem át és értesitem Önt, hogy a tanári karnak csak azon tagjai vehetők át állami szolgálatba, akik a tót, esetleg a német nyelvet írásban és szóban bírják.

Önt, igazgató úr és valamennyi tanárt a szolgálatból elbocsátom és itt említtem meg, hogy a minisztertanács határozata alapján valamennyi-öknek fizetésük arányában igényük van három havi fizetésre. Ebbeli és nyugdíjigényeit minden tanár rendesen megszerkesztett kérvény útján írásbelileg érvényesítheti a pozsonyi minisztériumnál. (Iskolai ügyosztály.)

A tanulóknak március 24-ig szíveskedjenek szünetet adni. Az igazgatói lakást még e hó folyamán ki kell üríteni. Az igazgatása alatt álló intézet leltárát és egész vagyonát a volt magyar minisztérium által megerősített hivatalos összeírás alapján adja át az új igazgatónak, aki hivatalos igazolással Önnek bemutatkozik a legrövidebb időn belül. Addig az ideig személyesen felelős mindenért, ami az intézet, illetőleg az állam tulajdonát képezi és ami az intézetben történik.

Igló, 1919. március 14-én. *Stefanek Antal* s. k., a szlovák kormány iskolaügyi referense.

A testület fájdalommal, de azzal a tudattal vette tudomásul ezeket, hogy magyar hazánkért az utolsó percig megtett mindent, amit tehetett és csupán a hatalmi kényszernek engedve, szüntette be működését.

Az ifjúságra vonatkozólag elhatározta, hogy azoknak, akik nem maradnak itt, kiállítja az évi bizonyítványt. Felhivatnak a növendékek, lépjenek érintkezésbe szüleikkel ebben az életbevágó kérdésben és hétfőn, márc. 17-én reggel 8-kor jelentkezzenek.

A testület a bizonyítványok kiállítását előkészíti.

Az értekezletről felvett jegyzőkönyvet a testület minden tagja aláírta és annyi példányban állította ki, ahányan jelen voltunk, mindegyik kapott egy példányt, hogy a magyar vallás- és közoktatásügyi minisztériumban való jelentkezésnél szükség esetén bemutathassa. Ez meg is történt. A tanári értekezlet a Himnusz eléneklésével véget ért. Ez volt az utolsó értekezlet, mely intézeti és ifjúsági ügyekkel foglalkozott. Tervbe volt véve még egy búcsú-értekezlet, de ez már nem volt megtervezhető.

11 órakor a szükséges tudnivalókat közöltem az ifjúsággal.

Hétfőn, márc. 17-én a növendékek, 1-2 kivételével, kivették az elkészített bizonyítványt. A IV. éveseknek az oklevelet is kiállítottuk. Volt egy-két magántanuló, volt katonai növendékek, kikkel előbb még vizsgálatot tartottunk. Mikor másnap az igazgató átnyújtotta nekik a kiállított oklevelet, az eddigi szokás szerint néhány szót intézett az okleveles jelöltekhez, ennek végeztével egy jelenlevő tanár, *Chobodiczky* Alajos, meglepetésszerűleg a Himnuszt intonálta, mely az eleinte kisse meghökkent jelölteket gyorsan magával ragadta és lehalkítottan bár, de elénekelte. Ez a kis-irodában történt, jó távol az őrtálló cseh katonától, kik — úgy látszik — nem hallották. Mikor fog ott újból felhangzan a Himnusz? Csak a jó Isten tudja!

Ezzel az intézet utolsó hivatalos aktusa be volt fejezve. Ami még hátra volt, az már csak az igazgató dolga volt.

17. *Az intézetet megszállt cseh katonák hősködései nemzeti jelvényeinkkel. Egyes tanárok azonnali kiutasítása.* Az intézetet megszállt katonák parancsnoka, egy hadnagy, utasította embereit, kutassák át az intézetet, minden helyiséget, még az igazgató lakását is. Az összes kulcsokat, az iroda-kulcsok kivételével, már előbb átvette tőlem és meg is tartotta. A katonák azután végig is kutatták az összes helyiségeket. Megtutdunk később, mit kerestek: fegyvert, lőszert és egyéb tárgyakat. De a két napig tartó kutatás eredménytelen volt. Mikor a trencséniek itt tanyáztak, azok hagytak itt mindenféle fegyvert: puskát, bombát, kézi-gránátot, de mi ezeket idejekorán átadtuk a helybeli rendőrkapitánynak. Fegyvert tehát nem találtak.

De találtak más, nekik szemetszűrő tárgyakat: magyar nemzeti lobogókat és nemzeti tárgyú képeket. És ezek a hősök ahelyett, hogy kapott parancsuknak megfelelően elvitték volna ezeket a tárgyakat, csúfot úztek e kegyeleti tárgyakból. Magam láttam a szobámból, amin egy cseh katona elől menve, az intézeti gyászlobogót vitte, utána hárman vitték nemzeti zászlóinkat, ezek között volt egy díszlobogó és két egyszerűbb és a cseh katonák gúnydalokat is dúdoltak. Az Iskola-utcában diadalmenetszerűen mentek az állomás felé a kaszárnyába. Más katonák felhatoltak a padlásra, az ott talált díszképeinkbe, nemzeti nagyjainkat, az öreg elhalt uralkodót, Kossuthot, Petőfit stb.-eket ábrázoló képekbe belerúgtak és állati módon össze-vissza piszkolták őket.

Elismerem az ellenségről is a jót, de megbotránkozom az ilyen gonosz durvaságon! Hiszem, ez föl van jegyezve a gondviselés könyvében!

Ezek a kutató katonák aztán rájöttek arra is, hogy az igazgatón és a szolgaszemélyzetén kívül fiatal tanárok is laknak az intézetben, így Lázár Károly köztartásvezető tanár, *Somogyi* Aladár nevelő és *Chobodiczky* Alajos r. tanár, ez utóbbi ideiglenesen, mert családja már magyar területen volt, ő a könyvtárban aludt. E három bentlakónak, a két tanárnak és nevelőnek, el kellett hagyniuk 24 óra alatt az épületet, a várost és illetőleg Slovensko területét. Hogy miért, a parancsnokló hadnagy nem mondta meg.

18. *A tanári testület méltatása.* Meg nem állhatom, hogy e helyen meg ne emlékezzem még egyszer pár szóval tanártársaim példás magatartásáról és kötelességteljesítéséről. Vöröspoztó voltunk már itt régen a túlbúzó cseh hivatalnokok és a felkinálkozott tótok szemében. De nem férközhetek hozzánk, mert a testület minden tagja meg nem közelíthető, meggondolt magatartást tanusított. Tanártársaim ezzel megkönnyítették az én nehéz helyzetemet is. Azért nekik itt ismételtlen köszönetet mondok. Sok éven át végzett komoly tevékenységben az intézet becsülését kivívtuk úgy a nagyközönségnél, mint a szakférfiaknál, összeforrtunk, becsülni, szeretni tanultuk egymást és a legzordabb időben is szorosan egymás mellett állva, kitartottunk. Ennek a tudata és érzése minden elismerésnél értékesebb kincs, melyet senki sem vehet el tőlünk.

19. *A cseh igazgató márc. 24-én átveszi az irodát.* Magyarország helyzete akkor még folyton rosszabbra fordult. Márc. 21-én bekövetkezik a proletárdiktatura, az entente az éhes szomszédok sürgetésére megcsinálja a 3-ik demarkációs vonalat (márc. 19.). A csehek Kassáról (ide 1918. dec. 29-én vonultak be) a Hernád-völgyben tovább előre mozognak Miskolc felé, ahová április hóban jutnak. Eperjest még 1918. dec. 27-én megszállják, ide a Branyiszkón át jöttek. A cseh igazgató, *Kottik* Ludvik, volt osztraui (Sziléziai) áll. tanítóképző tanár, márc. 24-én megjön. Még aznap átvette az irodát, a pénztárt és az irattárt. Átvette a leltárakat, közöltem vele: a leltári tárgyaknak meg kell lenniök,

alig számbavehető hiánnyal, erről nemrég meggyőződtem magam. A kulcsokat a megszálló katonai parancsnok elvette tőlem, tehát nála kerecsendők. A cseh igazgató átvette az összes pénztári könyveket a pénztárral (Wertheim szekrény) együtt, több mint 5000 K készpénz volt benne. A gazdasszony átadta az éléskamra készleteit és a konyhafelszerelést. Már említettem, hogy 1919. január 1. óta a cseh adóhivataltól kaptuk minden hónap elején az intézet ellátására szolgáló javadalmakat (havi 5000 K körül). Én minderről ép oly pontos számadást vezettem mint azelőtt, a régi nyomtatványokon, régi könyvekben megcsináltam a havi zárlatokat, de azután a havi számadások okmánycsomagját nem küldtem el, hanem eltettem az íróasztal fiókjába, *mert Pozsonnyal egyetlen egyszer sem érintkeztem.*

Szigorú leltári átvételre voltam elkészülve, de a cseh igazgató átvett mindent vizsgálat nélkül, még jegyzőkönyvet sem vétetett fel.

Az ingó vagyon értéke leltári becslés szerint 100.000 K körül volt. Az ingatlan vagyon, épületek és telek értéke nem volt még leltárilag becsülve. Az ingatlanok leltárának 1919–20-ban kellett volna elkészülnie. Hozzávetőleges becslés azonban lehetséges. Az 1875–74-ben elkészült régi épületrész 60.000 osztrák forint költséggel épült (bár azután még igen nagy utólagos kiadások voltak). Az új épületrész és a beteg-pavillon, a renovált kertészlak, a méhes — ezek 500.000 K körüli értékkel bírtak. A több mint 3 holdas, szép telek értéke is nagy volt. *Jóval több mint fél millió aranykorona értéket képviselt tehát az elvett vagyon.*

Mikor az átvétel megvolt, a cseh igazgató közli velem: Budapesten kitört a bolsevik forradalom. Amire én megjegyeztem: Tudom (*a Kassai Naplóból tudtam*) és azt is tudom, ez fogja szegény hazánknak a kegyelemdőfést megadni.

20. *Az 1919-iki tavasz és nyár. Igló a magyar vörösök tavaszi offenzívája alatt.* Az intézet és az iroda átadása után hamar kiköltöztem és meghúzódtam egy, a város szélén levő csöndes lakásba, ahol emberekkel is alig kellett érintkeznem. Itt aztán elmélkedhettem hazám pusztulásának okairól. Bizonyos fásúltság fogott el és erőt vett rajtam az érzés, hogy az egyén a hatalmas társadalmi és történelmi erőkkel szemben sokszor tehetetlen, kénytelen megadni magát. De én mégis hiszek egy erkölcsi világrend létezésében, a világ sorsának gondviselészerű intézésében!

A csehek, miután az egész felvidéket katonailag megszállták és a polgári közigazgatást is az ő igényeik szerint úgy-ahogy berendezték, nyíltan hirdették: ez most már örökre így fog maradni! Ilyen szavakat adtak a szájába a felvidéki cseh haderő francia parancsnokának, Hennoque tábornoknak. A tábornok különben, miután a városházán egybehívatta a polgárságot, közhírré tette cseh és tót nyelven az új rendet, a német lakossághoz maga intézett néhány szót gyenge németiséggel, nagy büszkén mondotta: Nem tudok jól németül, mert egy franciának nincs szüksége más nyelvre, mint a franciára. Azután figyelmeztette a német polgárokat a cseh-szlovák állam iránti hűségre és szigorúan tette hozzá: aki pedig itt nincs megelégedve, menjen a bolsevik magyarokhoz! Neki itt nem kellene bolsevikiek, és szószertint még azt is mondta: *ez most már így marad örökké!* (Ezeket mint jelenlevő hallottam.)

Hogy az emberek az „örök” szót milyen meggondolatlanul szokták használni, nemsokára észrevette saját magán Hennoque tábornok.

Csak néhány hét mulott el és mi, iglói lakosok ismét hallottuk a jól

ismert ágyúszót, ami szívünket most még jobban megdobogtatta, mint a háború idejében, mert most nem a Kárpátok felől jött, hanem ellenkező irányból, délkelet felől, a hernádvölgyi Korompa irányából.

A budapesti vörösök tavaszi offenzívájáról, melyet a Felvidék visszaserzése végett indítottak, izgalommal vettünk tudomást. Örömmel hallottuk, hogy Miskolc lendületes visszafoglalása után (május 21) gyors egymásutánban Kassára (június 1), majd Eperjesre és Bártfára (június 10) bevonulnak a nemzeti jelvényekkel felékesített, nyilván hazafias érzelmű katonáink. Ez persze a proletárdiktatura iránti ellenszenvünket erősen csökkentette, hiszen reményleni engedte, hogy nem fog soká tartani.

Nekünk, magyar tisztviselőknek akkor választanunk kellett: vagy a magyar vörösök pártjára állunk, vagy az ellenséggel menekülünk. És mi, a legtöbben, így vélekedtünk: inkább a Felvidéket visszafoglaló magyarokkal tartunk, még ha vörösök is, mint az ellenséggel. Tudva levő, hogy ennek az elhatározásunknak tetté válására nem került a sor!

Pedig Korompa felől egy-két napig oly kedvesen, oly közel dörögtek az ágyúk, hogy minden percben vártuk már a magyarok megérkezését. Tudtuk, a Sajó völgye is az ő kezükben van már és a Gölnic-völgy felől is Igló felé közelednek. Ekkor először is a *cseh-szlovák főparancsnok, Hennoque vezérkarával sietve elhagyta Iglót és Poprádon meg sem állva, Ruttká-Zsolna felé hátrált és elrendelte a cseh haderő általános visszavonulását Poprád-Ruttká felé*. Megindult most a cseh-szlovák train, a szakadatlan kocsisorok Iglón keresztül a hernádvölgyi főutakon fölfelé és a mellékvölgyekből is ebbe az irányba. Igló, Lőcse, Késmárk egykettőre ki volt ürítve, a polgári hivatalok gyorsan csomagoltak, az iskolák is és mindent elszállítottak, azt is, ami sohasem volt az övék.

Ekkor, az általános visszavonuláskor a tanítóképző értékesebb ingó vagyonát is, ládába pakkolva, elszállították. Mi került belőle később vissza, nem tudom. Tudom azonban, ekkor sok intézeti ingó vagyon elkallódott. A könyvtárból sok könyv a környékbeli falvakba került. A legfontosabb intézeti hivatalos könyvek is szétjél szórattak, a főpénztári napló az ablakon kidobva találtatott, majd a szemétdödőbe került.

A cseh-szlovák hatóságok itt maradt embereit nagy idegesség fogta el, figyeltek bennünket, összejöveteleinket. Házkutatásokat tartottak ismét, nappal, éjjel is, még többször, mint a meg szállás kezdetén. Mikor azután ezek az utolsók is menekülni készültek, mint másutt is tették, Iglóról is 10—12 túszt akartak magukkal vinni. Ekkor jóakaróim közölték velem: legyen résen. Erre a hátizsákomat hamar valamivel megtömve, a Hernádvölgyet kikerülve, Lőcsén, Késmárkon át egy, a Magas Tátra keleti részében levő csendes kis fürdőbe menekültem. És akkor, az utolsó pillanatban, mikor már-már azt hittük, a Felvidék, szép szülőföldem felszabadul, ismét magyar lesz és én ismét visszatérhetek az intézeti épületbe, akkor, mint ismeretes, *Clemenceau* sürgönyeire *Kún Béla*, a proletárdiktátor meghátrált és — vezérkari főnöke, *Stromfeld*, kit Iglón ismertek, nem vonulhatott be Iglóra és — a hős cseh-szlovák hadsereg szekereződését ismét visszafordíthatta a Hernád-völgynek lefelé. Visszajött a büszke *Hennoque* is Iglóra.

Mi magyarok pedig még mélyebbre estünk a kétségbeesésbe. Sorunk is rosszabbodott, mert az ellenség megkezdte a megtorlást, a börtönök még jobban megteltek magyarokkal és Igló város széles utcáján a nagy vendéglőhöz közel akasztófa is állíttatott, amelyen a rögtönítélő katonai bíróság néhány bátor és hazaszerető dobsinai földimét készült kivégeztetni. Hennoque azonban az utolsó órában egy nemes szívű iglói

úrino kérelmére megkegyelmezett életüknek, élethossziglani várfogságra ítélve őket.¹

En két hét múlva kerültem vissza Iglóra és még nagyobb visszavonultságban töltöttem napjaimat.

Abban a kis fürdőben, ahol két hetet töltöttem, amely megszállt terület volt, de most kiürítettett, alig volt valaki. Mégis volt néhány érdekes vendége, ezekről akarok még egy pár szót mondani.

Ezek a vendégek előkelő magyar urak voltak Felső-Borsodból és Abauj hernád-völgyi részéből, vezető megyei tisztviselők és birtokosok, akik fogataikon menekültek ide ellenséges területre a vörös magyarok elől. Ők az ellenséghez, én az ellenség elől.

Meg nem állhatom, hogy ezekkel az urakkal folytatott egyik beszélgetésemről meg ne emlékezzem. Arról volt szó, mi idézte elő a forradalmakat és az összeomlást? Én azt fejtettem, hogy az összeomlásért közvetlenül ugyan felelősek azok, akik akkor az ország ügyeit vezették, de bűnös benne az egész vezető magyar társadalom minden osztálya, rétege, a megyei tisztviselő urak, a birtokos osztály is. És ők bűnrészességüket nem akarták belátni!

Pedig ha nem elégszünk meg a közeli okokkal és messzebbre megyünk vissza az okok vizsgálatában, a következő megállapításhoz jutunk.

A dualisztikus monarchiában Magyarország a 67-iki kiegyezés után sem csinálhatott egyedül saját érdekeit szem előtt tartó politikát, sem külügyit, sem gazdaságit, még szorosabban vett belügyit sem egészen. Ebből végtelen bajok származtak. De belügyi politikájában azonkívül, melyben pedig aránylag mégis függetlenebb volt, igen nagy hibákba esett, igen nagy mulasztások terhelik. Nemzetiségi politikájukban eltértek kormányaink Wesselényi, Széchenyi, Kossuth, Deák, Eötvös alapfelfogásától. És bár a 67 utáni belügyi kormányzat némely tekintetben szinte túlliberális volt, ami kedvezett a radikális, szélső irányzat terjedésének és megerősödésének, másrészt a belügyi kormányzat nem volt eléggé korszerű, nem volt eléggé demokratikus. A nagyrészt tönkrement, független középosztály helyére teljesen függő tisztviselői osztály került. Az alsóbb osztályok (kis birtokosok, munkások) érdekeit sem gazdasági, sem művelődési tekintetben nem gondozták eléggé. A legnagyobb mulasztást követték el a kormányok a Nagy Magyar Alföld magyarságával szemben úgy gazdasági, mint művelődési tekintetben.

A 67 utáni történetet eme szempontok szerint revideálva és aztán hozzávéve még a nagy háború okozta hatást, kapjuk megközelítőleg a nem egységes szellemű nemzet lelkiületi állapotát, amelyben az összeomlás okai megtalálhatók.

Azonban bármik legyenek is ezek az okok, a magyarság végre aléltóságából magához térve, lerázta a hozzá merőben idegen szellemű uralmat és viselve a háború és forradalmak szörnyű következményeit, megkísérli most, hogy ismét erőt gyűjtsön.

21. *A testület elszéledése. Elhelyezkedése a Csonka-házában.* Az intézet elbocsátott, Iglón maradt tanárai és én, lestük a budapesti események változását. Más iglói tanerőknél annyiban volt jobb dolgunk, mert a cseh-szlovák bürokrácia valamely nem ismert megfélekezése folytán fizetésünket 3 hónapnál tovább is kaptuk. Fizetésünket csak akkor szüntették be, mikor a csonka házába visszatértünk.

¹ L. Gömörý Árpád: *A hatszázéves Dobsina* c. műben „A bitorolt Dobsina” c. közleményt, 250. l.

Mikor a proletár-diktatúrának vége volt, némelyik előbb, más egy-két hónappal később, átment a csonka hazába. Kértük és meg is kaptuk újból való alkalmaztatásunkat. Cseh szolgálatba egy sem állott, meg sem kísérelte.

Horpáth A. János a szegedi kir. kath. tanítóképzőhöz, majd K.-K.-Félegyházára, *Chobodiczky* Alajos a bajai áll. képzőhöz, *Tscheik* Ernő a budapesti I. ker. áll. képzőhöz, *Lovass* László a kecskeméti ref. tanítónő-képzőhöz, *Schönvizner* János a pápai áll. képzőhöz, *Lázár* Károly a sárospataki áll. képzőhöz, *Gömöri Sándor* a budapesti székesfővárosi kir. tanfelügyelőséghez kapott beosztást.

Csupán *Forberger* Árpád, akinek eleinte szintén szándéka volt átjönni, nem valósította meg ezen szándékát, hanem ott maradt, magánviszonyai ezt megengedték, de ő sem állott cseh szolgálatba. *Ulm* László pedig abban az időben, mikor a megélhetés itt igen nehéz volt, 1919-ben, bár volt beosztása az I. ker. áll. képzőhöz, itt Budapesten édesanyjával és testvéreivel üzleti vállalatba fogott.

Az intézet nem tanár alkalmazottjai közül *Rokfalussy* Mihály, ki-nevezett, régi, ügyes, érdemes hivatalszolga (pedellus) ott maradt a cseh-szlovák igazgatás alatt is, hasonlóképen *Mihálys* Mihály intézeti kertész és özv. *Papp* Edéné intézeti gazdasszony is, ezeket a csehek átvették és meghagyták alkalmaztatásukban.

22. *Az utolsó tanítóképesítő vizsgálat 1919. márc 18-án.* Az ekkor elemi iskolai tanítóképesítő vizsgálatot tett jelöltek nevei és egyéb adatai. (Lásd a 21. oldalon levő táblázatot.)

Valamennyien magyar tannyelvű iskolákra képesítették, más tannyelvre való képesítés ekkor nem volt.

Az utolsó 3-at leszámítva, a többiek rendes növendékek voltak, köztük 9-en katonanövendékek.

Ezen képesítésről szóló anyakönyv, melyet áthoztam, a vallás- és közoktatásiügyi miniszter úr rendeletére a budapesti I. ker. Fery Oszkár-utcai áll. tanítóképző-intézet irattárában van letéve.

25. *Az iglói m. kir. áll. tanítóképző-intézetben 1873—1919-ig képesített tanítók száma évenként kimutatva. Az intézet közművelődési hatása.* Ez a kimutatás az átvétel utáni napon készült. Mint igen értékes adatot elhoztam és a 22. oldalon közlöm.

Az intézet 48 évi fennállása alatt 47 évben volt képesítés, a képesítettek száma: 878.

Ebből a kimutatásból is látható, hogy az iglói tanítóképző a közepes népességű képzőkhöz tartozott. A Felvidék nem sűrű népességű, Szepes-megye kis megye, melyben az iglói képzőhöz közel van a szepeshelyi róm. kath., a kassai róm. kath., az eperjesi ág. ev. és gör. kath., a stubnyai áll. képző.

Az iglói tanítóképző az 1871. év novemberében nyílt meg. Az első képesítés 1873-ban volt. Amíg a tanítói állás tekintélye, fizetése túl kevés, amíg az állami tanítóképzőket az állam szegényesen látja el kedvezményekkel, ösztöndíjakkal, addig az intézet képesítése és ennek megfelelően a népessége kisebb, mint abban az időben, mikor a tanítók tekintélye, fizetése emelkedik és mikor a kormány a képzőknek nagyobb kedvezményeket juttat. Erősen befolyásolta a népesedést az internátus szervezése és még egy körülmény: a Neményi-korszak céltudatos, rendszeres, előkelő nivójú munkája, a tanítóképzés tökéletesítése.

Persze, befolyásolják a népesedést egyéb okok is, én itt csak az általánosabbakra mutattam rá. Mégis felemlítem még az 1885-ik év ké-

Az utolsó tanítóképesítő vizsgálat 1919. március 18-án.

A jelölt neve	Születési ideje	Születési helye	Vallása	Honossága és anyanyelve
1. Alexy Ferenc Béla	1900. jun. 16.	Ecseg, Nógrád m.	róm. kath.	magyar
2. Bene Géza	1900. ápril. 1.	Csacza, Trencsén m.	„	„
3. Fialla András	1899. nov. 29	Igló, Szepes m.	„	„
4. Gleviczky Géza	1901. jan. 31.	Igló, Szepes m.	„	magyar, német
5. Hönel János	1899. máj. 23.	Felsőerdőfalva, Szepes m.	ág. ev.	„ „
6. Hodina Alfonz	1901. febr. 3.	Felsőerdőfalva, Szepes m.	róm. kath.	magyar, magyar
7. Juhász István	1896. aug. 20.	Rákócz, Zemplén m.	„	„ „
8. Kapaszný Márton	1895. nov. 26.	Várna, Trencsén m.	„	„
9. Kolodzey István	1900. ápril. 14.	Ólubló, Szepes m.	„	magyar, tót
10. Korsch Gottfried	1895. okt. 25.	Gnézda, Szepes m.	„	magyar, német
11. Bojtin Kovács Lajos	1901. aug. 17.	Detrefalva, Szepes m.	gör.-kath.	magyar, magyar
12. Klein Sámuel	1899. febr. 16.	Svedlér, Szepes m.	ág. ev.	„ „
13. Krajnák Bertal.	1901. aug. 1.	Duránd, Szepes m.	róm. kath.	magyar, német
14. Leblanc Zsolt	1900. okt. 5.	Klopodia, Temes m.	„	magyar, magyar
15. Léonhardt Vilmos	1901. jul. 4.	Szomolnok, Szepes m.	ág. ev.	német, magyar
16. Matiek Gusztáv	1901. aug. 1.	Wien, Alsó-Ausztria	róm. kath.	osztrák, német
17. Progner Győző	1900. febr. 10.	Szepesvár-alja, Szepes m.	ág. ev.	magyar, német
18. Soltész József	1900. febr. 20.	Dobsina, Gömör m.	róm. kath.	magyar, magyar
19. Sommer Imre	1900. szept. 24	Igló, Szepes m.	„	„ „
20. Sommer Béla	1900. febr. 24.	Igló, Szepes m.	„	„ „
21. Szokol János	1899. febr. 11.	Németlipcse, Liptó m.	ág. ev.	magyar, tót
22. Valkó József	1899. aug. 25.	Szepesedelőny, Szepes m.	róm. kath.	magyar, magyar
23. Vidovenyecz János	1899. máj. 3.	Medgyesegyháza, Arad m.	ág. ev.	„ „
24. Wágner József	1901. márc. 3.	Dobsina, Gömör m.	„	magyar, német
25. Luchs Gyula	1901. febr. 5.	Késmárk, Szepes m.	„	„ „
26. Boroviczeny Nándor	1898. jun. 27.	Baglyasalja, Nógrád m.	róm. kath.	magyar, magyar
Fekete István	1898. aug. 19.	Oruzsin, Sáros m.	„	„ „

**Az iglói m. kir. áll. tanítóképző-intézetben 1873—1919-ig képesített
tanítók száma évenként kimutatva.**

A képesítés éve	A képesített tanítók száma	A képesítés éve	A képesített tanítók száma	A képesítés éve	A képesített tanítók száma	
1873	3	1889	13	1907	32	
1874	9	1890	8	1908	22	
1875	19	1891	14	1909	25	
1876	8	1892	12	1910	18	
1877	23	1893	6	1911	36	
1878	22	1894	9	1912	15	
1879	30	1895	17	1913	30	
1880	16	1896	4	1914	27	
1881	30	1897	16	1915	17	
1882	27	1898	11	1916	26	
1883	5	1899	12	1917	27	
1884	13	1900	4	1918	34	
1885	23	1901	18	1919	27	
1886	14	1902	14	13 év alatt	336	
1887	18	1903	16	Gömöri Sándor igazgatása idejében.		
1888	8	1904	14			
16 év alatt	268	1905	19	Összegezés:		
Dr. Emericzy Géza igazgatása idejében.		1906	27			Év alatt képesítettek száma
		18 év alatt	234			16 — 268
		Arányi Antal igazgatása idejében.				18 — 234
						13 — 336
						47 — 838 összesen

pesítettjeinek 5-ös számát az előző évi 27-es után, minek oka egyedül abban a körülményben keresendő, hogy 1882-ben tettek képesítőt az utolsó 3 évfolyamos képzőt végzetek, 1883-ban nem volt még 4 évfolyam, tehát csak egyesek, elmaradtak, magántanulók tettek képesítőt. A 90-es években előforduló 10-en aluli számokat — ha jól tudom —

a boldogult *Arányi* Antal igazgató az internátus hiányával és a ki nem elégítő állami ellátással magyarázta.

A képző tanulóifjúsága körülbelül $\frac{3}{4}$ részben a Felvidékről került ki, de a képesítetteknek már csak 40–50%-a helyezkedhetett el a Felvidéken, a másik fele az ország más vidékeire került. Erdélybe csak egy-egy, a Dunántúlra is kevés, inkább csak a szélekre, a német vidékekre; az Alföldre is került egy rész, leginkább az Alföld északi és déli széleire, elég sokan a Bácskába, kevesebben a Bánságba. Elég sokan kerültek Budapest környékére.

Sokan tanultak tovább a Pedagógiumban, ahol szívesen látták őket, polgári iskolai tanárokká, igazgatókká, tanítóképző-tanárokká, sőt főigazgatókká és tanfelügyelökké lettek. Földmívesiskolai szaktanítókká is többeket képesítettek.

A mai Csonka-Magyarországban hozzávetőlegesen az összes képesítettek közel $\frac{3}{4}$ -a lehet, hiszen sokan eljöttek a megszállt területekről ide és kaptak beosztást, állást. Ezt a becslést azért is valószínűnek tartom, mert mikor az elmúlt nyáron a tanügyi kongresszus idején megalkult az *Iglón végzett tanítók szövetsége*, rövid idő alatt 120–130-an jelentkeztek, pedig a végzetek egy része el is halt és többen, mint 100-an jöttek akkor össze.

Ezek szemelőtt tartásával kaphatunk némi felvilágosítást arra nézve, mikép kapcsolódott bele az iglói tanítóképző munkája a hazai tanítóképzés közművelődési munkájába és láthatjuk, hogy ez a hatása a Csonka-haza szellemi áramlataiban hatékonyan tovább működik.

A képző működésének ezen hatása azonban kétségtelenül a Felvidéket érte legintenzívebben. Tanítványaink ma is tömegesen vannak ott elhelyezkedve. Az iglói képző a Felvidéken a magyar nemzeti szellem egyik védőbástyája volt.

Sajnos, a tót származásúaknak bizonyára nagyobb része többé-kevésbbé lelkes tóttá vált, hogy magyarellenese is lettek-e, erről csak kivételes eseteket tudunk.

24. *Szükséges volna megírni az intézet történetét. A felhasználható adatokról.* Az iglói képző 1871-ben nov. hóban nyílt meg és 1919. márc. 14-én mint magyar képző megszűnt. Ez 48 működési év. Az utolsó tanévben kezdtünk készülni az 50 éves jubileumra. Nem adatott meg nekünk!

Az előző, igen vázlatos elmélkedésből is megállapítható, hogy a képző szellemi hatása elevenen él, él itt a Csonka-hazában is, és ez a hatás, mint minden szellemi energia, el nem muló, tovább él. Ámde az erről való tudásunk tisztább, határozottabb, ha a képző működése és hatása szavakba is van foglalva. Tehát szükséges volna megírni a képző történetét. Az adatokat az iskolák történetéhez elsősorban az értesítők szolgáltatják.

Az értesítők a képző irattárával együtt ott maradtak. Mi lett a soruk, nem tudom. Azonban, miután az értesítők mindig megküldettek az országos főkönyvtáraknak és a társintézeteknek, az intézet értesítői a csonka hazában is hozzáférhetők. Megvannak egy kivételével (az 1875/76. évi hiányzik) az Orsz. Pedagógiai Könyvtárban, mely most a VKM. Báthory-utcai házában van elhelyezve, a hiányzó értesítőt megtaláltam a Nemzeti Múzeum könyvtárában. És meglehetnek egyes tanítóképző-intézetekben is.

Némileg baj az, hogy a 80-as és 90-es években nem minden évben adtak ki Értesítőt és az ily szünet után későbbben kiadott Értesítő nem közli mindig az előző évek adatait. Megkönnyíti viszont az intézet tör-

ténetének megírását, hogy 1896-ban az addig eltelt 25 évről *Arányi Antal* igazgató megírta az intézet 25 éves történetét egy összefoglaló értesítőben. Az intézet sok élő, jeles tanítványa könnyen fogja az esetleg hiányzó adatokat pótolhatni.

Ezenkívül az intézet történetének becses adatait fogják tenni az intézet tanárainak és tanítványainak irodalmi, iskolai és társadalmi működéséről megjelent és megjelenendő adatok is. Mindezek alapján, a kor szellemi áramlatait is számbavéve, kellene megírni az intézet 48 éves működésének történetét. Az én igazgatásom történetét, működésem összefoglalásaképpen, még magam szeretném megírni. Az intézet sok jeles tanítványa hozzájárulhat majd értékes közleményekkel az intézet történetéhez. És az Iglón végzett tanítók szövetségének feladata szintén, az alapszabályai szerint, az intézet hagyományait ápolni.

Ezzel mondanivalóim végére értem. Részemről azzal, amit elmondtam, csupán kötelességet teljesítettem. De mire befejeztem, akaratlanul is szerény dokumentummá lett, amely azt hirdeti:

Saját fiainak mulasztásai, bűnei okozták, hogy az ezeréves hazát ellenségei oly csúfosan megcsonkíthatták; épen azért csak saját fiainak erőneyei járulhatnak hozzá, hogy az újból épségében feltámadjon!

Gömöri Sándor.

A magyar tanítóképzés statisztikai adatai.

— Negyedik közlemény. —

A három évfolyamú tanítóképző-intézetek, alighogy a három évfolyamra való áttérés minden képzőintézetnél keresztülvitetett, szűknek bizonyultak a tanítóképző-intézetekkel szemben támasztott kívánságok teljesítésére. Szükségessé vált a tanítóképző-intézeteknek *négy évfolyamúvá* való átalakítása. Erre különösen két körülmény szolgáltatott okot. Az egyik az, hogy a képzőintézetek első osztályába lépő növendékek készültsége, tudása nem volt elegendő az előírt anyag megértésére és elvégzésére. Tapasztalat szerint a középiskolák gyengébb tanulói léptek át a tanítóképző-intézetekbe.¹³³ Még hozzá egy-egy képzőbe az ország legkülönbözőbb iskoláiból jött, különböző vidékekről való növendékek, akiknél még sokszor a nyelvi nehézségekre is tekintettel kellett lenni. Ugy, hogy az első évet legtöbbször arra kellett szentelni, hogy ezek a különböző tudású növendékek előkészíttessenek a képzőintézet igazi anyagának az elsajátítására. A tanítónőképző-intézetek növendékei, igaz, hogy általában jobb bizonyítványokkal mentek a képzőintézetbe mint a fiúk, de ott is érezhető volt a növendékek kellő előképzettségének hiánya, továbbá a növendékek túl fiatal kora és értelmi fejlettsége. Ez volt az egyik ok. A másik ok az volt, hogy a népoktatási törvény szerint, a tanítói oklevél csak 1—2 gyakorlati év után lehető tanítóképesítő-vizsgálattal volt megszerezhető.

A végzett növendékek egy része esetleg nem is kapott állást arra, hogy egy-két évi gyakorlatot szerezzen, akik pedig segéd-tanítósodtak, azok egy-két év múlva, mikor a képesítő-vizsgálat

¹³³ Magyar Statisztikai Évkönyv az 1879. évről.

letételére visszatértek, a tapasztalat szerint, sokkal kevesebbet tudtak mint a három évfolyam elvégzése után. Hogy a növendékek előképzettségének hiányait pótolni lehessen és a végző növendékeket a legszükségesebb gyakorlati kiképzésben lehessen részesíteni, 1881-ben a tanító- és tanítónőképző-intézetek négy évfolyamúvá tétele rendeltetett el. Ezt a rendelkezést megelőzőleg, már 1879-ben, elrendelte a vall.- és közoktatásügyi miniszter, hogy a budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetben a három évfolyam elé egy új évfolyam állíttassék és az intézet négy évfolyamúvá fejlesztessék.¹³⁴ A szerzett tapasztalatok alapján a miniszter elrendelte az összes tanító- és tanítónőképző-intézetek négy évfolyamúra való alakítását.¹³⁵ Ez az átalakulás az állami képzőkben minden nehézség nélkül megtörtént. 1882-ben már négy évfolyamú volt a budapesti, aradi és sárospataki állami, az aradi gör. kel., a selmecbányai, szarvasi és minden erdélyi szász ev. és a budapesti izraelita tanítóképző-intézet,¹³⁶ valamennyi állami és a temesvári róm. kath. tanítónőképző-intézet. 1883-ban minden állami tanítóképző-intézet négy évfolyamú már, továbbá a fentiekén kívül a szegedi és szatmári róm. kath., a felsőlövői evangélikus és a nagykőrösi református tanítóképző-intézet. Ez utóbbi utolsó évfolyamában azonban csak 1 növendékkel.

1884-ben a kalocsa és szepeshelyi róm. kath., a debreceni ref., a soproni ev. tanító-, továbbá az egri, kalocsai, kassai és nagyváradai róm. kath. tanítónőképző-intézetek lettek négy évfolyamúakká.

Az alaptörvény három évfolyamú képzőintézetet rendelt el, a négy évfolyamúra való áttérés csak rendeleten alapult. Ez okozta, hogy az autonóm egyházak lassan tértek át a négy évfolyamra. Az 1888/89. tanévben még a 14 róm. kath. tanítóképző közül csak 6, 1894/95-ben is még csak a következő nyolc volt négy évfolyamú: az egri, győri, kalocsai, kassai pécsi, szatmári, szegedi, szepeshelyi. A többiek, az esztergomi, csiksomlyói, nagyváradai, budapesti és nagyszombati, szervezetileg három évfolyamúak voltak.

¹³⁴ 1879. évi június 19-én kelt 16.014. számú min. rendelet. Szó szerinti szövegét és méltatását közli Gyertyánffy István: *A budapesti áll. elemi és polgári iskolai tanítóképezde múltja és jelene*. Budapest 1882. 60—62 l.

¹³⁵ 655/1881. sz. a. január 7-én a tanítónő- és 15.569/1881. sz. a. a tanítóképző-intézetekre. — Jellemzőül közlöm a 655/1881. számú rendelet következő részletét: „...Elhatároztam, hogy a mostan gyakorlatban levő három évre szabott tanfolyamot négyéves tanfolyamra kiterjesztem, illetőleg a törvény által megszabott három éves tanfolyam elé egy előkészítő osztály felállítását rendelem el, különösen oly végből, hogy a belépő növendékek ezen előkészítő osztályban a tanulás és tanulmány helyes útjára vezettessenek, hogy ezen előkészítés után a törvényben a tanulásra kiszabott három év alatt pályájukra elméletileg és gyakorlatilag alaposan kiképeztessenek.”

¹³⁶ Ez liceummal kapcsolatos evangélikus tanítóképzőknél nem sokat jelentett. Miután a képzőintézet növendékei a gimnázium tanulói-val együtt tanultak, régebben is négy évig tartott a képzés. Néhol azonban, még később is, megelégedtek három évi képzéssel is.

A róm. kath. tanítónőképzőkből, 1888/89-ben, a fennálló 9 közül, még csak a temesvári, kalocsai, egri, kassai, nagyváradai és szatmárnémeti volt négy évfolyamú, de 1894-ig már valamennyi átalakult ilyenné. Igaz, hogy sok esetben csak váltakozó évfolyamokkal. Például 1886-ban az egri, kassai és a nagyváradai róm. kath. tanítónőképzőknek csak 1—1 évfolyama volt. 1894/95-ben a róm. kath. tanítóképző-intézeteknél:

1. Budapesten, a szervezett 3 évfolyamból, a II. és III.,
2. Nagyszombatban, a szervezett 3 évfolyamból a II. és III.,
e kettő 1895/96-ban megszűnt.

3. Szepeshelyen, a szervezett 3 évfolyamból, a II. és IV. volt meg.

A róm. kath. tanítóképző-intézeteknél a 3. évfolyamból Egerben a IV., Kassán az I. és IV., Kőszegen az I. és III., Pozsonyban az I. és II., Veszprémben az I. osztály állt fenn.

A gör. kath. és gör. kel. tanítóképző-intézetek közül csak a nagyváradai gör. kath. és az aradi gör. kel. lett 1894-ben négy évfolyamúvá, de pl. a nagyváradinál csak az I. és III. osztállyal.

A reformátusoknak 1888-ig mind a négy képzője négy évfolyamúvá alakult át. Az evangélikusoknak ez időben már csak az eperjesi és nagyszebeni képzője volt három évfolyamú, melyek még 1894-ben is három évfolyamúak voltak. A szarvasi evangélikus tanítóképző-intézet váltakozó évfolyamokkal működött, pl. 1894-ben a szarvasi képzőben a négy évfolyamból az I., III. és IV. osztályok álltak fenn.

Négy évfolyamú volt végre, mint már említettük, a budapesti izr. tanítóképző-intézet és négy évfolyamúvá szerveztetett a budapesti Országos Nőképzőegyleti és később a Fröbel Nőegyleti tanítónőképző-intézet is. A három évfolyamú tanítóképző-intézetek négy évfolyamúakká való átalakítása még jó ideig eltartott. 1896-ban az esztergomi, karánsebesi és a Ranolder-intézet lett négy évfolyamú és négy évfolyamúvá szerveztetett a nagyszebeni róm. kath. tanítónőképző-intézet. Utolsónak maradt a nagyszebeni gör. kel. oláh tanítóképző-intézet. IV. évfolyamát csak 1910/11-ben nyitotta meg.

A tanítóképző-intézetek számában, az első állami képzők felállítása óta, tulajdonképpen lényeges változás alig történt. A tanítónőképzők száma 1890. óta állandóan emelkedett állami, róm. kath., gör. kath., ref. és ev. tanítónőképzők felállítása által. A fennálló intézetek számszerint elegendők is voltak a szükséges tanítói létszám képzésére.¹³⁷ Más kérdés, hogy az intézetek szervezetiileg megfeleltek-e a törvény kívánalmainak. Az állami képzők teljesen a törvény szelleme szerint szerveztettek és az állam által, az irányításon kívül, az állam teljesítő képességéhez mérten, anya-

¹³⁷ Már az 1872-es miniszteri jelentés írja: „Most midőn ennyi tanítóképző áll fenn, nem a számuk szaporításán, hanem a lehető legjobb karba helyezésükön és azon kell igyekezni, hogy elegendő számú növendékeik is legyenek.” — Erről különben a növendékek és az oklevelet nyertek számánál részletesen szólunk.

Dr. Kornis Gyula
közoktatásügyi államtitkár, egyesületünk tiszteletbeli tagja

giakkal is elláttattak. Az volt a cél, hogy az állami képzők követendő például is szolgáljanak a többi iskolafenntartók képzői számára. Igyekeztek az intézeteket épületekkel, felszereléssel, a növendékeket ösztöndíjjal, segéllyel ellátni. Az első évek alkotásainak lázas munkájában a miniszteri jelentés szebbnek, ideálisabbnak látta őket a valóságnál. Olyan volt ez, mint mikor a szülő saját gyermekét, még hibáival is, tökéletesnek tartja. Az 1872. évi miniszteri jelentés írja az állami képzőintézetekről, hogy „... felszerelés dolgában most már úgy állanak, hogy bármely németországi vagy svájci képezdével a versenyt nemcsak kiállják, hanem azokat részben felül is múlják.”¹³⁸ Annyi bizonyos, hogy magasan felette állottak az 1868. előtti képzőknek. Természetesen az ideális tanítóképzőktől az első idők képzőintézetei még messze voltak. Hiszen sok szervezeti, tantervi javításon kellett átmenniök és még akkor is minden oldalról kívánságok merültek fel, amelyek a képzőket, a képzést meg akarták javítani. Elvi jelentőségű, fontos kérdések voltak ezek, amelyekről a miniszteri jelentés¹³⁸ megállapítja, hogy „a reformokkal szemben az érdekelt tényezők véleménye is nagyon elágazó. Nem is annyira a rendszer, mint a részletek javítására és tökéletesítésére van szükség.” Ez a jóslatszerű megállapítás 50 éven át elv maradt. A tanítóképzés rendszerben változás nem történt, „de a tanítóképzés folytonos javítása, úgy az állami, mint a felekezeti képzőkben, a minisztérium gondoskodásának tárgyát képezte.”¹³⁹

A 80-as és 90-es évek miniszteri jelentéseiben gyakran ismétlődik a gondolat: „a tanítói szakműveltség fontosságát elismerve, mindent megteszek, hogy a tanítók képzése egészséges alapon és a kor követelményei szerint történjék. Hasonlóra törekszem a nem állami képzőknél is.”¹⁴⁰

Ami hiány vagy hiba az állami képzőknél volt, az legtöbbször a képzőkön kívül eső okok folytán állott fenn. Így annak, hogy a növendékek között sok volt a gyengébb tehetségű és kevés az intelligensebb szülők gyermeke, főoka a tanítói állás csekély díjazásában és elismerésében volt. A tárgyak sokfélesége folytán nem maradt elég idő a gyakorlati tanításban való kiképzésre. De ezen sem igen lehetett segíteni, mert a tantárgyak sokaságát a pályára való előkészítés hozta magával, a képzés idejének emelésére pedig — mint azt a negyedik évfolyamok felállításának akadályai mutatták, — egyelőre nem is lehetett gondolni. A közoktatásügyi kormányinak az állami képzők fejlesztésére irányuló buzgóságát, tevékenységét a felekezeti képzők fenntartó egyházi hatóságai nem követték. Egyrészt, mert bár jól ismerték saját képzőintézeteik hiányait, azok megjavítására a szükséges költségek hiányoztak, másrészt, mert a népoktatási alaptörvénybe kény-

¹³⁸ A vall. és közoktatásügyi miniszter jelentése az 1889. évről. — Dániel Márton: *Jelentés a tanítóképzésről és a tanítókról*. Budapest, 1889. 52—48. l.

¹³⁹ A vall. és közokt. miniszter jelentése az 1889. évről.

¹⁴⁰ A vall. és közokt. miniszter jelentése az 1891. évről.

telen-keletlen belenyugodva, tudomásul vették a népoktatás terén eddig élvezett egyedüli jogosultságuk megszüntét, de tanítóikat a régi rendszerükhöz igen közel eső módon képezték ezután is. Hiszen több mint 10 év kellett a törvény által elrendelt három évfolyamú képzésnek minden képzőnél való keresztülvitelére. A négy évfolyamú képzéssel még rosszabb volt a helyzet. A rendelet kiadása után 15 évvel még 13 három évfolyamú képző működött, köztük az esztergomi érsekség által fenntartott budapesti, esztergomi és nagyszombati, továbbá a nagyváradi róm. kath., a balázsfalvi, szamosújvári, ungvári gör. kath., a karánsebesi, nagyszombati, zombori gör. kel., az eperjesi és a nagyszombati evangélikus tanítóképzők. Ezek sok esetben saját növendékeiket három év után, gyakorlati év nélkül is, leképesítőtztették, vagy a gyakorlati évet a harmadévesek már állásban töltötték. Sőt megtörtént az is, hogy a négy éves képzők III-ad éves növendékeit képesítő-vizsgáztaták le.¹⁴¹

Az egyenlően szervezett intézmények között mindig szokott bizonyos nivó-különbség lenni. Ez a különbség, sokszor statisztikailag nem is fejezhető ki. De néha a számok is feltüntetnek ilyen különbségeket. Például 1884-ben Győrött 27 növendékre 59 képesítés, Pécsen 20 növendékre 28, Szegeden 16 növendékre 23, Nagyváradon (gör. kath.) 4 növendékre 8, Balázsfalván (gör. kath.) 11 növendékre 23, Nagyszombaton (gör. kel.) 15 növendékre 27, Medgyes (ev.) 2 növendékre 8, Debrecenben (ref.) 15 növendékre 31, Nagykőrösön (ref.) 1 növendékre 13, Pápán 4 növendékre 13 képesítés esett. Ezek a különbségek, melyek régebben is meg voltak és még jó ideig megmaradtak, azt mutatják, hogy egyrészt sokan tettek magánúton tanítóképesítő-vizsgát, másrészt azt, hogy a szigorúbb intézetek növendékei közül sokan átmentek vizsgát tenni a könnyebb intézetekbe, ahol „az előzőleg bukott jeles, sőt kitűnő eredménnyel tette le a képesítővizsgát.”¹⁴² Ezeket a jelenségeket a miniszteri jelentések is szóvá teszik. Ezekről írja Gyertyánffy István, hogy képzőink úgy szervezetre, mint mértékre, amellyel a tanítóképesítő-vizsgálatokon mérnek, igen különböznek. Vannak képzők, melyek „mint megannyi Potemkin-féle festett várak és kastélyok közoktatásügyünk virányain, alig egyebek önámításunkra szolgáló üres statisztikai díszítményeknél.”¹⁴³

A vall. és közoktatásügyi miniszternek Magyarország közoktatásügyének állapotáról az országgyűlés elé terjesztett jelentései, különösen a 80-as és 90-es években, tele vannak panasszal a várt haladás elmaradása felett.

„Az állami képezdek fejlesztésével szemben a felekezeti jellegű ilyen intézetek nagyobb részben nem mutattak haladást és

¹⁴¹ A vallás- és közoktatásügyi miniszter jelentése az 1895. évről. 1158. l.

¹⁴² Gyertyánffy István: *A budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképezde múltja és jelene*. Budapest 1882., 239. l.

¹⁴³ U. ott.

javulást. Néhány dícséretre méltó kivételt leszámítva, ez intézetekben sem a tanerők, sem a szervezet tekintetében megnyugtató állapotot nem találunk.¹⁴⁴

Mik azok a kifogások, amelyeket a miniszter a felekezeti képzők ellen tesz?

Először az, hogy az intézetek nem önálló iskolák, hanem más iskolákkal kapcsolatban állanak fenn, azoknak mintegy zsellerei. Nincsen külön igazgatása, nincs külön épülete, nincsenek tantermei, felszerelései. Csak mellékesen foglalkozik a tanítóképzéssel.¹⁴⁵ 1885-ben, a 70 képző közül, 55 foglalkozik kizárólag tanítóképzéssel, 5 róm. kath. tanítónőképző-intézet zárdai elemi iskola kapcsolatát képezi, sokszor csak 1—1 évfolyama van megnyitva. 2 gör. kel. papnöveldével, 10 evangélikus középiskolával és teológiai szemináriummal állt kapcsolatban. „Ezek voltaképen nem is volnának tanítóképző-intézeteknek tekinthetők.”¹⁴⁶ Ezek a panaszok az évek folyamán sokszor megismétlődtek.

„A hitfelekezeti képzők majdnem fele csak kiegészítő tanfolyama, helyesebben mondva melléktanfolyama valamely más intézetnek. Tanáraiknak közel háromnegyedrésze kisegítő, illetőleg óradíjas tanár.”¹⁴⁷ A rendes tanári címet más iskolából bejáró óradíjas viseli.¹⁴⁸ „Tizenhat olyan felekezeti képző volt, melyben a tanulók összlétszáma 4—30 között volt.”¹⁴⁹ Ilyen szempontból kifogás alá esik, hogy ne a legrégibb, hanem a kedvezőbb adatokat vegyem, majdnem mindegyik róm. kath. zárdai tanítónőképző-intézet; a nagyváradai gör. kath., a nagyszebeni gör. kel., a nagyenyedi ref. és, a sopronit kivéve, minden evangélikus tanítóképző-intézet.¹⁵⁰ Ezek a tanítóképző-intézetek elemi, polgári vagy középiskolával, papnevelővel állottak kapcsolatban. „E képezdeknek ezen meg nem felelő állapotból való lassú és nehézkes kibontakozásának oka legnagyobbbrészt abban rejlik, hogy úgy az evangélikus mint a gör. kel. vallásnak autonómikus szabályaiban azon elv érvényesül, hogy a papnak, mielőtt pappá lesz, tanítói hivatalt is kellett legyen viselnie.”¹⁵¹ Az állapotok lassan, de javultak. A képzők, ha hosszú ideig tartott is, átalakultak négy évfolyamúakká. A más iskolákkal kapcsolatos intézetek vagy megszűntek, vagy önálló iskolák lettek. Igaz, hogy ezáltal a képzők száma fogyott, de a színvonaluk emelkedett. 1898-tól kezdve kevesebb a panasz ellenük. Ennek oka az, hogy a felekezeti képzők fenntartó hatóságai, az intézetek fenntartására nem állván elegendő anyagi erő rendelkezésükre, kénytelenek voltak az állam támogatását kérni. Ennek pedig az volt a feltétele, hogy leszámítva a felekezeti jelleg folytán előállható különbségeket, az állami tanter-

¹⁴⁴ A vall. és közoktatásügyi miniszter jelentése az 1889. évről.

¹⁴⁵ A vall. és közoktatásügyi miniszter jelentése az 1892. évről.

¹⁴⁶ A vall. és közoktatásügyi miniszter jelentése az 1885. évről.

¹⁴⁷ VKM. jelentése az 1887. évről.

¹⁴⁸ VKM. jelentése az 1889. évről.

¹⁴⁹ VKM. jelentése az 1887. évről.

¹⁵⁰ VKM. jelentése az 1892. évről.

¹⁵¹ VKM. jelentése az 1895. évről.

vet, vizsgálati szabályzatot, de főként a törvény 14. §-ában elrendelt állami felügyeletet, nemcsak névleg, de valóságban is, elfogadták.¹⁵² Ezek az évek, 1900-tól, a tanítóképző-intézetek legértékesebb korszakát alkották. A közoktatásügyi kormány gondoskodott a képzők szellemi irányításáról; épületekkel, felszereléssel, tanárokkal látta el őket. A tanítóképző-intézetek pedig jól képzett tanítókat bocsátottak ki, akiknek működése nyomán hatalmas lépésekkel indult meg a magyar népoktatás ügyének fejlődése.

Második fő kifogása a miniszteri jelentéseknek a képzők ellen a gyakorló-iskolák miatt volt. A törvény 13. §-a a tanítóképző állíthatóságát ahhoz a feltételhez köti, hogy az intézetek, „a növények gyakorlati kiképzése végett, gyakorló-iskolával legyenek összekötve.”

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium már 1870-ben elrendelte ezeknek felállítását és utasítást adott a berendezésükre.¹⁵³ Meghagyta, hogy a gyakorló-iskola hatosztályú, osztatlan elemi iskola legyen és 6—12 éves gyermekek közül 60—80 tanulójának kell lenni, olyan módon beosztva, vezetve amint az osztatlan falusi iskolát mintaszerűen beosztani, vezetni, tanítani kell. Az állami tanítóképzők mellől nem is hiányoztak a gyakorló-iskolák, s amikor a miniszter tudomást vett arról, hogy ezek a gyakorló-iskolák sok helyen csak négy osztályúak, rendeletet adott ki azoknak legalább V, de lehetőleg VI osztályúvá való kifejlesztésére.¹⁵⁴

A gyakorló iskolák mindenkor a gyakorlati kiképzés tengerlyét képezték.¹⁵⁵ A miniszteri jelentések, az 1878/79. tanévtől kezdve, következetesen kimutatják a fennálló gyakorló-iskolák számát, osztályait, tanulóit, tanulóit. Ezt 1898-tól kezdve a statisztikai hivatal által kiadott évkönyvek is követik. 1878/79-ben a fennálló 67 tanító- és tanítónőképző-intézet közül gyakorló-iskolája volt 45-nek, nem volt 22-nek. Még pedig nem volt 7 róm. kath. tanító- és 3 tanítónőképzőnek, 1 gör. kath., 2 gör. kel., 1 ref. és 7 evangélikus tanítóképzőnek. Ez a kimutatás a következő években nemhogy javult volna, de a gyakorló-iskolák milyenségének szigorúbb megítélése által romlott. 1881-ben a miniszteri jelentés 26 intézetről mutatja ki,¹⁵⁶ hogy volt ugyan gyakorló-iskolájuk, de nem az intézettel szervesen összefüggő; tanítóik nem kizárólag a gyakorlati kiképzéssel foglalkoztak. Az 1892. évi jelentés pedig azt mondja, hogy az állami képzőkön kívül tulajdonképpen csak 3 róm. kath., 1 ref. és 1 izr. képző gyakorló-iskolája felel meg a törvénynek. A többiek által ilyenül kimutatottakban a képző csak

¹⁵² VKM. jelentése az 1901. évről.

¹⁵³ A vall. és közoktatásügyi miniszter 2790/1870. sz. rendelete.

¹⁵⁴ A vall. és közoktatásügyi miniszter 1891. évi június 5-én kelt 24.325. sz. rendeletének melléklete. 1. pont. — 1905-ben újolag elrendeltetett az V. és VI. osztály felállítására. V. K. M. jelentése az 1905. évről.

¹⁵⁵ Dániel Márton: *Jelentés a tanítóképzésről és a tanítókról*. Budapest, 1889., 35. l. Szépen jellemzi a gyakorló-iskolát és annak hivatását.

¹⁵⁶ Ezek: 10 róm. kath., 2 gör. kath., 2 gör. kel., 4 ref., 7 ev. és 1 izr. tanítóképző-intézet.

vendég, az igazgatónak az elemi iskolára nincs befolyása. Az 1894. és az 1895. évről szóló XXIV. és XXV. miniszteri jelentés hosszasan foglalkozik a gyakorló-iskolákkal és az utóbbi felsorolja azokat az intézeteket „amelyek gyakorló-iskolája a törvényes követelményeknek megfelel.”¹⁵⁷

Ez a panasz tovább is folytatódik. Az 1897-iki jelentés így ír: „A gyakorló-iskolák közül nem fogadhatók el törvényszerűeknek a csíksomlyói, egri róm. kath. tanítóképző, az összes róm. kath. és a budapesti egyleti tanítónőképző-intézeteké, a zombori gör. kel., a felsőlövői ev. tanítóképző-intézeté. Egyáltalán nincs gyakorló-iskolája a kalocsai, kassai, nagyvárad, szatmári, szepeshelyi róm. kath., a nagyvárad gör. kath., a karánsebesi, nagyszebeni gör. kel., az eperjesi és a selmebányai ev. tanítóképzőknek.”

Az első kedvezőbb adatot az 1900. évről szóló jelentésben olvashatjuk: „74 képző közül csak 14-nek nincs gyakorló-iskolája.” 1903-ban már csak 12-nek, 1907-ben 6-nak (2 róm. kath., 2 ev. és 2 gör. kel.), 1908-ban és 1909-ben 4-nek (2 róm. kath. és 2 ev.) 1911-ben 2 ev. és 1912-ben már csak a selmebányai ev. tanítóképzőnek nincs törvényszerű gyakorló-iskolája. 1913-tól kezdve minden tanítóképzéssel foglalkozó intézetnek meg van a maga gyakorló-iskolája, s valószínűleg csak elnézésből származott, hogy 1918-ban az egyik gör. kel. tanítóképző-intézet ennek fennállásáról nem küldött jelentést.

A *tanítás nyelve* a tanítóképző-intézetekben 1872-ben a következő volt.

Az állami tanító és tanítónőképzőkben mindenütt magyar, csak Déván magyar-oláh¹⁵⁸ és Modorban magyar-tót.

A róm. kath. tanítóképzők közül Besztercebányán és Nagyszombatban magyar-német-tót, Sopronban magyar-német, a többiekben magyar.

A róm. kath. tanítónőképző-intézetek tanítási nyelve Sopronban és Kassán magyar-német, a többiben magyar.

A gör. kath. képzőkben Balázsfalván oláh, Nagyváradon és Szamosújváron oláh-magyar, Ungváron magyar-ruthén.

A gör. kel. képzőkben Aradon és Nagyszebenben oláh, Zomborban szerb.

A ref. képzőkben magyar.

Az evangélikus képzőkben Nyíregyházán és Sopronban magyar, Nagyrőcén tót, a többi 6-ban (Brassó, Beszterce, Medgyes, Nagyszeben, Segesvár és Felsőlvő) német.

Az 59 képző közül magyar volt 38, magyarral vegyes 10,

¹⁵⁷ Ezek: 1. Az áll. képzők. 2. A róm. kath. tanítóképzők közül: az esztergomi, győri, pécsi és a szegedi; a tanítónőképzők közül a két budapesti és a temesvári. 3. A gör. kath. tanítóképzők közül a balázsfalvi, szamosújvári és az ungvári. 4. A gör. kel.-ek közül az aradi. 5. A ref.-ok közül a debreceni, nagyenyedi és a nagykőrösi. 6. Az ev.-ok közül csak a soproni. 7. A budapesti izr. tanítóképző. 8. A budapesti egyleti tanítónőképző.

¹⁵⁸ Párhuzamos osztályokban. — *Magyar Statisztikai Évkönyv* az 1872. évről.

német 6, oláh 3, szerb 1, tót 1. Azaz magyar 64·4%, nem magyar 18·6%, magyarral vegyes az intézetek 17%-ában.

1880/81-ben a tanítás nyelve így alakult: magyar volt 25 áll., 20 róm. kath., 4 ref., 3 ev., 1 izr. és 1 magán, összesen 52 tanító- és tanítónőképzőben, német 5 ev., oláh 1 gör. kath. és 2 gör. kel., szerb 2 gör. kel., magyar-német 3 róm. kath. és 1 ev. (Felsőlöví), oláh-magyar 2 gör. kath., magyar-ruthén 1 gör. kath. képzőben. Tehát magyar tanítási nyelvű volt 52, azaz 75·4%, nem magyar 10, azaz 14·5%, vegyes 10·1%. A magyar tanítási nyelvű intézetek kedvezőbb százalékszámát a felállított új képzők okozták, a nem magyar tanítási nyelvű intézetek számában annyi változás történt, hogy a felsőlövői ev. képző tanítási nyelve magyar-némétté lett, a gör. kel. szerb tanító- és tanítónőképző-intézet 2 egységnek számíttatott, viszont a nagyrócei tót tanítási nyelvű képző megszűnt. A tanítás nyelvében lassan történt változás. 1894/95-ben német tanítási nyelvű volt 1 ev. (Nagyszeben), oláh 1 gör. kath. és 3 gör. kel., magyar-német 1 ev., oláh-magyar 2 gör. kath. és szerb-magyar 2 gör. kel.¹⁵⁹

1900-tól a felsőlövői ev. tanítóképző-intézet tanítási nyelve magyarrá lett. Ettől kezdve volt 1 német, 4 oláh, 2 oláh-magyar, 2 szerb-magyar tanítási nyelvű intézet, melyekhez 1903-ban a segesvári ev. tanítónőképző-intézet német és 1914-től a lugosi gör. kath. tanítónőképző-intézet oláh-magyar tanítási nyelvvel járult.

1918-ban volt tehát nem tisztán magyar tanítási nyelvű intézet: 2 német, 4 oláh, 3 oláh-magyar, 2 szerb-magyar. Azaz: magyar 87·9%, német 2·2%, oláh 4·4%, oláh-magyar 3·5%, szerb-magyar 2·2%.

Elmondottuk a tanítóképzők szervezetét és nem hallgattuk el a hibákat, hiányokat sem. Dacára, hogy a min. jelentések sokat panaszkodnak az egyes hitfelekezetek által fenntartott tanítóképzők szervezete, felszerelése ellen és sok esetben a hibák és hiányok megszüntetésére erélyes lépéseket is tettek, az államhatalom tulajdonképpen nagy türelemmel nézte, különösen kezdetben, sok képzőnek az ideálistól messze eső, állami és nemzeti szempontból is kifogásolható működését. Nem akart a törvény által biztosított jogával élni és inkább az idők folyamán állandóan emelkedő kultur-célok megvalósításától várta a tanítóképzők színvonalának emelkedését. Tisztelte az autonóm egyházak jogait és az oktatás terén szerzett érdemeit. Tulajdonképeni erélyesebb beavatkozás egyszer történt. A zombori gör. kel. szerb tanítóképzők képesítési joga 1903-tól 1907-ig felfüggesztetett. Ez alatt az idő alatt „elvi akadályok miatt egy végzett növendék sem kapott oklevelet.”¹⁶⁰ Az ellentétek azonban itt is elsímultak és a gör. kel. szerb egyház visszakapta az államérvényes tanítói oklevelek kiadási jogát.

Kiss József.

¹⁵⁹ A zombori gör. kel. képzők, 1900-tól kezdve, a magyar nyelvet segédtnyelvül bevezették.

¹⁶⁰ VKM. jelentése az 1904. évről.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányi ülések jegyzőkönyvei.

I.

Április hó 15-én tartott választmányi ülés. Helyiség: a budapesti II. ker. áll. tanítónőképző díszterme.

Párvy Endre elnöklete alatt jelen vannak: *Varga* Lajos (Kalocsa), *Dr. Becker* Vendel (Szeged), *Dr. Frank* Antal, *Girtler* Mária, *Grynaeus* Ida, *Szontagh* Katalin, *Vajda* Erzsébet, *Propsz*t Vilmos, *Dr. Erdey* Ferenc és *Oszwald* József (Kalocsa), *Jaloveczky* Péter, *Mesterházy* Jenő, *Emmert* P. Klotild és *Piros* P. Angella nővérek, *Dr. Szemere* Samu, *Drozdy* Gyula, *Váradi* József, *Jaloveczky* Péterné, *Szántó* Lenke, *Novák* Eszter, *Ruisz* Márta, *Farkasdy* Zoltán, *Dr. Harmos* S. *Kalabay* Lászlóné, *Kostyál* Ilona, *Sebestyén* Erzsébet, *Molnár* Oszkár, *W. Lajos* Mária dr. és *Mihalik* József.

1. Elnök szívélyesen üdvözlí a megjelenteket, különösen a vidékieket. Jelenti, hogy *Quint* József elnökünk nagyon beteg, s betegségének első hírei is nagy nyugtalanságot keltettek egyesületünkben. Ez most még csak fokozódott és ő az összes tagok nevében kéri a jó Istent, hogy távolítsa el elnökünköt az azt, amire ő még csak gondolni sem mer. Ennek a mai gyűlésnek nagyon örvendetesnek kellett volna lennie, mert ha elnökünk nem lenne beteg, most üdvözölhetnénk őt főigazgatóvá történt kinevezésével ért kitüntetés alkalmából. Festi *Quint* érdemeit és kimutatja, hogy ez a kitüntetés a mi dicsőségünk is, meg a derék kitarító munka jutalma is. Javasolja, hogy még a mai napon keressük fel betegágyánál táviratilag, biztosítsuk őt a mi szeretetünkről, bizalmunkról és kérjük a jó Istent, hogy minél hamarabb engedje őt közöttünk lenni az ő agilitásával. — A választmány egyhangúlag hozzájárult az elnök javaslatához.

2. Elnök felolvastatja *Quint* József elnöknek az elnöki tisztségről való lemondását tartalmazó levelét. Lemondásának oka, hogy az elnöki tisztséget összeférhetetlennek tartja új munkakörével. — *Drözdy* hozzájárulása után elnök javaslatára a választmány úgy határoz, hogy a lemondott elnökhöz azzal a kéressel fog fordulni, miszerint a lemondást vonja vissza, mert a választmány nem lát összeférhetlenséget fennforogni. Amennyiben az elnök lemondását nem vonná vissza, a közgyűlés fogja őt bizalmáról biztosítani és az elnöki tisztség megtartására kérni.

3. Elnök előadja aggályait arra az esetre nézve, ha a közgyűlést a már megbeszélte időben tartanánk. *Molnár* Oszkár, *Drozdy* Gyula, *Mesterházy* Jenő és *Mihalik* József hozzászólása után a választmány a közgyűlést május 12-re határozza összehívni. Tárgysorozat: Elnöki megnyitó. Tiszteleti tagok választása. Az egyesület 40 éves multja. Az alapszabályok módosítása. *Mihalik* javaslata a tanároknak az új tanterv alapján való továbbképzésére vonatkozólag. Indítványok.

4. Főtitkár előterjeszti a nyíregyházi tanárok indítványát, akik a Tanárok Házára begyűlt összeg kamataiból, addig is, amíg a Tanárok Házát meg lehet valósítani, egy-két budapesti szobának a fentartását javasolják az átutazó tanárok részére. — *Mihalik* József szerint a Tanárok Háza megalapításának nem a mai tanárok kényelmének és pénztakarításának elősegítése a célja, hanem hogy annak idején özvegyeink és árváink elhelyezkedése, iskoláztatása stb. legyen biztosítva.

A javaslat megvalósítását tehát el kell halasztani. *Molnár* Oszkár szerint hiba, hogy a javaslattevők csak állami tanárookra gondolnak, holott a Tanárok Háza-alap javára a felekezetiek is adakoznak. Ha egy iskolában tudnánk ingyenes helyiséget szerezni, akkor a bútorokat már most megvehetnők s legalább valamiképen segítve lenne a dolgon. Elnök javaslatára a választmány elhatározza, hogy a kérdést felszínen fogja tartani és érdeklődni fog, lehetne-e ilyen teremteni.

Főtitkár ismerteti *Vizi J.* és *Szilágyi J.* tanárok kérelmét, kik az egyesület közbelépését kérik az állami tanítók rangsorába tartozó okl. tanítóképzőintézeti tanároknak a tanítóképzőintézeti tanárok rangsorába történendő átminősítése ügyében. A választmány az ügyben főtitkára útján pártfogólag fog eljárni.

Főtitkár jelenti, hogy *Máday* István egyetemi orvostanár kérdést intézett egyesületünkhez, nem lenne-e vajjon közöttünk olyan, aki a vizsgáztatás kérdésével foglalkozik és aki ezt a kérdést nemzetközi forum előtt képviselni tudná. Mivel *Mihalik* József tanár ezzel az üggyel foglalkozik és a képviselésre vállalkoznék, főtitkár ezt nevezett tanárnak tudomására fogja hozni.

5. Elnök felkérésére *Mihalik* József ismerteti a tanítóképzőintézeti tanároknak az új népiskolai tanterv szellemében való továbbképzésére vonatkozó javaslatát. — A hozzászólások során *Dr. Lajos* Mária a tanfolyamok időpontjának leszögezését elhagyni kéri. *Dr. Frank* hozzájárul a szöveghez, csak a történelmi mult elmondását is óhajtáná; egyes részeket kissé letompítani óhajtana.

Mihalik József a letompításba szívesen belemegy; kijelenti, hogy a történelmi mult jelen esetben nem nagyon fontos ugyan, de szíves készséggel felveszi. Az időpontok megemlítése csak a választmánynak szólt, a végleges javaslatban ez nem fog előfordulni. — A választmány *Mihalik* javaslatát elfogadja és azt a közgyűlés elé vinni határozza.

6. *Dr. Frank* Antal felolvassa a tanítóképző-intézeti pedagógus tanárképzésre vonatkozó javaslata végleges formába öntött szövegét. — *Molnár* Oszkár szerint ketten lettek megbízva a javaslat végleges szövegének elkészítésével, de ő eddig nem látta a tervezetet. Nem szólhat tehát ahhoz ilyen hirtelen és tanulmányozni óhajtáná. A választmány akként határoz, hogy a javaslatot átveszi *Molnár* Oszkár és azt a kölcsönös megállapodás után a választmány elé terjesztik.

7. *Szontagh* Katalin felolvassa értekezését *Gondolatok a földrajz tanítására vonatkozólag* címmel. — A hozzászólások során *Girtler* Mária gyakorlati órák bevezetését szeretné a földrajz tanításánál is. *Mesterházy* Jenő különösen azt világítja meg, hogy a tanítóképzőkben nagyon kevés idő van a nemzeti földrajz tanítására. Általában az összes nemzeti tárgyak el vannak hanyagolva. Az oktatófilmek mostani felhasználása sem a legraktikusabb. Előadó szívesen helyt adna a gyakorlati óráknak, de fél, hogy ez csak a mostani órák terhére engedélyeztetnék. A külföldi nem tanul több földrajzot, de többet lát és a kulturális kapcsolatokat is meg tudja látni. Elnök megállapítja, hogy aránylag a mi növendékeinknek és népünknek vannak a többi országról a leghelyesebben kialakult ismeretei. Tudja, hogy a földrajz mint tantárgy nem szimpatikus, mert ha aprólékos leírásokra terjed ki, akkor túlterhelő, bántó, unalmas és száraz. Ezeket tehát ki kell küszöbölni. Köszönetet mond az előadónak és javaslatára a választmány kimondja, hogy javaslattal fordul a főigazgatósághoz, melyben kérni fogja a földrajzi órák szaporítását és Magyarország földrajzának az V-ik osztályba helyezését. Valamint elhatározza, hogy valahányszor efajta javaslatokat

a választmány pártolni fog, azokról a főigazgatóságot mindig értesíteni fogja.

Elnök köszöntve a megjelenteket, az ülést berekeszti.

K. m. f.

Mihalik József, titkár.

II.

A választmányi ülés ideje: május hó 1. Helye a bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet.

Jelen voltak *Pároy* Antal elnöklete alatt: *Tabódy* Ida, *Grynaeus* Ida, *Patyiné Láng* Mária, *Bertha* Mária, dr. *Harmos* Sándor, *Molnár* Oszkár, *Pócza* József, *Répay* Dániel, *Szántó* Lenke, dr. *Frank* Antal, *Végh* József, *W. Lajos* Mária, dr. *Kalabayné Schmidt* Vilma, *Bagó* Mária, *Lux* Gyula, *Mesterházy* Jenő, *Drozdy* Gyula, *Maurer* Mihály, dr. *Zsindely* Katalin, *Farkasdy* Zoltán és *Mihalik* József.

1. Elnök szomorú esemény bejelentésével nyitja meg a választmányi ülést. Mély megdöbbenést keltett s nagy veszteséget jelent elnökünk halála. Megemlékezik az elhunyt érdemeiről és megállapítja, hogy *Quint* József elsősorban is a miénk volt. Mi szép jövőnket vesztettük el benne, mert ő volt közöttünk az egyetlen, aki ki tudott lépni a szűk korlátokból és aki még többet is tudott és akart is volna tenni érettünk és intézményeinkért. Nem tudja elképzelni, miképen fogjunk most az új munkához és miképen pótoljuk az elhunytat. Véleménye szerint egyesületünknek egy emlékkönyvet kellene egybeállítani, amely hű képen festené meg *Quint* Józsefet. Ez az album példaképül szolgálhatna majd minden tanárnak. Ugyancsak javasolja, hogy egy méltó síremlékre indítsunk gyűjtési mozgalmat. Meggyőződése, hogy az elhunyt hiányát sokáig fogjuk érezni és csak úgy tudjuk valamiképen is pótolni, ha igyekszünk összeforralni és együttérezni. Ezzel elérhetjük, hogy a magyar tanítóképzés ismét az érdeklődés középpontjává lesz. — Dr. *Frank* Antal kiegészíti az elnök gondolatait azzal, hogy *Quint* József összes munkái és cikkei egy külön könyvben jelenjenek meg. *W. Lajos* Mária szerint a síremlék a család kezdeményezésére már megvalósult és így csak kiegészítése vehető tervbe. A gyűjtésből begyűlemlő és a fennmaradó összegből egy alapot kell létesíteni, hogy növendékeink is tudják meg, ki volt *Quint* József. *Lux* Gyula szerint kifejezőbb lenne, ha nem két könyv, hanem mindent összefoglalva csak egy jelennék meg. — Elnök összefoglalása után a választmány hozzájárul az elhangzottakhoz és megbízza az elnökséget, hogy a lehetőséghez képest az indítványokat valósítsa meg.

2. Elnök jelenti, hogy *Tabódy* Ida igazgató a Közoktatási Tanács tagjává, *Pároy* Endre előadó tanácsosává neveztettek ki. Üdvözlí ez alkalommal a jelenlevő *Tabódy* Idát. Jelenti továbbá, hogy *Váradi* József, *W. Lajos* Mária dr., *Drozdy* Gyula a Magyar Paedagogiai Társaság rendes tagjaivá választottak. Jelenti, hogy az Orsz. Középiskolai Tanár-egyesület május 4-én tartja közgyűlését s azon egyesületünket *Pároy* Endre fogja képviselni. A Magyar Országos Eszperantó Egyesület május 5-én tartja közgyűlését, egyesületünket *Lux* Gyula tanár fogja képviselni.

3. *Tabódy* Ida a választmány nevében üdvözlí az elnököt kitiüntetésé alkalmából.

4. Elnök felveti a május 12-re tervezett rendkívüli közgyűlés ügyét. Megállapítja, hogy ez *Quint* József hagyatéka és meg kell tartani. Leírja a közgyűlés programjának kialakulását, *Quint* József

lemondásának körülményeit, majd hirtelen halálát. Felveti a kérdést: vajjon megtartsuk-e a közgyűlést? — *Molnár Oszkár* szerint a közgyűlésnek két fontos tárgya van, u. m. az alapszabályok módosítása és a tiszteleti tagok választása. Ezek miatt a közgyűlést meg kell tartani. A többi programmszám ellenben el is maradhat. *Lajos Mária* szerint a vidék emlékbeszédet vár tőlünk *Quintről*. *Végh J.* és *Répay Dániel* a közgyűlés megtartása mellett emel szót, *Mesterházy Jenő* a redukált tárgysorozatot kívánja. — A választmány elhatározza, hogy a rendkívüli közgyűlést május 19-én az I. ker. áll. tanítóképzőben megtartja a következő tárgysorozattal: 1. Elnöki megnyitó. 2. Megemlékezés *Quint Józsefről*. 3. Tiszteleti tagok választása. 4. Alapszabály-módosítás. 5. Indítványok.

Elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Mihalik József, titkár.

III.

Június hó 10-én Budapesten, a II. ker. tanítóképzőben megtartott választmányi ülés,

Jelen voltak *Pároy* Endre elnöklete alatt: *Öllös Sarolta* és *Horváth Jolán* (Kecskemétről), *Roda Mária*, *W. Lajos Mária* dr., *Sebestyén Erzsébet*, *Pócza József*, *Grynaeus Ida*, *Gömöri Sándor*, *Váradi József*, dr. *Harmos Sándor*, *Kostyal Ilona*, *Csukás Zoltán*, *Molnár Oszkár*, *Mesterházy Jenő*, *Szántó Lenke*, *Kádár Ilona* és *Mihalik József*.

1. Elnök üdvözlí a megjelenteket, különösen a Kecskemétről felfaradt kollégákat, bejelenti, hogy ebben az iskolai évben a mai lesz a legutolsó választmányi ülés és az ülést megnyitja.

2. Elnök jelenti a következőket:

a) a kultuszminiszter úr a tihanyi biológiai tanfolyamon résztvevő hallgatók és előadók üdvözlétét megköszönte;

b) a május 19-i közgyűlés alkalmával tiszteleti taggá választatott dr. *Kornis Gyula* államtitkár úr megválasztását levélben megköszönte;

c) Özv. *Quint Józsefné* levélben köszönetét fejezte ki az egyesületnek a május 19-i közgyűlésen elhunyt férjéről való kegyeletes megemlékezésért. Egyúttal tudósítja az egyesületet, hogy a *Quint József* féle alapítványhoz 3000 (háromezer) pengővel hozzájárul. A választmány hálával veszi tudomásul a nemes adakozást és köszönetet mond *Mesterházy Jenő*nek, aki az alapítvány ügyében megindítandó munkálatokról tesz jelentést;

d) a bajai tanítóképző részvétiratot intézett egyesületünkhöz *Quint József* halála alkalmából; ugyanígy *Gömöri Sándor* ny. igazgató;

e) az I. ker. cserkészszövetség felkérésére június 2-án részt vett zászlóavatásukon és egy zászlószöveget vett az egyesület nevében, a választmány ennek árát — 10 pengő — megszavazza;

f) a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus végrehajtó bizottsága egy, az összes oktatóegyesületeket összefoglaló szövetséget óhajt a kongresszusi határozatnak megfelelően alakítani. Az előmunkálatok már a múlt hetekben meg is indultak. Elnök indítványára a választmány kimondja, hogy nincsen elvben ellene egy ilyen szövetség megalakulásának, de az egyes egyesületek autonómiájának feltétlenül érintetlennek kell maradnia, a tanügyi emberek szolidaritása pedig feltétlenül megkövetelendő. Az ősszel továbbfolytatandó tárgyalásokra az egyesület *Pároy Endrét* küldi ki.

f) *Lux Gyula* tanár írásban jelentést tesz megbízatásának tel-

jesítéséről és referál a Magyar Országos Eszperantó Egyesület május havi közgyűléséről. Kiemeli az egyesület hazafias működését és indítványozza, hogy az egyesület ügyvezető alelnökének, *Mihalik József* tanárnak egyesületünk elismerését fejezze ki a magyar nemzeti alapon álló eszperantó mozgalom vezetéseért és irányításáért. A választmány köszönettel veszi tudomásul a jelentést és *Mihalik József*nek elismerését fejezi ki.

f) Főtitkár felolvassa a XXI. budapesti Eszperantó világkongresszus előkészítő bizottságának átiratát, mellyel az egyesületnek a kongresszuson való képviseltetését és esetleges tevőleges részvételét kéri. A választmány kimondja, hogy a kongresszuson magát képviselteti és felkéri *Mihalik József* titkárt, hogy a választmány megbízásából lépjen érintkezésbe az eszperantóul tudó tanítóképző intézeti tanárokkal és azok közül kérjen fel képviselőt, aki a pedagógiai szakosztályon működni óhajt, az eredményről az elnökségnek tegyen jelentést;

h) főtitkár felolvassa a Magyar Országos Eszperantó Egyesület levelét, melynek értelmében 10 pengő ajándékot szavaz meg a nevezett egyesület zászlóalapja javára;

i) *Dr. Kosáry János* képviselte egyesületünket a Polgári Iskolai Tanárok Országos Egyesületének közgyűlésén;

j) elnök jelenti, hogy a közgyűlés által tiszteleti elnökké választott *Wagner János* kir. főigazgató az erről szóló oklevelet már átvette, a tiszteleti tagoknak alkalmilag küldöttség fogja átnyújtani. A választmány tudomásul veszi, egyúttal az oklevelek elkészítőinek az egyesület anyagi állapotához mértén szerény tiszteletdíjat szavaz meg.

Elnök megköszöni a választmány munkáját és az egyesület összes tagjainak nyugodt szünetet kívánva, a választmányi ülést berekeszti.

K. m. f.

Mihalik József, titkár.

*

Rendkívüli közgyűlési jegyzőkönyvek.

I.

A Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete 1929 május hó 19-én Budapesten, az I. ker. áll. tanítóképző-intézetben rendkívüli közgyűlést tartott.

Pároy Endre egyesületi alelnök elnöklése alatt jelen voltak: *Greszler Jenő* miniszteri tanácsos, *dr. Horn József*, *Mórocz Sándor*, *Kovács János*, *Háros Antal*, *Faller Jenő*, özv. *Quint Józsefné*, özv. *Quint Antalné*, özv. *Grosz Sándorné*, *Szlávik Edéné*, özv. *Erdélyi Miklósné*, *Járitz Nándor*, *Járitz Nándorné*, *Luby Margit*, *Braun Angella*, *Patyiné Láng Mária*, *Révész Györgyi* (Győr), *Hidegh Béla* (Esztergom), *dr. Radnai Oszkár*, *Snasel Ferenc*, *Riesz Janka*, *Vizhányó Károly*, (Kiskunfélegyháza), *Kiss József*, *dr. Zsindely Katalin*, *Slajhó Mihály*, *Grynaeus Ida*, *Kostyál Ilona*, *Strauchné Entz Jolán*, *Barabásné Ribiczei Erzsébet*, *Lukács Béla*, *Lukács Béláné*, *Németh Sándor*, *Drozdy Gyula*, *Bartal Alajos* és *Szalka Lajos* (Esztergom), *Vass Erzsébet*, *Frigyes Béla*, *Pócza József*, *Bagó Margit*, *Bertha Mária*, *Megyessy Marida*, *Szántó Lenke*, *Maurer Mihály*, *dr. Kosáry János*, *dr. Novy Ferenc*, *Kristofcsák Lajos*, *Jaloveczky Péter*, *Horvay Ede*, *Farkasdy Zoltán*, *Mesterházy Jenő*, *Propst Vilmos*, *Váradi József*, *dr. Katona Miklós* és *Horváth B. Kristóf* (Szeged), *Jurasse Medárd*, *Rozsonдай Károly* (Sopron), *Rozsonдай Zoltán* (Kiskunfélegyháza), *Mácsay Károly* (Csurgó), *Sztankó Béla*, *Nagy Ferenc*, *Gömöri Sándor*, *Répay Dániel*, *dr. Harmos Sándor*, *dr. Szemere Samu*, *Schwarz Károly*, *Fehér*

Aranka, Keszler Károly, Ibererné Popovics Olga, Máhik Ida (Pápa), Jancsó Erzsébet, Sebestyén Erzsébet, Kádár Ilona, Csukás Zoltán, Szalatsy Richard, dr. Frank Antal, Wagner János, Molnár Oszkár, W. Lajos Mária dr., Bárdos Béla (Esztergom) és Mihalik József.

1. Párvy Endre alelnök a rendkívüli közgyűlést a következő beszéddel nyitotta meg:

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Mikor e rendkívüli közgyűlés első időpontját és programját megállapítottuk, még elfödte előlünk a jövő az egyesületünket fenyegető katasztrófát: szeretett elnökünk, Quint József, halálát. Akkor még örömteljes meglepéssel éleztük a most egy éve megtartott közgyűlés szerencsés választásának eredményét, mellyel őt ültettük az elnöki székbe. Szinte a tökéletességig egyesítette magában e tisztség minden atributeumát: a szervező, az erőket összefogó és irányító, az új eszméket és gondolatokat termelő, az egységes felfogást kialakítani tudó képességeket, melyek egyenesen predestináltak e tisztségre. S mikor e nagyszerű fegyverzetel beváltott minden hozzáfűzött reményünket; mikor rövid egy év alatt évek óta nem tapasztalt érdeklődést, eleven, liuktető munkakedvet szított a lelkekben; mikor újból összekötötte az oldott kívét s kijelölte a haladás ösvényét, akkor a halál angyala szárnya érintésével megállítja az értünk s az egész népoktatásért dobogó szívet, hogy szomorú árvaságra juttasson mindannyiunkat! Igen, árvaságra, mivel kivételes képességeivel, széleskörű pedagógiai tudásával nemcsak fényt és díszet árasztott reánk, hanem országosan ismert nevével a tanítóképzés ügyének legjelentősebb, legsúlyosabb szavú védelmezője és támogatója is tudott lenni.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Nemcsak a történelmi hűség, de elnökünk kiváló egyéniségének jellemzéséért is elmondom röviden azt a kedves, megható kis harcot, mely betegsége első napjaiban közte és egyesületünk között megindult. Mikor ugyanis a kir. főigazgatói címet és hatáskört legmagasabb kitüntetésként megkapta, érzékeny lelkületével inkompatibilitást látott a kir. főigazgatóság és az elnöki tisztség között s hozzámat intézett levelében lemondott az elnökségről. Mindent elkövetünk, hogy e csapást elhárítsuk s lépésének visszavonására bírjuk. Türelmetlenül vártuk a mai közgyűlést, mert hittük és reméltük, hogy egységes és osztatlan szeretetünk és bizalmunk megnyilvánulása előtt még az ő kemény akarata is deferálni fog. De amíg így reménykedtünk és bízokodtunk, az alatt ő neki harcba kellett szállnia a Végzettel, mely kérlehetetlen támadást intézett ellene. Azzal is viaskodott a vasember heteken keresztül hősiesen, nagyszerűen, utolsó percéig ragyogtatva egyéniségének bámulatos jellemvonásait: kötelességérzetét és a tanügy iránt való olthatatlan szeretetét. Lázak és szívgyengéségi rohamai közepette állandóan érdeklődött egyesületünkéről, intézetéről s rajongva szeretett hitvesének éjeleken át válaszokat, rendelkezéseket diktált, lázálmáiban pedig iskola-reformokról és tantervekről álmodozott. E hallatlan energia láttára nem is gondolhattunk a közel jövő katasztrófájára s csak erősödött bennünk a gyógyulásához való bizodalmunk. Április 25-én azonban már újból vész hírek futottak be hozzánk s innen kezdve hatalmas lelke már elindult végső útja felé.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Hogy ki volt Quint József, arra megadta a feleletet az az impozáns temetés, melyhez foghatót kevés pedagógus ért meg. Nem a fény, nem a gyászpompa tette oly nagyszerűvé e szomorú aktust, hanem a tanügyi világ hatalmas tömege, az arcokon s a szemekben visszatükröző bensőséges fájdalom s részvét és a búcsúztató beszédekben kifejezett értékelés. E beszédekből nemcsak markans egyéniségének kiváló

tulajdonságai bontakoztak ki, hanem az is, hogy Quint József a páratlan kötelességteljesítés mártirja, a jobb, a tökéletesebb népoktatásért folytatott küzdelem vértanuja. A szó szoros értelmében agyondolgozta magát a magyar tanítóképzésért, a magyar nép műveltségének emeléseért.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Hogy e nagy férfiú a magyar tanítóképző-intézeti tanárság gárdájából termelődött ki, az nekünk örök büszkeségünk marad, de egyúttal kötelez is. Kötelez Quint József példájának követésére és emlékének maradandó megőrzésére. Éppen ezért mély tisztelettel kérem a Közgyűlést, méltóztassanak meghallgatni azokat az indítványokat, melyeket választmányunk Quint József emlékének megőrzésére a közgyűlés elé terjeszt:

1. a közgyűlés jegyzőkönyvben örökíti meg Quint József érdemeit.
2. özvegyéhez részvétiratot intéz;
3. megfesteti arcképét, melyet a létesítendő Tanárok Háza gyűléstermében helyez el;
4. életrajzát, munkáit összegyűjtve kiadja.

E javaslatokat az indítványok során leszek bátor elfogadásra, illetőleg tárgyalásra előterjeszteni.

Most pedig mélyen tisztelt Közgyűlés, engedjék meg, hogy pár szóval megindokoljam e rendkívüli közgyűlés összehívását. E közgyűlést még boldogult elnökünk készítette elő, mert, mint látható, programjában oly pontok szerepelnek, amelyeknek végleges elintézése és szankcionálása a közgyűlés hatáskörébe tartozik. Ilyenek: kiváló tanügyi vezérferfiaink tiszteletbeli tagokká, illetőleg elnökké való választása és ilyen az új alapszabály-tervezet megszavazása, mely már évtizedek óta égető kérdése egyesületünknek. Hogy ez alkalommal nem szerepelnek programunkban sem tanítóképzésünk fejlesztésére, sem pedig anyagi helyzetünk jobbítására vonatkozó pontok, az egyáltalában nem jelenti, hogy nem lennének ily irányú óhajaink és vágyaink, azonban ezeknek előterjesztésére és tárgyalására rendes közgyűlésünk megfelelőbb keretet és alkalmat fog szolgáltatni. Helyén valónak találok azonban, hogy már ez alkalommal is, legalább az elnöki székéből, hangozzék el, hogy igenis, tanítóképzésünknek a kor kívánalmaihoz való fejlesztése múlhatatlanul szükséges. A közismereti és a szaktárgyak feltétlenül elválasztandók, a szakképzés pedig legalább is oly mértékben mélyíttessék, hogy még a főváros se szoruljon rá szemináriumi képzéssel pótolni a mi képzésünk fogyatékosságait. Intézeteinkben még a gyakorló iskola sem áll megfelelő mértékben és minőségben rendelkezésre, pedig a gyakorló iskola olyan nélkülözhetetlen szerve a tanítóképzőknek, mint a kertészeti iskolákban a növényház és a kert, a katonaiskolákban a gyakorlótér és a lövölde, vagy az orvosi egyetemen a laboratóriumok és a kórházak. — Első törekvésünk tehát a közel jövőben csak az lehet, hogy felettes hatóságaink irántunk állandóan megnyilvánuló jóakarátát képzőink fejlesztésére megnyerjük és biztosítsuk.

Ami anyagi helyzetünket illeti, bizony Trianon áldozatai és üldözöttei vagyunk mi is. A tanítóképző-intézeti tanárság szomorú sorsánál csak önmegtagadása nagyobb, mellyel az élet nehézségeit elviseli. Ha valaki, úgy a képzőint. tanárság tud némán szenvedni és tűrni, sőt hálással fogad minden legkisebb támogatást és segítséget is. Így hálával és köszönettel adózunk a széniumos rendszer behozataláért, mely sok sebet begyógyított. De nagy hálával fogadtuk azt az örömdetes hírt is, hogy a közel jövőben 16 új kinevezéssel fog státusunk, éppen a legmosztóbban dotált fiatal tanerőinek anyagi helyzete megjavulni. Mindezek

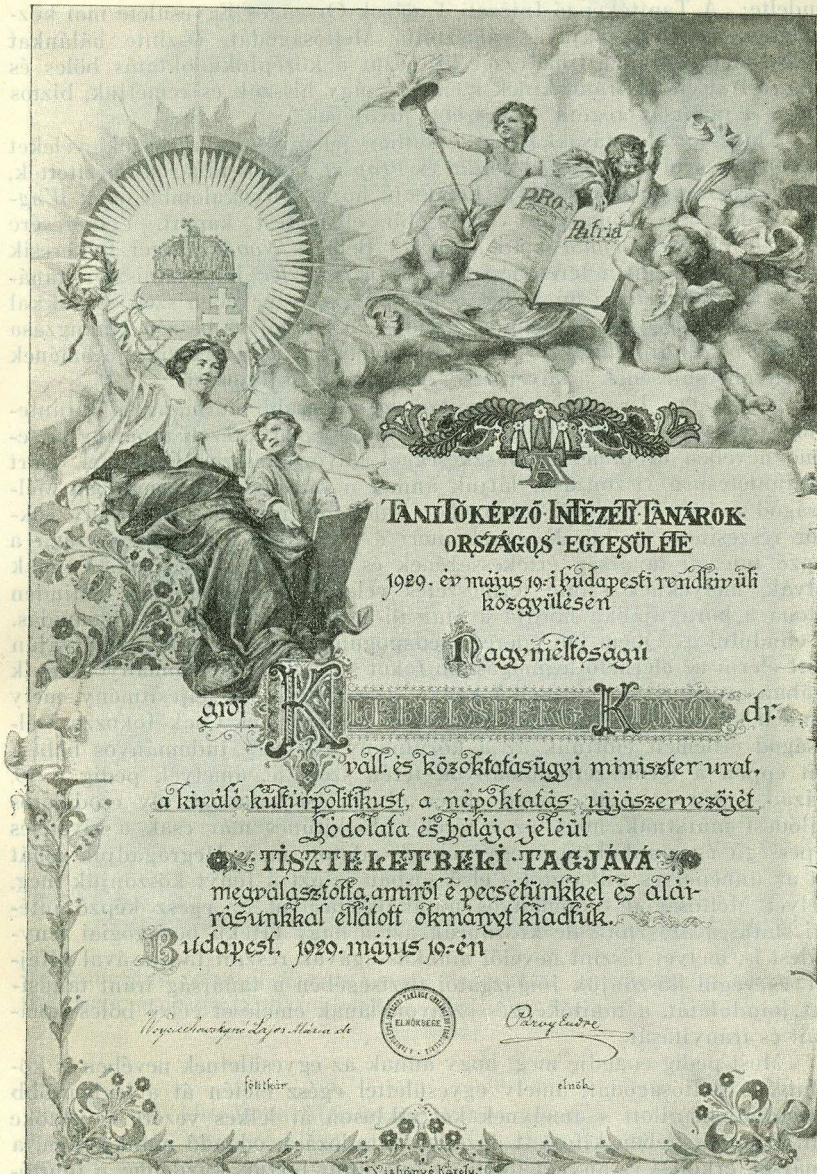
mellett is azonban legyen szabad kifejezésre juttatnunk ama meggyőződésünket, hogy azt a kultúrfölényt, melyet az integritásért folytatott küzdelem legértékesebb, leghathatósabb eszközének ismerünk mi is, csak megelégedett, családját, gyermekeit nélkülözések nélkül fenntartani tudó tanári sereg lesz képes megteremteni. Bízva és remélve nagy miniszterünk jóságában és bölcsességében, bízva és remélve közvetlen vezérfőfiaiink: *Kornis* Gyula dr. államtitkár és *Greszler* Jenő miniszteri tanácsos urak páratlan atyai jóindulatában — egy szebb, egy jobb tanítóképzés jövőjébe vetett rendületlen bizalommal eltelve — van szerencsém rendkívüli közgyűlésünket ezennel megnyitni.

2. A rendkívüli közgyűlés megnyitása után elnök üdvözli a közokt. miniszter illusztris képviselőjét, ügyosztályunk szeretett vezérét, *Greszler* Jenő miniszteri tanácsos urat. Benne olyan férfiút üdvözölhetünk, aki akkor a legboldogabb, ha rajtunk segíteni tud. Kéri, tartsa meg a tanítóképzői tanárságot továbbra is szeretetében, melyre a tanárság méltó igyekszik lenni a jövőben is. Megilletődéssel fordul az elhunyt elnök családjához. Egyesületünk örökre szívébe zárta az elhunyt emlékét. Nagy örömmel üdvözli körünkben *Kovács* János nyug. főiskolai tanárt. Felújul lelki szemei előtt a küzdelmes mult, melynek ő volt egyik vezérégyénisége s jelentős részt vett egyesületi életünk alapjainak megvetésében. Üdvözli *Mórocz* Sándort, a Polgáriiskolai Tanárok Országos Egyesületének képviselőjét, *Háros* Antalt, a Tanítóegyesületek Országos Szövetségének és az Eötvös Alapnak képviselőjét, *Haller* Jenő székesfővárosi szakfelügyelőt, dr. *Horn* József felsőkereskedelmi iskolai igazgatót, a tanítóképzői tanárság jóindulatú barátját. Az üdvözlés keretében kifejti, hogy harmonikusan együttműködve meg kellene teremteni az összes oktató-egyesületek országos szövetségét. — *Mórocz* Sándor a polgári iskolai tanárság nevében üdvözli a közgyűlést és kifejti azt a testvéri kapcsolatot, amely eddig is volt a polgáriiskolai és a képzői tanárság között. Elismeri, hogy a képzői tanárok a legképzettebb tanárai Magyarországnak, mert háromszoros képzéssel bírnak, pedagógiailag úgynevezett „hárompróbás tanárok”. Kéri az egyesület támogatását ahhoz a céljukhoz, hogy ők mentől jobb növendékanyagot legyenek képesek a képzőknak adni. *Háros* Antal a magyar tanítóság nevében meleg üdvözetet mond és kéri, hogy a tanítóság lelkületét mozgató törekvéseket a magyar népkultúra érdekében a tanárság fogadja rokonszenvvel. Felajánlja az együttműködést.

3. Elnök megköszöni a testvéregyesületek üdvözlését, majd felkéri *Frank* Antalt emlékbeszédének megtartására. E megemlékezést lapunk más helyén egész terjedelmében közöljük. — A hatásos emlékbeszédért elnök a közgyűlés nevében köszönetet mond.

4. Elnök javaslatára és indokolására a közgyűlés nagy lelkesedéssel az egyesület tiszteleti tagjaivá választja gr. *Klebsberg* Kúnó dr. közoktatásügyi minisztert és dr. *Kornis* Gyula államtitkárt, kiket táviratilag üdvözöl és határozatilag kimondja, hogy megválasztásukról alkalmas időben küldöttségileg díszes oklevél átnyújtásával értesíti. Ugyancsak elnök javaslatára a közgyűlés az egyesület tiszteletbeli elnökévé választja *Wagner* János nyug. kir. főigazgatót, az egyesület éveken keresztül volt elnökét.

A miniszter úrnak küldött távirat szövege a következő: „A Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete a mai napon tartott közgyűlésén hálája és hódolata jeléül egyhangú lelkesedéssel tiszteleti tagjává választotta meg Excellenciádat. Adjon az ég erőt nagyarányú tervei megvalósításához s törekvéseiben támogassa az a tudat, hogy a magyar ta-

Díszoklevél, melyet egyesületünk dr. gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszternek nyújt át. — Rajzolta Vízváry Károly kiskunfélegyházai rajztanár.

nárság zárt sorokban áll Nagyméltóságod mögött és bízó lélekkel tekint fel hívatott vezérére". Az államtitkár úrhoz a következő sürgöny küldését rendelte: „A Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete mai közgyűlésen tiszteleti tagjává választotta Méltóságodat. Őszinte hálánkat és köszönetünket óhajtjuk ezzel kifejezni a középfokú oktatás bölcs és jóakaró irányítója iránt, kinek személye, úgy hisszük és reméljük, biztos záloga a tanárság régóta várt szebb jövőjének”.

Elnök a választásokkal kapcsolatban jelenti, hogy a díszokleveleket *Vizhányó Károly*, *Farkasdy Zoltán* és *Propszl Vilmos* tanárok készítették, kiknek köszönetet mond. Majd bejelenti, hogy a nyugalomba ment *Wagner János* kir. főigazgató legfelsőbb elismerést kapott. Felkérésére *Gömöry Sándor*, *Grynaeus Ida*, *Lukács Béla* és *Novák Eszter* felkeresik *Wagner Jánost*, kit a terembe lépése után *Greszler Jenő* miniszteri tanácsos a közoktatásügyi miniszter és az ügyosztály nevében szavakkal üdvözlő és átnyújtja a Signum Laudist. Az üdvözlő beszéd elhangzása után *Párvy Endre* elnök fordul a kitüntetett felé s az egyesület örömeinek s nagyrabecsülésének a következő szavakkal ad kifejezést:

Méltóságos Uram! Most, amikor legmagasabb kormányzói kitüntetésben részesült, engedje meg, hogy a tanítóképző intézeti tanárság egyeteme nevében örömmel és büszkeséggel üdvözlölhessem. Örömmel, mert e kitüntetésben viszonzását látjuk annak a kitüntetésnek, melyben Méltóságod a képző intézeti tanárságot érdemdús munkásságával oly sokszor részesítette és büszkeséggel, mert e kitüntetés újabb bizonyága a képző intézeti tanárság értékességének és versenyképességének. Vannak pályák, melyeknek szinte természetes velejárója a kitüntetés. „Minden katona a bornyújában hordja a Marsall-botot” — mondja a közmondás, de elindulni a „Quem Dii odere, paedagogum facere” — tövises pályáján s ott elérni az elérhető legmagasabb fokot s emellett a tudományok egyik ágában országos, sőt európai hírnévre szert tenni, oly teljesítmény, mely minden kitüntetést és minden elismerést megérdemel. Csak fokozza Méltóságod érdemeit előtűnk az a körülmény is, hogy tudományos babérait éppen a természettudományok terén szerezte, amelyek pedig a 19. század végén és a 20. század elején oly óriási haladást, oly csodálatos fejlődést mutatnak, hogy az e téren való kitűnés már csak a kivételes képességű és munkabírásu egyéneknek adatott meg. Megragadjuk tehát ezt az ünnepélyes pillanatot s első sorban is azt a fényt köszönjük meg, melyet Méltóságod tudományos munkálkodásával az egész képző intézeti státusra árasztott, de köszönjük azt a nagy értékű pedagógiai ténykedést is, melyet részint nevelői munkásságával, részint tanításával kifejtett és végül köszönjük főigazgatói tisztségében a tanárság iránt tanúsított jóindulatát, a tanítóképzés színvonalának emelését célzó bölcs tanácsait és irányítását.

Most pedig engedje meg, hogy annak az egyesületnek nevében is köszöntsem Méltóságodat, amely egyesülettel egész életén át a legbensőbb kapcsolatban állott s amelynek két cikluson át lelkes vezére és elnöke volt. E minőségében kifejtett önzetlen fáradozása, odaadó munkássága, a tanárság erkölcsi és anyagi jólétéért folytatott férfias küzdelme, a tanítóképzés fejlesztését célzó agilitása és erő kifejtése kitörölhetetlen betűkkel vannak bevésve egyesületünk történetébe s lelkünk, emlékezetünk lapjaira. Méltóztassék tudomásul venni, hogy elnöki működésében kifejtett fáradozásainak némi elismeréseképpen s tiszteletünk s nagyrabecsülésünk kifejezésére éppen a mai közgyűlésünkön választottuk meg Méltóságodat egyesületünk díszelnökévé, amely lépésünkkel kapcsolatot akartunk teremteni, mely Méltóságodat élete végéig egyesületünkhöz fűzi.

Egyesületünk részéről Kornis Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi államtitkárnak átnyújtott díszoklevél. — Rajzolta Farkasdy Zoltán budapesti rajztanár.

Szívből köszöntve Méltóságodat legmagasabb kitüntetése és díszelnökké való megválasztása alkalmából, Isten áldását kérem életére és további működésére.

Wagner János hálasan köszöni a legmagasabb elismerést, de az érdemet a vele együttdolgozó tanárságra hárítja. Elmondja élete nevezetesebb eseményeit és azokból tanulságot von le. Beszél volt tanáraitól és a régi tanítási és nevelési módokról. Bizonyosfokú kritikát mond a tanárságról, a tanári pályáról s megállapítja, hogy a társadalom nincsen kellő elismeréssel a tanári munkával szemben. Befejezésül kéri az ügyosztály vezetőjét, hogy a tanárság ügyeit mindig szeretettel karolja fel.

5. Elnök szünetet ad, majd szünet után *Várad*i József beszél az alapszabályok módosításának szükségességéről és bemutatja az alapszabálytervezetet. A közgyűlés elnök, *Sztankó* Béla, *Gömöri* Sándor, *Répay* Dániel, *Mesterházy* Jenő, *Wagner* János hozzászólásai után az alapszabályok letárgyalását határozatképtelenség miatt egy újonnan összehívandó közgyűlés tárgyává tűzi ki, amely tekintet nélkül a megjelentek számára véglegesen dönt e tárgy felett.

6. Elnök jelenti, hogy a nyíregyházai tanártestület indítványt nyújtott be a Tanárok Házára eddig begyűlt összeg kamatából 1—2 szobának az átutazó tanárok részére való fentartása és berendezése tárgyában. Jelenti, hogy a választmány a kamatok felhasználását nem tartja megengedhetőnek, hanem a dolgot igyekszik máskép és a felutazó tanárságnak megfelelően elintézni. Elnök javaslatára a közgyűlés elhatározza, hogy *Quint* József emléket jegyzőkönyvében megörökíti, az elhunyt elnök özvegyéhez részvétiratot intéz. Majd dr. *Frank* Antal, *Drozdy* Gyula, *Wagner* János, *Nagy* Ferenc hozzászólása után elhatározza, hogy *Quint* József megjelent cikkei, munkái összegyűjti, s azok kiadására országos előfizetési, illetve adakozási akciót indít. A munkálatok megindítását dr. *Frank* Antal, *Mesterházy* Jenő és *Drozdy* Gyula tagokból álló bizottságra bízva.

7. Elnök bejelenti, hogy *Quint* József halálával kapcsolatban a tisztviselői kar lemond. Indítványára a közgyűlés felkéri a jelenlegi tisztikart, hogy a legközelebbi tisztújító közgyűlésig az egyesület ügyeit az eddigi buzgalommal intézze.

Elnök megköszönve a megjelenést, a közgyűlést berekeszti.

K. m. f.

Mihalik József titkár.

II.

Jegyzőkönyv a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1929 június hó 10-én Budapesten, a II. ker. állami tanítónőképző-intézetben megtartott rendkívüli közgyűléséről.

Jelen voltak: *Pároy* Endre elnökle alatt *W. Lajos* Mária dr., *Öllös* Sarolta és *Horváth* Jolán (Kecskemétről), *Roda* Mária, *Sebestyén* Erzsébet, *Grynaeus* Ida, *Gömöri* Sándor, *Pócza* József, *Várad*i József, *Kostyál* Ilona, dr. *Harmos* Sándor, *Molnár* Oszkár, *Csukás* Zoltán, *Szántó* Lenke, *Mesterházy* Jenő, *Kádár* Ilona és *Mihalik* József.

1. Elnök üdvözölve a megjelenteket, előadja, hogy a mai rendkívüli közgyűlést az 1929. május 19-i közgyűlés határozata alapján hívta egybe. Az a közgyűlés nem tárgyalhatta az új alapszabálytervezetet, mert a megjelent 80 tag nem tette a közgyűlést határozatképesé. Az idevonatkozó miniszteri rendelet alapján tehát ezt a rendkívüli közgyűlést kellett összehívni, amely tekintet nélkül a megjelentek számára, határozatképes. Az ülést megnyitja és felkéri *Várad*i Józsefet az alapszabály-tervezet ismertetésére.

2. *Várad*i József megvilágítja az alapszabályok elkészítésének szükségességét, szól az alapszabályok elkészítésére kiküldött bizottság működéséről és az általa felolvasandó tervezetet a tárgyalás alapjául elfogadni ajánlja. Általánosságban ismerteti a tervezetet, melyet a közgyűlés a részletes tárgyalás alapjául elfogad és az előadó vezetésével hozzáfog a tervezet részletes tárgyalásához.

3. *Várad*i József sorban felolvassa a tervezet egyes szakaszait, azokat értelmezi, indokolja és a felmerülő kérdésekre a feleletet megadja.

Wagner János nyug. kir. főigazgatónak egyesületünk tiszteleti elnökké történt megválasztásáról szóló díszoklevél. — Rajzolta Propszt Vilmos budapesti rajztanár.

A tárgyalás alatt a következő módosítások határozottak el: a 8-ik pontnál a házalapja szót „Ház-alap”-ja formában kerül a sajtó alá, a 10-ik pont második bekezdése így fog szólni: „A rendes tagok írásban jelentkeznek...”

a 16-ik pont így fog szólni: „Az egyesületből való kilépést a főtítkárnál írásban kell...”

a 35., 36., 37-ik pontokban a tisztviselők tisztségének elnevezése dült betűkkel szedendő.

a 42. pontban a második „elnökség” szó *választmányra* korrigálandó.

a 44. pont g) alcsoportjának 6-ik bekezdése véglegesen így szól: „A jelölő bizottság minden tisztségre és minden választmányi tagságra betű...” Ugyanezen bekezdés utolsó sorában a „tanári testület” után beiktatandó a „lehetőleg” szó.

a 44. pont utolsó (a 6-ik oldalon) bekezdésének végleges formája ez: „... minden intézetnek az egyesület pecsétjével ellátva és névjegyzék kíséretében annyi példányban küldi meg a főtítkár, ahány cselekvőképes tagja van ott az egyesületnek. Az intézeteknél nem működő...”

a 7-ik oldal első bekezdése így fog szólni: „A szavazás titkos és úgy történik, hogy...” „és a szavazólapot aláírja” elmarad.

a 7-ik oldal 3. bekezdésében az „egyik” szó helyett „másik” kell. az 54. pont végső formája: „... ügyek, az elnökségi ülésekről és a választmányi és közgyűlésekről szóló tudósítások és minden egyéb...”

55. pont második bekezdésüül bevétetett: „Az egyesület pecsétjének őre a főtitkár.”

Felmerült még dr. *Becker* Vendel indítványa, aki a vidéki alelnököket meg nem jelenhetés esetén más rendes taggal helyettesíteni óhajtotta, de mivel az alelnök a közgyűlés felfogása szerint magát nem helyettesítheti, ez tárgyalanná vált; *Mesterházy* Jenő felvetette, hogy hivatalos lista küldését mellőzni kellene, de a közgyűlés megmarad az eredeti felfogás mellett; ugyancsak aggodalmát fejezte ki, hogy a közgyűlések az új rend mellett el fognak néptelenedni, de elnök és előadó megnyugtatták; ugyancsak *Mesterházy* kevesli a fővárosi választmányi tagok számát, de a közgyűlés ezen számon nem változtat.

4. A részletes tárgyalás befejezte után a közgyűlés kimondja az eként átdolgozott alapszabályoknak elfogadását és

1. utasítja az elnökséget, hogy az elfogadott alapszabályokat sürgősen terjessze fel a m. kir. belügyminiszterhez jóváhagyó láttamozás végett;

2. utasítja az elnökséget, hogy a belügyminiszterileg láttamozott alapszabályokat nyomassa ki és ezentúl minden felvett tagnak a felvételi értesítővel együtt küldje meg;

3. utasítja az elnökséget, hogy az alapszabályoknak láttamozása után gondoskodjék a jelölő bizottság összehívásáról.

5. Elnök az egyesület nevében megköszöni az előadónak fáradozását és a közgyűlést berekeszti.

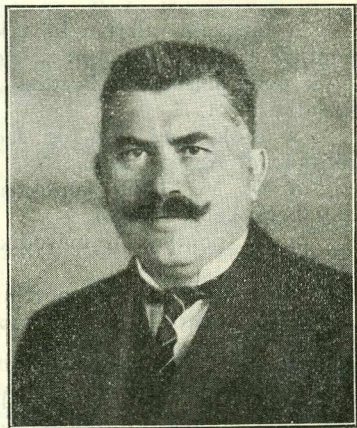
K. m. f.

Mihalik József, titkár.

AKIK ELMENTEK.

Quint József

Leesett a népoktatás belső életének koronája. Most erről a dús ragyogású koronáról kell beszélnem, amelynek a pazar fényét lényegileg csak szemléltethetjük, érezhetjük, de szavakban ki nem fejezhetjük. Vagy ki merne vállalkozni arra, hogy tollával pontosan élénk varázsolja azt a szédületes munkásságot, amelyet Quint József az I. kerületi állami tanítóképzőintézetben, a Közoktatási Tanácsban, a Néptanítók Lapjában, a Tankönyvi Bizottságban, az Országos Ifjúsági Irodalmi Tanácsban, a Népkönyvtári Bizottságban, a Testnevelési Tanácsban, a Testnevelési Főiskolán, vezérkönyvek és tankönyvek szerkesztésében és írásában, a finn-ugor tanügyi kongresszuson, a III. egyetemes tanügyi kongresszuson, a Magyar Paedagogiai Társaságban, a Tanítóképző-intézeti Tanácsok Országos Egyesületében, különböző gyűléseken, tanfolyamokon, stb. ki-

fejtett. Hogy felszólításra mégis vállalkoztam arra, hogy e rendkívüli személyiségről megemlékezzem, annak magyarázatát abban adom, hogy Quint József bölcsessége csak annyit kíván mindenkitől, hogy teljes odaadással szolgáljon valamely ügyet. Feladatomat ilyen odaadással és Quint József ama egyszerűségével szeretném megoldani, amellyel a legnagyobb igazságokat is tudta mindenki részére hozzáférhetővé tenni.

1. *Pedagógiájának alapja.* Quint József a népiskolai módszer sok vonásának mechanizálódása folytán úgy látta, hogy egyrészt a háborút követő újabb szükségleteknek, másrészt az emberi természetnek inkább megfelelő nevelői lendülethez csak egy új népiskolai tanterv adhatja meg a kiinduló pontot. A tanterv végrehajtása tárgyában a tanfelügyelők részére rendezett tanfolyamszerű értekezleten azt mondotta: „Annyira benne élünk tévedésekben és hibákban, hogy szükség volt a felrázásra, amely arra kényszerít, hogy mindent újból értékeljünk.“ Ugy látja, hogy a múltban a célokat eltemette az anyag, azért most „első feladatunk a célok elválasztása az anyagtól.“

Ilyen elgondolások vezettek oda, hogy az új népiskolai tanterv első helyen külön fejezetben kitűzi a népiskola célját. Nagyszerű hasonlattal érteti meg velünk, hogy az iskolában ne az anyagot tekintsük cél-nak. Ugyanis azt mondja: „A tanterv is, miként az ember, lélekből és testből áll. És amint akadtak, akik azt mondták: az ember lényege a test és elfelejtették a lelket, azonképen lehetnek, akik azt hiszik, hogy az iskola, a tanterv lényege az anyag és elfelejtik a célt.“ Hirdeti, hogy az új tanterv „Hitvallást tesz az idealizmus mellett, mely a célt tekinti lényegnek, az anyagot csak eszköznek.“ Ha csak anyagot hordunk össze, akkor az egyik templomot épít belőle, a másik cirkuszt, míg ha megmondjuk a célt, akkor mindenki a maga alkotóerejével örök értéket való-sít meg.

Quint József az iskolai munka egyik nagy hibáját látja abban, hogy a tanárok és tanítók az ismeretes pedagógiai elveket nem alkalmazták a saját munkájukban. Azt mondja: „...csak tudják (t. i. a pedagógiai elveket), azonban magukra nem vonatkoztatják. Innen van az, hogy a nevelés terén egymás mellett él a csiszolatlan kőkorszak (egyese-gek gyakorlatában) és a legújabb kor (egyesegek elméleti tanulmányaiban).“

Quint József küzd a Herbartra támaszkodó intellektualizmus ellen. „Az értelemmel egyenrangúnak vesszük a gyermek kedélyét, akaratát és a lélek eszközét: a testet.“ Helytelennek tartja a kultúrának nagyon sok részre való feldarabolását. Nem szereti a sok tantárgyat, hanem a kultúrát úgy akarja felkarolni (pl. a beszéd és értelemgyakorlatokban), amint azzal egységesen az életben találkozunk. Az értelem körébe tartozó definíciók helyett erőteljesebb érzelmi és akarat nevelést kíván.

Küzd a verbalizmus ellen, amelyet ápol az olyan felügyelet, amely csak ismeretet keres és megelégszik a szótudással.

Hangoztatja, hogy a népiskola céljában a vallás, az erkölcs és az értelmesség mellett jobban ki kell domborítani a nemzeti szempontot, a termelést és a munka jelentőségét, végül pedig a test és egészség érdekét. Egész pedagógiájának középpontja a nemzeti gondolat. A magyar nép, a magyar nemzet, a magyar gyermek szükségleteit kívánja elsősorban kielégíteni. E szolgálatban álló tanítás nemcsak megértés és tanulás, hanem átélés és alkotás is legyen. A többtermelést úgy kell szolgálni, hogy a népiskola „minden gyermeket megtanítsa dolgozni úgy, hogy bármely pályára kerülve tudjon és szeressen dolgozni.“ A test felkara-lása érdekében hangsúlyozza a harmónikus embernevelés szükségességét.

Quint pedagógiai gondolkodásának egyik alapvető elve, hogy a

tanítás a gyermek környezetéből, a gyermek tapasztalati világából induljon ki. A gyermeket körülvevő világot akarja tudatossá tenni. Nem az elvont, hanem a konkrétum érdekli. A mesterkéeltséggel szemben mindenütt a természetességet keresi. Nem azért kívánja Archimedes törvényének megtanítását, hogy a tanulók az úszást megértsék, — hanem megmagyarázza az úszást és ezzel megértik Archimedes törvényét is. Archimedes törvénye iránt nincsen érzéke a gyermeknek, de az úszás biztosan érdekli.

Azonban nemcsak e kérdésben, hanem a nevelés és tanítás egész munkájában kívánja a gyermeket a központba állítani. Azt mondja, ne tantárgyakat tanítsunk, hanem a gyermeket neveljük a tantárgyakkal. A gyermek helyes vezetése a cél, a tantárgy csak eszköz. Többször hangsúlyozta, hogy ne akarjunk a gyermekből idő előtt felnőttest csinálni. A gyermek maradjon meg gyermeknek. A gyermek maradjon meg játszó, daloló, mesélő, — de egyúttal önmagát fékezni is tudó — gyermeknek.

Quint József apostoli lelke újból felfedezte a mi részünkre a népiskola igazi lényegét, helyes szellemét. Ezt a népiskolai nevelő-lelkületet törekedett belevinni a tanítóképző-intézetekbe is. Olyan szellemet kívánt a tanítóképző-intézetekben, amely a fenti elveknek megfelelő tanítókat nevel.

E pedagógiai elveit különböző cikkekben, gyűléseken, tanfolyamokon, eszmecsereken, vezérkönyvekben, tankönyvekben stb. oly nemes példával, szeretettel, lelkesedéssel, meggyőződéssel, hittel, szuggesztív erővel hirdette, hogy a magyar népiskola és a magyar tanítóképzés belső életének új korszakát nyitotta meg.

Nehogy azzal vádoltassam, hogy mint a megboldogult közvetlen közelében élt barátja az ő egyéniségét túlzottan nagyrabecsülöm, legyen szabad néhány kiváló egyéniségnek róla való véleményét is közreadnom. — Egy országosan ismert tanfelügyelő levelében, amelyben a főigazgatói címmel való kitüntetéséhez jó kívánságait fejezi ki, ezeket írja: „A Te munkásságod legfényesebb, legszebb incarnatiója az igazi tanítóképző-intézeti igazgató ideáljának, — aki a maga népoktatásépítő munkáját nemcsak a tanítóképzés elmélyítésével, tökéletességével akarja megvalósítani, hanem aki tisztában van azzal teljesen, hogy a tanítóképzés összes követelményeinek szigorú megállapításából a legtökéletesebben megszervezett népiskola követelményének hiányoznia nem szabad, és e tökéletes népiskola ideálja a tanítóképzés egyik legorganikusabb fejlesztője a tanítóképzés presztízisének legbiztosabb alapja.”

2. *Quint József mint ember.* Hogy Quint József emberi jellemvonásait megfesthessem, egy vezetőszeretpet játszó egyetemi tanár következő sürgönyére támaszkodom: „Mélyen megrendülve olvasom a lesújtó fordulatot. Milyen szív, jellem, ész veszett el! ... Igen, Quint József ész, jellem és szív volt. Minthogy ezekben a lelki megnyilatkozások mindhárom csoportja jut kifejezésre, az észben az értelem, a jellemben az akarat, a szívben az érzelem, a fenti sürgönyt úgy értelmezhetjük, hogy itt egy emberileg tökéletes lelki életről volt szó. Most nézzük meg, mennyiben ész, mennyiben jellem, mennyiben szív!

Quint József annyiban ész, hogy világosan látta a problémák lényegét. Éles elméje választóvízként tudta elhatárolni az értékest a salaktól. Kicsiny megmozdulásokból látta a célt, amelyre a megindulás törekszik. Különösen kristálytisztán látta azt a módot, amely a nevelés és tanítás kérdéseiben célhoz vezet. Oly meggyőzően tudott érvelni, hogy sok éles eszmecserét megnyugtató befejezéshez segített. Állításomat egyik előkelő testület ülésének, amelyen meglehetősen éles vitatkozás folyt, azzal a hangulatával erősíthetem meg, amely szerint: „Ha Quint most közöttünk

volna, könnyebb volna a meggyőzés, az egyöntetű álláspontra való jutás.“ — Tudott meggyőzni, de a meggyőztetés elől sem zárkózott el. Nagyszerűen értett ahhoz is, hogyan kell hallgatással érvelni. Rengeteg tudása nem holt tőke, hanem mindenki részére hozzáférhető eleven erő. Ezt egy vezetőállásban lévő pedagógus így fejezte ki: „Ragyogó tiszta elméjének fényes megnyilatkozását én is számtalanszor hallottam. Hatalmas tudásának egyszerű szavakkal megnyilvánuló erejében én is oly sokszor gyönyörködtem.“ — Nem egy idősebb és valóban intelligens ember akad, aki azt állítja, hogy többször kért és kapott tőle értékes tanácsot.

A sürgöny szerint Quint József az ész mellett jellem is. A jellem minden kritériumát felfedezzük benne. Akik ismerték, tudják, hogy mindig következetes, önmagához hű volt. Függetleníteni tudta magát elhatározásaiban minden külső befolyásolástól. Szilárdan ellenállt minden olyan törekvésnek, amely eszméjével ellenkezett. Quint Józsefre bármikor és minden körülmények között számítani lehetett. A benne bízót sohasem hagyta cserben. Erős akaratú ember volt, aki elhatározásait mindig feltétlenül végrehajtotta. Azonban erős akarata ellenére sem volt erőszakos, — tudott bölesen engedékeny is lenni.

Találón festi a megboldogult jellemét *Rákos István* a következőkben: „Nagyarányú képességeit, felfogásának emelkedettségét, meggyőződésekének határozottságát és egész lényét átragyogó szelíd jóságát csak a klasszikus jellemeket annyira ismertető szerénysége multa felül.“¹

Nevelő lényének központja a szeretet. Ha a közhangulatot tanulmányozom, akkor kutatásom arra az eredményre vezet, hogy mindenki elismeri Quint József rendkívüli értelmi képességeit, mindenki elismeri kristálytiszta jellemét, azonban az az állítás, hogy Quint József mélyen szerető lélek lett volna, nem szokott teljesen egyhangú helyesléssel találkozni. Ugy érzem, kötelességünk Quint Józsefet ebből a szempontból is igazi megvilágításba helyezni. Ezt teszem akkor, amikor állítom és — szükség esetén — adatokkal is igazolom, hogy Quint József mélyen érző szív, emberszerető lélek volt. Szeretett mindenkit és mindent. Szerette a családját, a kartársait, a gyermekeket, intézete ifjúságát, társadalmi körét, pedagógiai fegyvertársait, a külső természetet, s különösképen a magyar nemzetet. Akik Quint József szerető lényében kételkednek, azoknak a következőt mondom. Tapasztalatom szerint Quint József szeretetét a magyar nemzet prizmján keresztül bőségesen bocsátotta ráuk: mindenkiere annyiban, amennyiben értéket látott benne; értéket pedig mindenkiiben fedezett fel. Ha nem éreztük a szeretetét, a magunk érzéketlenségében keressük a hibát. Szeretetének megnyilatkozása nem annyira a szó, mint inkább a tett. Keveset ígért, sokat cselekedett. — N. tanfelügyelő így írt: „Nemes, nagy szíve baráti szeretetének melegét is oly sokszor sugározta felém.“

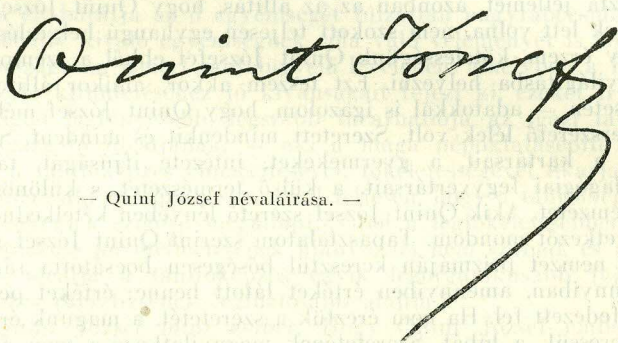
Az érzelem körébe tartozik annak a megállapítása, hogy kié volt Quint József. Erre nézve D. ezeket írja levelében: „...ezren és ezren tartották őt a magukénak. S én is ezek sorába gondoltam magamat...“ Bár kétségtelen, hogy elsősorban a családjáé volt; de ez a család szívesen veszi tudomásul, hogy Quint József az intézeté is, a tanítóképző-intézeti tanároké is, az egész tanítóságé is, a magyar gyerekseregé is és végül az egész magyar nemzeté is. Olyan részesedéskérdés ez, amely a család osztályrészét még értékesebbé teszi.

5. *Quint József önénevelése.* Bármint is fogalmazzuk a nevelés célját, ebben — végső eredményben — mindig a leglényegesebb ismertető-

¹ Tanítók Szövetsége. XIV. évf. 9. szám.

jel, az, hogy önnevelésre vezessen. Minden rendű nevelés olyan mértékben éri el a célt, mint amilyen mértékben képes a nevelendőket az önnevelés útjára vezetni. Valamint bármely nevelésben a példa a leghatásosabb, úgy az önnevelésben is a példa vezethet leginkább sikerre. — Eddig láttuk Quint Józsefet mint pedagógust és láttuk mint embert. A megboldogult azonban nemcsak mint pedagógus és mint ember emelkedik ki magasan az átlag köréből, hanem vezér abban is, hogy pedagógiai elveit elsősorban önmagára alkalmazta. Nemcsak hirdette elveit, hanem azok szerint élt is. Így benne összeforr a pedagógus és az ember, amivel az önnevelés mintaképét állítja elénk. Ezt az állításomat a következőkkel igazolom.

Volt idő, amikor Quint József a cserkészetet a bot és kalap tudományának tartotta. Amint azonban éles elméjével mélyebben kezdett a cserkészet lényegébe behatolni, látta annak rendkívüli jelentőségét; látta, hogy a cserkészet valósíthatja meg elsősorban azokat a nevelői gondolatokat, amelyek realizálását ő kívánta; látta, hogy ez a mozgalom törekszik arra, hogy a gyermek, az ifjú nemesen maradhasson gyermeknek, illetőleg ifjúnak; látta, hogy ez olyan nevelői intézmény, amelyben az ifjúság magától, önként követi azokat az elveket, amelyeknek egyébként csak a felnőttek nyomása következtében szoktak engedelmeskedni. Ez a belátás cserkészbarátot csinált Quint Józsefből, olyan cserkészbarátot, aki a cserkészet fellendülése érdekében előadást tart; olyan cserkészbarátot, akit érdemei elismerésüil az I. cserkészkerület társelnökévé választanak meg. S amikor erről a cserkészgyűlésről eljöttünk, tervezgetett arról, hogy lehetne a cserkészgondolatot jobban belevinni a tanítóképzés szolgálatába.

— Quint József névalírása. —

Quint József önnevelésének egy másik fényes példája a női szerzetes rendekhez való viszonya. Működése kezdő éveiben ezek ránézve közömbösek voltak. Amint azonban egyes tanfolyamokon az apácáknak — az ő pedagógiai elveivel — harmonizáló nevelői lelkületével megismerkedett, megszerette őket, s nem győzte eléggé dicsérni munkájuk nagy értékét. Látván azt, hogy az apácák mennyire töreksenek a legújabb nevelési és tanítási módszereket elsajátítani, azt mondotta, hogy 4-5 év múlva a női szerzetesrendek tanítóképzői lesznek a legjobb tanítóképzők. — Ezzel kapcsolatban csak azt akarom még érinteni, hogy Quint József mélyen vallásos lelke Krisztusi alapon állt. Az ő pedagógiai világában harmóniában élt az a szeretet, amely őt protestáns kartársaihoz kapcsolta. Ez utóbbinak egyik kifejezője az, hogy a Kecskeméti Református Tanítók Egyesülete dísztagjává választotta.

Önnevelésének harmadik mozzanatát abban lehetne megláttatni, hogy az évek során jobban kifejlesztette magában azt az erőt, hogy kör-

nyezete ne csak nemes tetteiből, hanem szavaiból és egyéb magatartásából is érezze az irántuk táplált szeretetét. Ebben intézetének tanárai, a közvetlen vele működő kollégái élettársának: lelke legszebb felének hatását is látták.

4. *Quint József hatása.* Már az eddigiekben is sokszorosan rámutattam Quint József elveinek, személyiségének, az önevelésben összeforrt pedagógusnak és embernek rendkívüli hatására. E hatás igazolására akarok még néhány példát felhozni.

Egy vidéki tanítóképző-intézet növendékei a következőket írják részvétlevelükben: „A Constantinum ifjúságának külön kifejeznievalója is van annak számára, aki a „legnagyobb magyar néptanítót” a lelke felének mondhatta. Annak a szívébe akarjuk visszasugározni mindazt a mélységes tiszteletet, szeretetet, amely a miénket várva-várt Főigazgató Urunk iránt betöltötte. Mert mi nemcsak hírből, hanem nevelőink lelkén keresztül, sőt személyesen is ismertük a magyar népnevelés Apostolát. Ugy őriztük lelkünkben a budai tanítóképzőben való látogatásunk emlékét, mint egy értékes ajándékot, amit útravalónak kaptunk a tanítói pályánkra. Büszkéik is vagyunk rá, hogy ismerhettük, aki azt hirdette, hogy nincs nevelés lélek-kapcsolódások nélkül, akinek életfeladata az volt, hogy megszüntesse a távolságot a nevelő és a gyermek lelke között... Még nemrég kis elemistáink tanítás előtt a Betegek Gyógyító-jához könyörögtek, amint ők mondták: egy Bácsiért, aki nagyon szeret bennünket és most beteg.” — Saját intézetében való hatását az a beszéd lesz hivatta részletesebben tárgyalni, amely a budapesti I. ker. állami tanítóképző-intézetben rendezendő Quint József emlékünnepevényén fog elhangzani.

Quint József nemcsak az ifjúságra volt nagy hatással, hanem az iskolai munkában megedzett tanítói lelkeket is mélyen megmozgatta, amint azt *Kántor Mihály* írja a Sárospatakon rendezett tanítói tanfolyammal kapcsolatban: „Mindig a saját világunkat szemléltük és ennek hibáit nem magunkból, hanem a gyermekből igyekeztünk kiírtani, akikből pedig ezek a hibák hiányzottak... Mintha csak most hagytam volna el a képző padjait, annyira megújultam és nem látom tehernek a „miért” és „hogyan” felett való töprenkedést. Igazán hálás vagyok a nyárvégi tanítói tanfolyam rendezéseért, mert ennek köszönhetem, hogy újra szent munkahelyé vált rám nézve iskolám és kezd érdekelni a foglalkozásom.”²

Egy egyházfőjedelem levelében, amelyben a Megboldogultat üdvözli főigazgatói kineveztetése alkalmából, ezeket írja: „...értékes tanügyi működése során egyházmegyém székhelyén rendezett tanfolyamon vezető előadói szerepben kiváló szolgálatot tett a katolikus tanügynek, egyházmegyém tanítóságának ambícióját is nagyban emelte.” — *Kornis Gyula* államtitkár búcsúbeszédében mondja: „...üres lesz a széked az Országos Köznevelési Tanácsban, hol döntő szavad volt népoktatási kérdésekben...” Másutt pedig így fejezte ki magát: „Sok területen dolgozott és mindenütt vezetős szerepet töltött be.”

A Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesületének válaszmánya ezt a rövid megemlékezést, csak egy — Quint József nagyságához mért — terjedelmesebb emlékbeszéd előfutárjának tekinti. Azonban ennek a rövid megemlékezésnek is egy határozott kötelességünk érintésével kell zárulnia. Ez a kötelességünk: Quint József hűséges követése. Ez a kötelesség sokunk lelkében él. Ez kicsendül N. tanítóképző-intézeti tanár részvétleveléből is, amikor a következőket írja: „Alig egy hónapja,

² *Zemléni Tanító.* IV. évf. 21. szám.

hogy Tihanyban megérezte, megláttatta a természetrajz-tanárokkal tanítóképzésünk jövőjét, renaissance-át. Boldog arccal hallgattuk és jöttünk haza azzal az elhatározással, hogy egyöntetűen követni fogjuk.“ — Ehhez az íráshoz azt kapcsolom hozzá, hogy ennek a követésnek a tőle és a róla való írásoknak gondos összegyűjtésében és külön kiadásban is kell kifejezésre jutni.

Elvesztettük egyesületünk elnökét, egyesületi életünk nagyarányú fellendítőjét, az újonnan felfedezett népiskola és az ezzel a népiskolával harmonizáló tanítóképzés vezérét. — Nem! Mégsem! Nem veszítettük el! Azt hiszem valamennyiünk nevében beszélhetek, ha a következő ünnepélyes fogadalmat teszem: Quint József! Ünnepélyesen fogadjuk, hogy az Általad megkezdett pedagógiai templom építését folytatjuk! Ünnepélyesen fogadjuk, hogy gondosan összegyűjtünk mindent, amit hirdettél, s elveidet kristálytisztán a Te lelkületteddel adjuk tovább. Ünnepélyesen fogadjuk, hogy Magyarország nagy Tanítóját mindenkor követjük!

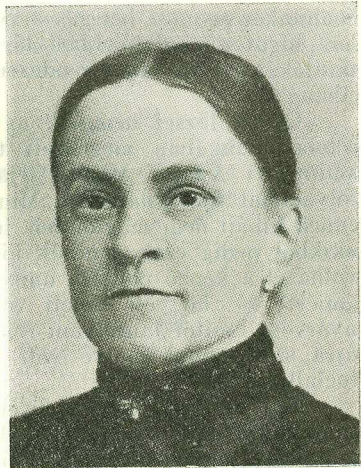
Dr. Frank Antal.

*

Wollmann Elma.

1856-1929.

Wollmann Elma régi pozsonyi családból született 1856 október 8-án. Tanulmányait az Urbauer-intézetben kezdte, majd a pozsonyi áll. tanítónőképzetben folytatta, hol 1875-ben oklevelet nyert. A következő évben megszerezte a polg. isk. tanítónői oklevelet is és megkezdte tanítónői működését a *Magyar Gazdaasszonyok Országos Egyesületének* budapesti árvaházában és polgári iskolájában. Öt esztendőig működött ott s közben 1879-ben letette a francia nyelv tanítására jogosító vizsgálatot. Hogy e nyelvben teljes jártasságot szerezzen, s egyúttal ennek a nagy nyugati kultúrnemzetnek oktatásügyét tanulmányozhassa, 1881-ben Párisba ment s ott két évet szentelt a francia nyelv és irodalom, valamint a modern pedagógiai irányzatok tanulmányozására.

Huszonhét éves volt, mikor hazatért, de tehetsége és rátermettsége annyira ismeretes már a magyar közoktatásügy vezetői körében, hogy 1885-ban *Trefort* miniszter őt bízta meg a pozsonyi áll. felsőbbleányiskola internátusának vezetésével, melyet rövid idő alatt oly színvonalra emelt s működésével annyira kiérdemelte felettes hatóságainak bizalmát, hogy a miniszter 1890-ben őt bízta meg a felsőbb leányiskolai internátusok szabályzatának kidolgozásával. Tizenkét évig tart áldásos működése a pozsonyi felsőbb leányiskolában. Közben lankadatlan buzgósága további önképzésre sarkalja. 1885 nyarán a németországi leányinternátusokat és felsőbb leányiskolákat tanulmányozta. 1884-ben Londonban töltött hat hetet és a North West London College előadásait hallgatta, majd 1886-ban és 1889-ben ismét Párisban volt. 1895-ben kinevezték a pozsonyi áll. tanítónőképző-intézet igazgatójává s ez a kinevezés, vala-

mint a rá következő 19 esztendő *Wollmann Elma* pályájának delelő pontját jelzi. De elmondhatjuk azt is, hogy ez a 19 év egyszersmind a pozsonyi áll. tanítónőképző-intézetnek is fénykora.

Wollmann Elma nevét most már nemcsak tanítványainak serege emlegeti igaz tisztelettel és szeretettel, hanem a társadalomnak minden rétegében, elsősorban a tanügy vezetőinek és a pedagógia művelőinek körében napról-napra nő a tekintélye. Ő azonban nem nyugszik és tanulmányait soha nem tekinti befejezeteknek. Különösen szünidejét folytonos továbbképzésre használja. Így keresi fel 1900-ban a jeni szünidei tanfolyamokat. 1902-ben a berlini iskolákat látogatja meg és Marienfeldben, Berlin mellett, a kertésznöi tanfolyamot végzi el. Ugyanebben az évben tanulmányozza Wolfenbüttelben a híres Volnak-féle intézetet. Nagymérvű elfoglaltsága dacára mindenkor talált időt arra, hogy jelentős részt vegyen a pedagógiai, kulturális és jótékonyági egyesületek munkájában.

Mikor 38 esztendő fázadhatatlan munka után visszavonult a jól megérdemelt nyugalomba, a megható búcsú-ünnepen ott volt nemcsak tanítványainak hálás serege, hanem képviselve volt ott az egész magyar társadalom. A király az Erzsébet-renddel, a pápa a „Pro ecclesia et pontifice” érdemkereszttel tüntette ki.

Mindaz azonban csak a külső kereteit mutatja egy nagy lélek életmunkájának. Milyen volt egyénisége és milyen volt a lelke, amely életnek külső eseményeit igazgatta és belső erkölcsi tartalommal töltötte meg? *Wollmann Elma* rendkívüli szellemi képességekkel volt megáldva s ez már külső megjelenésén is kifejezésre jutott. Széles homloka elárulta a fürkésző, mélyenjáró elmét, szemében tűz égett, amely a léleknek hevületét és bátorságát hirdette. Igazságot kutató értelem, tiszta jóságos szív, tüzes lelkesedés minden megismert szépért, jóért, igazért, ebből a három elemből tevődött össze *Wollmann Elma* lelki egyénisége. Ha egy szóval akarnám kifejezni jellemének alapvető tulajdonságait, ezt a szót kellene használnom: idealizmus. Lelke mindig az eszmék világában járt, az eszmékért lelkesedett, lángolt boldog önfeledtséggel. Ez az idealizmus ment volt minden anyagi érdektől, sőt az önzetlenségben elment egész a saját érdekeinek teljes elhanyagolásáig. Ez a tiszta idealizmus magyarázza meg *Wollmann Elma* tanítói hivatásának titkát. Semmi sem állott távolabb *Wollmann Elma* lelkivilágától, mint az, hogy tanítói pályáját kenyerkereső foglalkozásnak tekintse. Általában ő a kenyérre, a maga kenyerére nem igen gondolt, azt legfeljebb arra tartotta jónak, hogy megossza a szűkölködővel, vagy ha kell, egészen oda is adja. Tanítói hivatása lelkének szent lángjából táplálkozott. Étefeladat volt, melyet ő reá felsőbb hatalmak ruháztak; cél és rendeltetés, melyre ő reá tette elméjét, szívét, akaratát, minden testi és lelki erejét, egész életét. Ezt a rendeltetést betölteni, reá áldozni minden idejét, munkáját, ez volt lelkének legfőbb öröme. Ezt elhanyagolni, ehhez hűtlenné lenni, ezt bármilyen más érdek miatt háttérbe szorítani: ez lett volna életének hajótörése, boldogtalanságának egyetlen igazi oka.

A hivatásnak ilyen felfogása és gyakorlása megérteti velünk *Wollmann Elma* életének szünni nem akaró lelkes munkásságát. Mert, hogy jól tudjon tanítani, hogy minél eredményesebben tudjon fiatal lelkeket nevelni, sokat és folytonosan kellett tanulnia. Ezért nem volt szünideje. Míg mások kipihenték az iskolai év fázadalmait, ő mindig talált valami új feladatot, amely még megoldásra várt s amely arra ösztönözte, hogy a szünidőt továbbképző tanfolyamok elvégzésére használja. Pedig alig volt a magyar tanügy sok kiváló munkása között még egy, aki annyira rászorgált volna és annyira rászorult volna a szünidő

pihenésre. Hiszen ő a kötelességteljesítésben soha mértéket nem ismert. Neki a nap mindig rövid volt a munka elvégzésére, meglopta tehát az éjjelnek pihenésre és üdülésre rendelt óráit és dolgozott az éjnek csendjében s a felkelő nap első sugarai sokszor még ott találták a virrasztót íróasztalánál. Barátai sokszor kérték, figyelmeztették, hogy ez a sok túlzás előbb-utóbb megbosszulja magát. Ő nyájas mosollyal és köszönettel fogadta a jóakaratóu intelmet, de nem követte azt.

A hivatásnak érzését *Wollmann Elma* lelkében egy másik érzelem egészítette ki és tette még bensőségesebbé: szenvedélyes szeretete a gyermek iránt. Tulajdonképen ez az érzelem volt hivatásának alapja. Hiszen nála a sokoldalú tanulmány és tudás, sőt maga a tanítás is nem mint cél, hanem mint eszköz volt becses, mint eszköz arra, hogy a gyermek lelkét meghódítsa, az ifjúságot gazdagítsa, képezze, alakítsa. Legjobban mégis a kis gyermekeket szerette s legboldogabbnak érezte magát azoknak társaságában. Ilyenkor maga is gyermek tudott lenni, tudott a kis gyermekek nyelvén beszélni, örömeiket, játékaikat megosztotta, mintha egészen egy lett volna a kicsinyek közül. Volt is az ő lényében minden sokoldalúsága mellett is valami gyermekded, naiv, s ez magyarázza, hogy a gyermekszíveket oly könnyen meghódította.

Wollmann Elma pedagógiai iránya a korrallal haladó volt. A modern időknek minden vívmányát igyekezett magáévá tenni, csak hogy tanításának és nevelésének módszere minél eredményesebb legyen. Azonban a nevelés kérdése nemcsak a módszerrel függ össze. A nevelés a világnézetnek függvénye. *Wollmann Elma* a tanítás és nevelés módszerében igyekezett nagyon modern lenni, vagyis magáévá tette mindazt, ami az új idők pedagógiai vívmányaiban igazi értéket képviselt, azonban ami a nő hivatását, a társadalomban való elhelyezkedését, pályaválasztását illeti, ebben a fontos kérdésben nem engedte magát letéríteni arról az útról, melyet a keresztény világnézet és a nemzeti hagyományok mutatnak neki. Pedig az a kor, amelybe *Wollmann Elma* működése esik, a racionalizmus, liberalizmus és a kettőnek nyomában felburjánzó feminizmus kora, sok lelket megejtett csábító ígéivel. A politikától mindig irtózott s a nőknek a politikába való bevonása ellen lelke tiltakozott. A nőnek legfőbb munkakörét a családban, az anyaságban látta. Emellett követelte, hogy a nő fejlessze ki testi-lelki képességeit s akkor majd talál módot és lehetőséget arra, hogy a társadalomban az ő nőiességének kára nélkül mint hasznos, munkás tag elhelyezkedjék.

Wollmann Elma testi erejét a megfeszített munka megtörte. A gyöngye test, mely oly sokáig próbált lépést tartani a lélek tüzes vágyaival, megrokkant s vele a fényes elme ragyogása is elhomályosult. Az Úr magához szólította. Nekünk nagy példa az ő élete, nagy érték az ő példája. „Defuncta adhuc loquitur“. Megszólal a halott és kér, hogy kövessük példáját és valósítsuk meg eszményeit!

Dr. Mészáros János.

IRODALOM.

Dr. Kenyeres Elemér: *A gyermek beszédének fejlődése*. A Studium kiadása, a Szülők Könyvtárának 6—8. száma. Ára: 4 P.

E könyvecske értéke, hogy a szerző tapasztalatai alapján készült s a külföldi és hazai idevágó irodalom adataival kiegészítve, megkísérli a gyermek beszédének fejlődésmenetét a 9. életévig megállapítani. Mintegy ösztönzés, példa a szülők, nevelők és tanítók számára a gyermek

beszédének megfigyelésére, hogy minél nagyobb számú adat alapján a nagy számok meggyőző erejénél fogva a gyermeki nyelv fejlődésének menete minél pontosabban megállapítható és irányítható legyen. Öt fejezete: 1. Néhány megjegyzés a fejlődésről; 2. A beszéd fejlődése az első évben; 3. A beszéd fejlődése az egy szóból álló mondatok után; 4. A képeskönyvek, gyermekversek és mesék és 5. Idegen nyelv tanulása.

A helyes pszichológiai motiváláson kívül logikus elrendeztettség jellegzetes vonása e könyvnek. Kezdve a beszéd pótlékain: a sokatmondó könnytelen síráson, beszédes mosolyon, csengő kacagáson, gőgicsélésen, folytatva a beszéd elemein a hangok és szófajok használatának sorrendjén, a gyermek kérdésein, szóalkotásain, szólásain, végezve az átvitt értelmű szavakon és mondásokon, — mindvégig érdekfeszítőn mutatja be a gyermeki nyelv fejlődésének tényezőit és fokozatait.

Nemcsak megállapít, hanem sok célszerű útmutatást is ad a fejlődés ismerete alapján a beszéd helyes irányítására: dalok, versikék, mondókák, mesék, képeskönyvek és a gyermeki irodalom útján.

A nyelvész is érdeklődéssel és haszonnal forgathatja Kenyeres e könyvét, a pszichológus pedig új látószögből nyer bepillantást a gyermek lelkébe.

Woyciechowskyné dr. Lajos Mária.

Dr. Oker-Blom Miksa: *A gólya-mese helyett.* Egy pár szó szülőkhöz s fiúkhoz és leányokhoz. Finnból fordította Pálfi Márton. (Szülők Könyvtára 9—10. sz.) A Studium kiadása, Bpest, 1928. 64 l. Ára 2.20 P.

E rendkívül érdekes könyvecske megérdemelte a nyelvünkbe való átültetést. Minden szülő és nevelő meg kellene, hogy szerezze, mert a nemi felvilágosítás kényes kérdésének ügyes, tapintatos megoldási módjára vonatkozólag ad útbaigazítást. A legtöbb szülő tanácstalanul áll e kérdéssel szemben, érzí, hogy nem ismeri formáját a felvilágosítás oly tapintatos módjának, hogy gyermekével azt lelki zökkenés, megrázkódtatás és a szeméremérzet megsértése nélkül ismertethetné meg. Nem tudja, hogyan fogjon hozzá, azért a véletlenre bízta, pedig nem a sima, járt, hanem a veszedelmes, járatlan úton van vezetőre szükség. Éppen a kényes kérdésekben kell hogy a szülő mentora, vezetője, legtermészetesebb tanácsadója maradjon gyermekének; hogy legyen, kihez bizalommal fordulni.

A szerző, aki fiziológus, ügyes tapintattal, javarészt a növény- és állatvilág köréből vett, külön fiúk, külön leányok számára írt kis elbeszélésekkel nyitja fel a gyermekek szemét, láttatja meg az élet örök törvényeit, melyeknek az ember is alárendelt. Elbeszélései nyomán csodálat és áhítat kell, hogy támadjon a gyermek lelkében is a természet nagy rendje iránt, megérzése annak, hogy szeretet nélkül nincs élet, nincs megújulás, nincs föltámadás.

Woyciechowskyné Lajos Mária dr.

Doby Ida: *Tornázzunk, gyermekek!* 80 új tornaóra, tornaszerek nélkül, 450 képben, 4—10 éves gyermekeknek óvodai, iskolai és házi használatra. A szerző kiadása. Bpest, Stephaneum, 1929. 83 l. Ára 4.20 P., portóval 4.50, utánvéttel 5.20 P.

1926 tavaszán szerény könyvecske hagyta el a sajtót, fenti szerző *Játékos svéd torna* c. könyve. A könyv megírását hosszas tanulmányok előzték meg. Szerző már 1919 őszén az áll. óvónőképző sorozatos tanár-értekezletein ismertette módszerét. Az elméletet nyomon követte a gyakorlat, részint az intézet gyakorló-óvodájában, részint a szerző gyermek-torna-tanfolyamán. Hosszas kísérletezések, tanulmányok értékes gyümölcse volt tehát a *Játékos svéd torna*, mely rövidesen elfogyván. Magyarország igen sok óvodájában és iskolájában honosította meg az új módszert.

Szerző a régi utánzógyakorlatokból indul ki, azok zürzavarában

azonban rendet terem. Míg ugyanis azelőtt ezeket a mozgásokat egyenkint más-más tárgykörből vették, Doby egy óra keretében *egy* tárgykörnél marad: rövid, kerek történetet mond, melynek cselekményeit játékos utánzó mozdulatokkal kíséri. A mozgásnemek egymásutánjának ötletszerűségét is elveti, kimondja, hogy a sorrendnek igazodnia kell a testi felépítettség törvényeihez, a test minden izmát harmonikusan kell foglalkoztatnia. Eltér a száraz vezényszavaktól is, ezek helyett ütemes mondókat, rövid versikéket alkalmaz. „A csengő-bongó rímekből, a sok egészséges mozgásból hálás gyermekarcok mosolyognak, ... ahová ez a könyv eljut, ott, óvóban és népiskolában, a képzeletszülte utánzó mozgás váltja fel a korán alkalmazott tornát. Még néhány ilyen ösvénytaposó könyv, művészlelkű tanító és megtaláljuk az ősforrást, melyből mese, vers és dal, mozgás és ritmus, játék és munka egyszerre születnek” — írta Quint József az *Előszóban*.

Doby Ida *Tornázzunk, gyermekek!* c. új könyve a *Játékos spédturna* nagyszabású folytatása. 80 kidolgozott, eredeti óratervet tartalmaz, melyek közül az első 20 ugyancsak mese keretébe illesztett, verses vezényszavakra történő utánzó mozgás, — a többi 60 pedig a tornáztatás szakszerű továbbvezetését szolgálja. Az *óratervek egymásutánja tanmenetszerű*; a legalapvetőbb mozgásokon kezdi s fokozatosan építi föl a gyakorlatokat, úgy, hogy életkorra való tekintet nélkül, tulajdonképpen bárki használhatja. A gyakorlatok a legújabb *mozgásos torna* vívmányait is szem előtt tartják; laikus által is érthető nyelven vannak írva, mert a szakkifejezések bevezetése lassan, nyomról-nyomra történik. Szerző mellőzi a szertornát s ezáltal *lehetővé teszi a rendszeres testnevelést olyan iskolában is, melynek nincs felszerelt tornaterme*. Természetes azonban, hogy a gyakorlatok közé tetszésszerűen testgyakorlatok is iktathatók. — A megértést szolgálja szerző 450 eredeti rajza, melyek *siklappal* ábrázolják a mozgó testet, tetszetősségük mellett tehát kifejezőek, könnyen érthetők, szemléletesek.

A könyv igen jó szolgálatot tesz az elemi iskolai tanítóknak, mert az alsó és felső tagozatban egyaránt alkalmazható, kiépített tanmenetet tartalmaz; hasznos vezetője a tanítójelölteknek, kiknek megmutatja: hogyan kell a gyermekkel játékosan és mégis tervszerűen foglalkozni; s végül lehetővé teszi az otthoni testnevelést, mert mellőzi a szertornát.

A kíváló szaktudással, jó tollal megírt, ügyes rajzokkal kísért, a maga nemében egyedülálló könyvet — melyből részleteket és ismertetést francia ifjúsági folyóirat is közölt — melegen ajánljuk kartársaink figyelmébe.

Mt.

HIREK.

Kérelem. Szerkesztőségünk tisztelettel kéri az összes intézetek igazgatóit, hogy az elmúlt iskolai év értesítőjét szíveskedjenek megküldeni. — Kérjük a hátralékos előfizetési díjak sürgős beküldését. Egyáltalán nagyon kérünk minden egyesületi tagot, hogy egyesületünket anyagi és szellemi tekintetben támogatni szíveskedjék. Közlönyünk költségei s egyéb egyesületi kiadások pénztárunkat teljesen kimerítették, így a *Magyar Tanítóképző* novemberi számát is csak abban az esetben tudjuk megjelentetni, ha a hátralékos tagdíjak befutnak.

Címadományozás. A kormányzó ó főméltósága Gerbery Sándor nyug. tanítóképző-intézeti tanárnak a tanítóképző-intézeti főigazgatói, Németh Sándor és Jaloneczky Péter bpesti I. ker. áll. tanítóképző-int. tanároknak pedig a tanítóképző-intézeti igazgatói címet adományozta.

Kitüntetés. A kormányzó ő főméltósága a Magyar Vöröskereszt-Egylet fennállásának ötvenedik évfordulója alkalmából az egyesület céljainak előmozdítása érdekében kifejtett, különösen buzgó tevékenységével szerzett érdemei elismerésül *Sebestyén* Erzsébet bpesti II. ker. áll. tanítóképző-intézeti tanárnak a magyar Vöröskereszt érdemérmét adományozta.

Elismerés. A közokt. miniszter *Doby* Ida bpesti áll. óvónőképző-intézeti tanárnak a Magyar Vöröskereszt Ifjúsági Osztálya keretében tanárelnöki minőségben kifejtett lelkes munkásságáért elismerését nyilvánította.

Kinevezések. A kormányzó ő főméltósága a közokt. miniszter előterjesztésére *Brunovszky* Rezső c. főigazgatót, bajai állami tanítóképző-int. igazgatót és *Szarka* Lajos pápai áll. tanítóképző-int. igazgatót az V. fizetési osztályba, *Lukács* Béla nyíregyházi állami tanítóképzőint. igazgatót a VI. fiz. osztályba, *Molnár* Oszkár a tanító- és tanítónőképző-intézetek kir. főigazgatóságához beosztott áll. tanítóképző-int. tanárt áll. tanítóképző-int. igazgatóvá a VI. fiz. osztályba kinevezte. A közoktatásügyi miniszter *Móger Károlyné Küzdy* Ilonát, a cinkotai állami tanítónőképző-intézethez, dr. *Zsindely* Katalint a budapesti VII. ker. Damjanich-utcai állami tanítónőképző-intézethez, *Tóth* Ferencet, a csurgói állami tanítóképző-intézethez, *Stich* Nándort, a bajai állami tanítóképző-intézet-hez, dr. *Kéz* Andort, a budapesti m. kir. tudományegyetem földrajzi intézetéhez, *Szántó* Lenkét, a budapesti VII. ker. állami tanítónőképző-intézethez, *Sághy* Tamást, a pápai állami tanítóképző-intézethez, dr. *Keleti Gyuláné Zsoldos* Hermint, a budapesti II. ker. Csalogány-utcai állami tanítónőképző-intézethez, *Frigyes* Bélát és dr. *Prochaska* Ferencet, a budapesti I. ker. állami tanítóképző-intézethez, *Gyurjács* Andrást, a budapesti állami óvónőképző-intézethez, *Mesko* *Tiborné Veverka* Editet, a budapesti II. ker. Csalogány-utcai tanítónőképző-intézethez, *Ecsedy* Lajost, a sárospataki állami tanítóképző-intézethez, *Ruisz* Mártát, a cinkotai állami tanítónőképző-intézethez, *Lechnitzky* Gyulát, a budapesti II. ker. Csalogány-utcai állami tanítóképző-intézethez és *Rozsonдай* Zoltánt, a kiskunfélegyházi állami tanítóképző-intézethez beosztott állami polgári iskolai rendes tanárokat állami tanító(nő)képző-intézeti rendes tanárokká, *Riesz* Janka és *Medgyessy* Mária az állami Erzsébet Nőiskola gyakorló iskolai státusába kinevezett és a budapesti VII. ker. Damjanich-utcai, illetőleg a cinkotai állami tanítónőképző-intézethez beosztott tanárokat állami tanítónőképző-intézeti rendes tanárokká, *Vajda* Erzsébetet, budapesti II. ker. Csalogány-utcai állami tanítónőképző-intézeti nevelőnőt, *Vizi* Jánost, a kiskunfélegyházi állami tanítóképző-intézethez beosztott állami tanítót, okl. tanítóképző-intézeti tanárt, *Forgó* Sarolta, cinkotai állami tanítónőképző-intézeti nevelőnőt állami tanító(nő)képző-intézeti rendes tanárokká, *Csink* Ilona és dr. *Albert* Anna áll. Erzsébet Nőiskolai leányliceumhoz beosztott áll. tanítónőképző-intézeti rendes tanárokat áll. középisk. r. tanárokká, *Fehér* Aranka budapesti VII. ker. állami tanítónőképző-intézeti óradíjas helyettes tanárt, *Magyary* Károly sárospataki állami tanítóképző-intézeti óradíjas helyettes tanárt és *Jámbory* Gabriella cinkotai állami tanítónőképző-intézeti óradíjas helyettes tanárt tanító(nő)képző-intézeti nevelőkké a IX. fiz. osztályba kinevezte.

Kinevezés. A kormányzó ő főméltósága a szegedi egyetem kórhonctani tanszékére egyetemi nyilv. r. tanárrá dr. *Baló* Józsefet kinevezte. Az új egyetemi tanár fia egyesületünk több cikluson át volt munkás elnökének, a budapesti I. ker. áll. tanítóképző egykori igazgatójának.

Előléptetések a felekezeti tanárok státusában A felekezetek által fenntartott tanító- és tanítónőképző-intézetek tanárai közül 1929. július elsejével kezdődő hatállyal előléptek: *Kutassy* Mária, *Rácz* Erzsébet pápai ref. tanítónőképző-intézeti, *Osváth* Ferenc nagykőrösi ref. tanítóképző-intézeti tanárok a VI. fiz. osztály 3. fokozatába; *Gulyásné Benedek* Berta debreceni ref. tanítónőképző-intézeti tanár a VII. fiz. osztály 3. fokozatába; *Horváth* Kristóf szegedi róm. kath. tanítóképző-int. tanár a VIII. fiz. osztály 3. fokozatába, végül *Vadász* Zoltán szegedi róm. kath. tanítóképző-intézeti gyakorló isk. tanító a VII. fiz. osztály 3. fokozatába.

Előléptetések az állami tanárok státusában. Az áll. tanító- és tanítónőképzők tanárai közül júl. elsején előléptek: *Mesterházy* Jenő, *Székely* Zoltán, *Gyulayné Grátz* Márta, *Siemeister* János és *Kalabayné Schmidt* Vilma a VII. fiz. osztály 3. fokozatába.

Kinevezések az áll. gyakorló isk. tanítók státusában. A közoktatásügyi miniszter *Gál* Amália és *Vitál* Margit a cinkotai állami tanítónőképző-intézethez, *Putnoky* Jenő a kiskunfélegyházi állami tanítóképző-intézethez, *Szabó* Zoltán a bajai állami tanítóképző-intézethez, *Bagó* Margit a budapesti VII. ker. állami tanítónőképző-intézethez, *Balla* Béla a jászberényi állami tanítóképző-intézethez és *Horváth* János a nyíregyházi állami tanítóképző-intézethez beosztott állami tanítót (tanítónőt) és *Mezei* József nyug. gyakorlóiskolai tanítót állami tanító(nő)képző intézeti gyakorlóiskolai tanítóvá (tanítónővé) kinevezte.

Új gyakorló isk. tanítók. A közokt. miniszter *Kiss* József tápiógyörgyi áll. tanítót szolgálattételre a jászberényi áll. tanítóképző, *Illés* István fülöpszállási áll. tanítót a kalocsai érseki r. kath. tanítóképző gyakorló iskolájához osztotta be.

Tanári alkalmazás. A közokt. miniszter a tornaórák ellátása céljából szept. hó 1-től *Németh* Edit okl. tanítóképző-intézeti tanárt a bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézethez óradíjas helyettes tanári minőségben alkalmazta.

Beosztás szolgálattételre. A közokt. miniszter *Katona* Margit kiskunfélegyházi áll. polg. fiúisk. óradíjas helyettes tanárt, okl. tanítóképzői tanárt ebben a minőségben szept. hó 1-től a hódmezővásárhelyi áll. óvónőképző-intézethez osztotta be szolgálattételre (640-11-885/929. sz.)

Áthelyezés. A közokt. miniszter *Csada* Imre áll. tanítóképző-int. tanárt Sárospatakról a cinkotai áll. tanítónőképző-intézethez, *Pödör* Béla tanárt Pápáról és *Halmos* Péter gyakorló isk. tanítót Jászberényből a kőszegi áll. tanítóképző-intézethez, *Mihalik* József tanárt Cinkotáról és *Erdélyi* Olga óvónőképző-intézeti óradíjas helyettes tanárt Hódmezővásárhelyről a bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézethez áthelyezte.

Nyugdíjazás. A közokt. miniszter *Pálmai* Lenkét, a bpesti Horthy Miklós-kollégiumhoz beosztott áll. tanítónőképző-int. igazgatót, c. főigazgatót a tényleges szolgálat köteléke alól 1929 augusztus végével felmentette. A miniszteri intézkedéssel a tanítóképzésnek egyik leglelkülmeretesebb, kiváló szervező képességű s nagy munkabírási tagja vonult nyugalomba, ki a hazai nőnevelés s legutóbb a főiskolai ifjúság szociális gondozása terén hervadhatatlan érdemeket szerzett. Kívánjuk, hogy a jól megérdemelt pihenést sok éven keresztül jó egészségben élvezze!

A Testnevelési Főiskola új tanára. A Testnevelési Főiskolán az eddig ott előadó tanítóképzői tanárokon kívül a most kezdődő iskolaévben dr. *Kenyeres* Elemér, a bpesti óvónőképző pedagógia-tanára is előadásokat fog tartani. Az új előadó tárgya a neveléstörténelem lesz.

Díszpolgárrá választás. Cinkota nagyközség *Tabódy* Ida áll. tanítónőképző-int. igazgatót a község népjóléti és kulturális fejlesztése terén kifejtett kiváló érdemeiért díszpolgárává választotta. Magyarországon az érdemes igazgató az első, aki ilyen megtiszteltetésben részesült.

Vitézzé avatás. *Széky* (Számpl) Pál pécsi r. kath. tanítóképző-intézeti tanárt a kormányzó úr ő főméltósága f. évi június 16-án vitézzé avatta.

Népművelési gondnokká választás. Kiskunfélegyháza népművelési bizottsága *Móczár* Miklós áll. tanítóképző-intézeti tanárt népművelési gondnokká választotta. *Móczár* Miklós eddig is vezetőszerepet játszott a város és Pest vm. népművelési mozgalmában s benne a népművelés hivatott helyi vezetőt nyert.

Kornis Gyula Amerikában. Kornis Gyula közokt. államtitkár három hónapig tartó tanulmányútra az Egyesült Államokba utazott. Utazása folyamán aug. 12-én érkezett Newyorkba, ahol az amerikai magyarság küldöttsége lelkesen fogadta. Tanulmányútjának célja az amerikai iskolai rendszer s az amerikai magyarság kulturális életének megfigyelése, a bpesti és az amerikai egyetemek közt diákcseraalkotás létesítése. A magyar kormány képviselőjeként részt fog venni a bostoni Harvard-egyetem 150 éves fennállása emlékére rendezett ünnepségeken.

Díszoklevél-átadás. A rendkívüli közgyűlés határozata szerint június 28-án tiszteltt egyesületünk küldöttsége *Kornis* Gyula államtitkár előtt, hogy a tiszteletbeli tagságról szóló díszoklevelet átnyújtsa. A küldöttségben az egyesület tisztikarán kívül résztvettek: *Tabódy* Ida, *Grynaeus* Ida, *Végh* József, dr. *Szemere* Samu, dr. *Frank* Antal és *Farkasdy* Zoltán. A díszoklevelet *Párvy* Endre ügyvezető alelnök a következő beszéd kíséretében nyújtotta át: „Méltóságos Államtitkár Úr! Sohasem tapasztaltam még a szíveknek és lelkeknek oly harmónikus összedobbanását, mint pünkösd vasárnapján, mikor a Tanítóképző Int. Tanárok Orsz. Egyesülete Méltóságodat egyhangú lelkesedéssel dísztagjává választotta. E választás lelkeségéből és melegségéből kiérzett, hogy a tanítóképző-intézeti tanárság már várva-várta azt a pillanatot, mikor Méltóságod iránt érzett mélyes hálájának, ragaszkodásának és szeretetének csak némileg is kifejezést adhasson; de kiérzett e választásból az is, hogy a tanítóképző-intézeti tanárság már akkor is koronázatlan vezérének, irányító csillagának tartotta és tekintette Méltóságodat, mikor még nem volt államtitkár és akkor is annak tartaná, ha nem lenne államtitkár. Igen, mert e vezérségnek alapja nemcsak a hivatali méltóság, hatalom, rang és cím, hanem első sorban az a hatalmas képesség és tudás, melynek már csak irodalmi produktumai is mindenkor kiapadhatatlan forrásai és kincsesházai maradnak az egész magyar pedagógus és kultúrpolitikus világnak. De alapja ennek a vezérségnek az a támogatás, megértés, erkölcsi és anyagi tekintetben megnyilvánuló atyai jóindulat is, mellyel Méltóságod az egész magyar tanárvilágot, hogy csak a széniumos rendszer életbeléptetését említsem, részesítette és részesíti. Méltóságos Államtitkár Úr! Most, mikor e választás nagyszerű és ünnepélyes pillanatát megörökítő díszoklevelet, mint egy erkölcsi testületnek legszebb, legértékesebb ajándékát, átnyújtani bátorodom, nem tartanám illő dolognak, hogy ugyanakkor bajainkat és panaszainkat is felsoroljam. Ez ünnepontás lenne! De nem teszem ezt azért sem, mert tudjuk, hogy Méltóságod oly teljesen tájékozott a gondjaira bízott iskolák állapotáról, viszonyairól, tanársága helyzetéről és oly tökéletes szakértelemmel látja iskoláink hiányait és fogyatékosságait, de meg az orvoslasi módjait és eszközeit is, hogy meg vagyunk győződve, ha csak

Méltóságodtól függne, úgy hazánk közoktatásügye rövid időn belül mintául szolgálhatna egész Európának. Igen, mert megvan hozzá a tehetsége, a tudása és szíve! Ezt a tehetséget, ezt a tudást, ezt a szívet őrizze s tartsa meg a jószágos Isten a magyar haza, az oktatásügy és a tanítóképzés javára még sokáig! Isten éltesse Méltóságodat!" — Az üdvözlő szavakra Kornis Gyula államtitkár úr meghatva mondott köszönetet tiszteletbeli taggá választásáért. Kellemesen érintette, hogy — amint az üdvözlő beszéd azt hangsúlyozottan kiemelte — egyesületünk őt nem pusztán a hivatalos tekintélyeket megillető tiszteletből, hanem főképpen tudományos munkásságának megbecsüléséből választotta tiszteletbeli tagjai sorába. Ismét hangsúlyozta az államtitkár úr, hogy a tanítóképzés ügye különösebben is a szívén fekszik. Az intenzív népkultúrának ez a bázisa. Hiába vannak' nagyszerű iskola-objektumok, hiába a kitünő felszerelés. Az iskola falai közé elsősorban jó, ideális lelkű, kitünő tanítók kellenek. Ez pedig a tanítóképzői tanárságon múlik. Tudja, hogy életünk gondokkal terhes. A tanítóképzés intézményét is magas fokon szeretnők látni. A maga részéről mindent megtesz mind a két irányban. Kérte, hogy tiszteletbeli taggá választásáért tolmácsolja a küldöttség a tanítóképzői tanárság egyeteme előtt örömet és köszönetét. — A fogadás után az államtitkár úr közvetlenül, szívélyesen elbeszélgetett a küldöttség tagjaival és elismeréssel nyilatkozott a díszoklevélről, amelynek kompozíciója, finom tónusa és művészi megoldása *Farkasdy Zoltán* rajztanár kiváló képességeiről tanúskodik.

Rákos István ünneplése. Július 3.-án ünnepelte a magyar tanítóság fáradhatatlan tevékenységű és önzetlen gondolkozású vezére, *Rákos István* negyven éves tanítói munkásságának jubileumát. Az Újvárosháza közgyűlési termében megjelentek ez alkalomból a tanítóságon kívül a főváros, a tanügyi hatóságok és a tanáregyesületek kiküldöttei is. A tanítóság hálája sokféle formában nyilvánult meg az ősz vezér iránt. Az emléktárgyak és díszoklevelek tömegével árasztották el. A tanítóság összessége nevében az ünnepeltnek ezüst koszorút nyújtottak át, melynek minden levele egy-egy tanítóegyesületet szimbolizál. A Tanítók Szövetségháza és a Tanítók Háza számára arcképe, a tanítóság keszthelyi internátusa számára mellszobra készült. A Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége díszgyűlés keretében nevére 1000 pengős alapítványt tett és serleget alapított. A jubileumi ünnepségen egyesületünk nevében *Párvy Endre* alelnök köszöntötte szép szavakkal a jubilánst.

Személyi hírek. *Váradi József*, a bpesti I. ker. áll. tanítóképző tanára Kispest város népművelési évadját *A szabadság eszméje* c. előadásával rekesztette be. A váci Uránia meghívására pedig két előadást tartott *Széchenyi a magyarság nemzeti tanítója* és *Széchenyi életbölcsélete* címen. — *Dr. Veress István*, a debreceni ref. tanítóképző igazgatója nagyértékű előadást tartott a gyermekpszichológia köréből a Magyar Kisdednevelők Országos Egyesületének debreceni közgyűlésén. — *Bodor Dénes* sárospataki áll. tanítóképző-intézeti gyakorló isk. tanító a *Néptanítók Lapja* pályázatán *Hogyan lehet jó könyv olvasására nevelni a népet* c. pályamunkájával a második díjat nyerte. — *Laszczik Ernő* r. kath. tanítóképzői tanár a Kalocsavidéki Róm. Kath. Tanítóegyesület júl. 25-én Kalocsán *Oszwald József* tanítóképző-intézeti igazgató elnöklete alatt tartott közgyűlésén *Gyermekegfigyelések jellemlapok készítése alapján* címen előadást tartott. — *Woyciechowskyné dr. Lajos Mária*, egyesületünk főtítkára, a bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézet tanára 20 előadást tartott a lélektan köréből a Vöröskereszt Védőnők Tanfolyamán. — *Dr. Kenyeres Elemér* bpesti áll. óvónőképző-int.

tanár részt vett az Uj Nevelés Ligájának augusztus hónapban Helsingörben tartott kongresszusán s ott előadást tartott.

Az üdvözletekre érkezett válaszok. A miniszter Úr ónagyméltósága a tihanyi biológiai tanfolyam üdvözlő táviratára a következő választ küldte: „Méltóságos dr. *Verzár* Frigyes úrnak, egyetemi ny. r. tanár, a tihanyi Biológiai intézet igazgatója, Tihany. Tisztelt Barátom! A magyar állami tanítóképző-intézetek biológiai tanárai és a tanfolyam vezetői táviratilag üdvözöltek engem a tihanyi biológiai kutató intézetben rendezett első tanfolyamról. Kérlek, tolmácsold előttük a szíves üdvözlésért őszinte köszönetemet. Szíves üdvözlettel vagyok híved: *Klebsberg*.” — *Kornis* Gyula államtitkár úr önméltóságától a rendkívüli közgyűlés távirati üdvözlétére a következő válasz érkezett: A Tanítóképző Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete igen tisztelt Elnökségének. Budapest. Fogadja az igen tisztelt Elnökség legőszintébb köszönetemet abból az alkalomból, hogy f. évi május hó 19.-én tartott közgyűlésükön az Egyesület tiszteleti tagjává méltóztattak választani. Egyúttal kérem a tisztelt Elnökséget arra is, hogy ezt az Egyesület tagjai előtt is tolmácsolni méltóztassék. Legyenek meggyőződve arról, hogy a magyar tanítóképzés és a tanítóképzőintézeti tanárok ügyét a jövőben is különös gondnal és jóakarattal fogom figyelemmel kísérni. Igaz tisztelettel vagyok készséges híve: *Kornis* Gyula.

A kir. főigazgatóság új helyiségei. A tanító- és tanítónőképző-intézetek kir. főigazgatósága eddigi szűk és meg nem felelő helyiségeiből aug. végén új helyiségekbe költözött. A főigazgatóság új helye a kultuszminisztérium Báthory-utcai szárnyának negyedik emeletén, közvetlenül a keresk. isk. főigazgatóság mellett van, ahol három utcai és két udvari szoba áll az új Rendtartási Szabályzat által hatáskörében s teendőiben megnőtt hivatal rendelkezésére.

Az új Rendtartási Szabályzat. Az új Rendtartást, mely a folyó isk. évtől kezdve irányítani fogja a tanítóképzők külső és sok tekintetben belső életét is, örömmel fogadta a tanítóképzői tanárság. A tanárság nem minden kívánsága teljesült ugyan, de két szempontból az új Rendtartás lényeges haladást jelent. A tanítóképzők sok adminisztratív ügyét a többi középfokú iskola adminisztrációjával azonos módon oldja meg, amivel egyöntetűséget visz bele az iskolaigazgatásba. A másik nagy vívmánya, hogy — amint a kísérő rendelet leszögezi — csak szükségszerű kapcsolatot tart fenn a tanítóképzők és a kir. tanfelügyelők közt. Ez a szükségszerű kapcsolat *csak* arra terjed ki, „hogy a kir. tanfelügyelőknek a népiskolák felügyelete közben szerzett tapasztalatai a tanítóképzés számára gyümölesztethetők legyenek és a tanfelügyelők a tanítóképzés mai rendje és állapota felől mindenkor közvetlenül tájékozódhassanak.” Egyébként az új Rendtartás a tanító- és tanítónőképzők ügyeinek *felsőbb vezetését, felügyeletét és belső életének irányítását a maga egészében a tanítóképző-intézetek kir. főigazgatóságára ruházza*. A tanítóképzés valóban régen kinőtt már azokból a szűk és bénító keretekből, amiket a tanfelügyelőség tanulmányi és ügyviteli hatásköre számára jelentett s ezért a tanítóképző tanárság jóleső örömmel és osztatlan helyesléssel látja a kir. tanfelügyelőségnek mint felsőbb hatóságnak teljes kikapcsolását.

Érettségizettek osztálya a VII. ker. áll. tanítónőképzőben. A VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet tanártestületének előterjesztésére a közokt. miniszter megengedte, hogy az intézet V. évfolyamára középisk. érettségi bizonyítvánnyal felvett tanulók külön osztályba osztassanak és tanítói kiképzésüket módosított óraterv keretében nyerjék. Az ilyen tanulók a német nyelv teljes elhagyásával magyar irodalmat és mennyiségtant

felére csökkent óraszámban fognak tanulni. Ehelyett olyan tárgyakban kapnak pótló képzést, amelyek nem tárgyai a középiskolának, de amelyek a tanítói állás betöltéséhez szükségesek. Tanulni fognak heti egy órán módszertant, felemelt óraszámban éneket, rajzot, a második félévben női kézimunkát és gyakorlati kiképzésük az egész év folyamán heti 8 óra keretében fog történni. A módosított óraterv szükségképpen módosítást von maga után a tanítóképesítő vizsgálat tartalmában is. Az ilyen tanulók nem fognak tenni a mennyiségtanból írásbeli vizsgálatot, mennyiségteni és német nyelvi osztályzatukat a tanítói oklevélbe az érettségi bizonyítványból való átvétel útján nyerik. A módosított óraterv alapján történő kiképzés bizonyára el fogja tüntetni azokat a fogyatkozásokat, amik az érettségivel felvettek tanítói kiképzésében eddig kétségtelenül megvoltak.

A gazdasági szaktanítóképzés új módja. Mivel okl. tanítóknak valamely gazdasági akadémián gazdasági szaktanítókká való átképzése nem bizonyult jó megoldásnak, a gazd. szaktanítóképzés új módja vált szükségessé. A közokt. miniszter tíz okl. gazdát vett fel a folyó iskolaévre, ötöt a jászberényi s ötöt a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző V. évfolyamára. Mivel a jászberényi tanítóképző építési munkálatai még nem fejeződtek be, mind a tíz gazda a kiskunfélegyházi tanítóképzőben fogja mint rendes tanuló végezni tanulmányait. A felvettek a különböző vizsgálaton ének-zenéből nem vizsgáztak, tartoznak azonban a tárgyakból az év folyamán olyan előmenetelt tanúsítani, mely a rendes tanulókkal való egyúttaladásukat biztosítja. Hogy ez lehetséges legyen, a gazdasági akadémiát végzetek német nyelvet az V. évfolyamon nem tanulnak, hanem az ily módon rendelkezésre álló órákon az első félévben alaposabb ének-zenei képzésben, a másodikban rajz- és kézimunka-oktatásban részesülnek.

Tanítóképző tanárok és gyakorló isk. tanítók szünidei tanfolyama. A közokt. miniszter ttóképző tanárok és gyakorló isk. tanítók számára a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetben hat napra terjedő szünidei tanfolyamot rendezett. A tanfolyam, melyet júl. 1-én *Sarudy Ottó* kir. főigazgató nyitott meg, a következők vettek részt: vitéz *Losonczy István*, *Szabó Zoltán* (Baja), *Kaposy Károly*, *Mácsay Károly* (Csurgó), *Orosz István*, *Szücs János*, dr. *Novák József*, *F. Kiss István* (Debrecen), *Homor Imre*, *Szkalka Lajos*, *Bárdos Béla* (Esztergom), *Tanai Antal*, *Balla Béla*, *Halmos Péter* (Jászberény), *Illés István*, *Gaál Ödön* (Kalocsa), *Öllös Sarolta*, *Magyar Ilona*, *Szabó József* (Kecskemét), dr. *Nagy József*, *Lakatos Emil*, *Putnoki Jenő* (Kfőlegyháza), *Mózes Imre* (Miskolc), *Pál Lajos*, *Visontai János*, dr. *Juhász Béla* (Nagykőrös), *Ferenczi István*, *Horváth János*, dr. *Tóth Antal* (Nyiregyháza), *Gergely Ferenc*, *Pödör Béla* (Pápa), *Székelly Pál*, *Gelencsér M. Gabriella*, *Horváth M. Maura* (Pécs), *Straub Ferenc*, *Vadász Zoltán*, *Jónás M. Hedvig*, *Keliger M. Johanna* (Szeged), *Laszczik Ernő*, (Kalocsa), *Haits Ella*, *Medgyessy Zsófia*, *Vital Margit*, *Novák Eszter* (Cinkota), *Günther Jolán* (Veszprém), *Szalatsy Richárd*, *Grynaeus Ida*, *W. dr. Lajos Mária*, *Répay Dániel*, *Maurer Mihály*, *Kiss József*, *Balázs Dezső*, dr. *Cseh Arnold*, *Schmarcz Károly*, *Schön István*, *Kristofcsák Lajos* (Budapest), *Takács Mária* Annunziata, *Bauer Mária* Hermina (Kalocsa), *Juhász Nyitó Alfonza*, *Süveges Mária* Vilhelmina és *Mészáros M. Dolorosa* (Esztergom). A tanfolyam főcélja az új népisk. tanterv szellemének megfelelő népiskolai metodika elméleti és gyakorlati elmélyítése volt. E célt a tanfolyam vezetősége elméleti előadásokkal, gyakorlati bemutatásokkal, azokat előkészítő és követő pedagógiai beszélgetésekkel törekedett elérni. A résztvevők írásban ebbe a körbe vágó kérdéseket és észrevételeket tehettek, még pedig nevük meg-

jelölése nélkül s ezeket a tanfolyam vezetője a tanfolyam nyilvánossága elé tárt, amiből élénk és közvetlen eszmecserék fejlődtek. A tanfolyamot nemes becsüggyal és dicséretes buzgalommal dr. *Frank Antal*, az I. ker. áll. tanítóképző h. igazgatója vezette. Ő és *Drozdy Gyula* voltak a tanfolyam előadói. Utóbbi vezette és tartotta a gyakorlati bemutatásokat. Kívüle még a következő gyakorló isk. tanítók tanítottak: *Szkalka Lajos*, *Kaposi Károly*, *Putnoky Jenő*, vitéz *Losonczy György*, *Szalatsy Richárd* és *Gaal Ödön*. Egyébként a tanfolyam részletes tárgysora a következő volt: Júl. 1. (hétfő). Megnyitó beszéd, mondotta *Sarudy Ottó* kir. főigazgató. 8—9. *Drozdy Gy.*: Quint ped. elvei az új tantervvel kapcsolatban. 9—10. *Frank A.*: Ped. gondolatok a beszédgyakorlatokkal kapcsolatban. 10—1. *Drozdy Gy.*: A beszédgyakorlatok módszere és tanítások e körből. 1—2. Ped. beszélgetések. — Júl. 2. (kedd). 7—8. *Frank*: Nevelői gondolatok az olvasmánytárgyalással kapcsolatban. — A pedagógia tanításáról. 8—9. *Drozdy Gy.*: Olvasmánytárgyalás tanításának módja. 9—10. *Drozdy Gy.*: Tanítás az olvasmánytárgyalásból. 10—11. *Frank*: Tanítás. Tárgya: A nevelés célja. Célok egysége. Tanítványok a IV. éves növendékek. 11—1. Pedagógiai beszélgetések. — Júl. 3. (szerda). 7—8. *Frank*: A fogalmazással kapcsolatos nevelői gondolatok. 8—9. *Drozdy*: A fogalmazás tanításának módszere. 9—11. *Drozdy*: Tanítások a fogalmazásból. Délután kirándulás. — Júl. 4. (csütörtök). 7—8. *Frank*: A gyermek tanításunk központja. A nyelvi magyarázatokkal kapcsolatos nevelői gondolatok. 8—9. *Drozdy*: A nyelvi magyarázatok tanításának módja. 9—10. *Frank*: Tanítás. Tárgya: A nevelés lehetősége. (IV. é. növ.) 10—12. *Drozdy*: Tanítás a nyelvi magyarázatokból. 12—1. Pedagógiai beszélgetések. — Júl. 5. (péntek). 7—8. *Frank*: A gyakorlati élet szerepe a nevelésben. Pedagógiai gondolatok a számolás és mérés tanításában. 8—9. A számolás és mérés tanításának módja. 9—11. *Drozdy*: Tanítás a számolásból és mérésből. Délután: Pedagógiai beszélgetések. — Júl. 6. (szombat). 7—8. *Frank*: Nevelés és természet. A természeti és gazdasági ismeretekkel kapcsolatos nevelői gondolatok. 8—9. *Drozdy*: A természetrajz és földrajz tanításának módszere. 9—11. *Drozdy*: Tanítás a természetrajzból és földrajzból. 11—1. Pedagógiai beszélgetések.

Továbbképző tanfolyamok tanítók számára. A közokt. miniszter elrendelte, hogy minden tanfelügyelőség területén a tanítók továbbképzése s az új tanterv megismertetése céljából az 1929/30. isk. évtől kezdődőleg pedagógiai szemináriumok szerveztessenek. Elrendelte továbbá, hogy az egyes vármegyék igazgató-tanítói és tanítói közül megfelelő előadókat kell képezni. E képzés megindításaképp júl. 8—14-ig a budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetben továbbképző tanfolyam volt, melyen mintegy 60 tanító vett részt. Hasonló tanfolyam volt azután júl. 15—20. napjain a szegedi róm. kath., aug. 21—24-én a pápai állami és aug. 25—30-án a nyiregyházai áll. tanítóképzőben. A tanfolyamokat dr. *Frank Antal* h. igazgató vezette. Az előadások egy részét is ő tartotta, másik részüket pedig elméleti bemutatásokkal együtt *Drozdy Gyula*. Ez előadókhoz csatlakozott a szegedi tanfolyamtól kezdve *Putnoky Jenő* kőfelegyházi gyakorló isk. tanító.

Továbbképző tanfolyam a kisebbségi iskolák tanítói számára. A német kisebbségi iskolák tanítói számára az idei nagyszünetben is rendezett a közokt. miniszter a mult évihez hasonló továbbképző-tanfolyamot. A mostani tanfolyam színhelye is a bajai áll. tanítóképző volt s vezetője *Lux Gyula* bpesti I. ker. áll. tóképző-int. tanár. A tanfolyam előadói s a megtartott előadások a következők voltak: 1. A nemzeti kisebbségre vonatkozó törvényes intézkedések; 2. A népiskolai új tan-

tervnek és az A-, B-, C-típusú iskolák tantervének ismertetése; 5. Az olvasmánytárgyalás módszere különös tekintettel a különböző típusú iskolákra. Előadó *Várad* József. — 4. Mintatanításokat tartott az olvasmány- és költeménytárgyalás köréből vitéz *Losonczy* György, a bajai áll. tanítóképző gyakorlójának tanítója. — 5. A beszéd- és értelemgyakorlatok és a fogalmazástanítás módszere, különös tekintettel a különböző típusú iskolákra címen előadásokat tartott *Barcsai* József, a bajai tanítóképző pedagógusa. — 6. Ez utóbbi tárgykörből mintatanításokat mutatott be *Neubauer* János soproni evang. isk. tanító. — 7. Bevezetés a hazai németiség történetébe és néprajzába. — 8. A német irodalom főkorszakai. Előadó dr. *Schmidt* Henrik szegedi egyetemi tanár. — 9. Német nyelvhelyességi gyakorlatok, vezetője *Grund* Henrik heidelbergi egyet. tanársegéd volt. Végül *Lux* Gyula tanfolyamvezető a következő tételek köréből tartott előadásokat: A német nyelvtan és helyesírás főbb kérdései; A magyar nyelvtanítás módszere a nem magyar tannyelvű iskolában. — A gazdag programmú s minden vonatkozásában kitűnően sikerült tanfolyamon Csonkamagyarország különböző vidékeiről 70 tanító vett részt. A két hétig tartó tanfolyam júl. 24.-én ért véget. Az előadásokat olykor egy-egy kirándulás és ünnepség tette változatossá. Ilyen volt a Bátaszékre tett kirándulás s a bajai Hősök Sírjának megkoszorúzása.

Nemzetközi eszperantó tanfolyam és világkongresszus Budapest. A nyári szünetben történt és az iskolát érintő események közé tartoznak azok is, amelyek az eszperantó világnyelv művelése és terjesztése érdekében történtek. Ilyenek voltak a *nemzetközi eszperantó tanfolyam és az eszperantó világkongresszus*. Mindkettő annál is inkább érdekelheti a ttóképzői tanárságot, mert az elsőnek igazgatója, a világkongresszusnak pedig elnöke *Mihalik* József VII. ker. áll. ttónóképző-int. tanár, egyesületünk titkára volt. Az ő szervező ereje, agilitása és lelkesége nem csekély tényezője volt a sikernek. A tanfolyamot a főváros tanácsa a Pedagógiai Szemináriumban rendezte s azon 156 tanár és tanító (köztük 87 külföldi) vett részt. Metodikai szempontból a tanfolyam felette érdekes volt, mert azon *Cseh* András lelkes új és rövid idő alatt sikerre vezető módszerét mutatta be. A kitűnően sikerült világkongresszus lezajlása után, aug. 8-án ugyancsak *Mihalik* József vezetésével küldöttség jelent meg a közokt. minisztériumban, amely az eszperantó nyelv tanításának az iskolákba, köztük a tanítóképzőkbe való bevezetését kérte.

Tanítóképző tanárok előadásai a Rádió Szabad Egyetemen. A közelmúltban a Rádió Szabad Egyetemen kartársaink közül számosan tartottak előadást. Így május 30-án dr. *Frank* Antal bpesti I. ker. áll. képző h. igazgató a pályaválasztásról beszélt, júl. 18-án *Mihalik* József, az eszperantó világkongresszus elnöke *Amít az eszperantó nyelvről minden művelt embernek tudnia kell* címen tartott nagy visszhangot keltett előadást, aug. 19-én vitéz dr. *Málnássy* Ödön egri r. kath. tanítóképzői tanár *Rákóczi legvitézebb katonájáról* beszélt, aug. 22-én *Mesterházy* Jenő *A budai királyi palota multja* s aug. 29-én pedig *Fekete* József szolgálatáért a közokt. minisztériumba beosztott áll. tanítóképzői tanár *Az új iskolaév előtt* címen tartott előadást.

Özv. Quint Józsefné levele egyesületünk elnökségéhez. Méltóságos Elnök Úr! Fájdalomtól megtört szívem mély hálájával mondok köszönetet azért a kegyeletes, szép megemlékezésért, mely a máj. 19.-én tartott rendkívüli közgyűlésen drága jó Uram emlékének megszaltására és megőrzésére elhangzott. Köszönöm szépen azt a Mël-

tóságod részéről, ki olyan önfeláldozó módon átvette szegény Uram árván maradt örökségét, azt a baráti szeretettől indított, az Uram munkája és egyénisége iránt táplált elismeréstől erősített szép szándékot, hogy a T. I. T. O. E. kebelében az ő emlékét nemcsak ilyen bensőséges, megleghangú ünneplésben részesítse, hanem a többi szép tervvel Neki maradandó emléket is állítson. Köszönöm *Frank Antal* dr. tanár úrnak, megboldogult jó Uram hűséges barátjának, kedves munkatársának azt a szép dicsőítő és megvilágító emlékbeszédet, mely nemcsak az ő egyéni, de sok más nevezetes pedagógiai tényezőnek drága Uramról való véleményét is visszatükrözi. Engedje meg, hogy a kegyeletes tervek keresztülviteléhez csekély erőmmel én is hozzájárulhassak. Tisztelettel jelentem, hogy a létesítendő Quint József-alapítványhoz 3000 P, azaz Háromezer pengővel hozzájárulok, amiről már intézetünk Tanári Testületét is értesítettem. Együttal ígérem, hogy munkáinak összegyűjtésében szívesen résztveszek. Hálás köszönetemet a magam és anyáim nevében megújítva, Méltóságod iránt érzett hálás tiszteletemet kifejezve, mélységes szomorúsággal üdvözlö, Budapest, 1929. jún. 4.-én, özv. Quint Józsefné.

Halálozás. *Thaisz Lajos* nyug. áll. tanítóképző-int. tanár, a losonci evang. egyház főfelügyelője Losoncon jún. 24-én hosszas szenvedés után 67 éves korában elhunyt. 26-án temették az ottani magyarság nagy részvételével. A megboldogult leghosszabb ideig a losonci áll. tanítóképzőnek volt tanára. Nemcsak mint kiváló tanár, hanem mint az ifjúság meglehetősen segítője mélyen belevészte áldott emlékét tanítványai sokaságának szívébe. Emlékét kegyelettel fogjuk őrizni. — *Pataki Vilmos* nyug. áll. tanítóképző-intézeti tanár Budapesten, aug. 6-án 72 éves korában meghalt. Aug. 9-én temették a rákoskeresztúri köztemető halottasházából. Utoljára a bpesti VII. ker. áll. tanítónőképzőben működött. A legkiválóbb zenepedagógusok egyike volt, ki tanításaival és énektanítási kézikönyveivel sokáig irányt szabott a tanítóképzői énekoktatásnak. Emléke legyen áldott!

Nyugtázás. Tagsági díjat fizettek az 1926. évre: Tömörkény Dezső;

az 1827. év I. felére: Molitor G., Tömörkény D., dr. Gábel P.;

az 1927. év II. felére: Molitor G., Tömörkény D., dr. Gábel P., dr. Zsindely K.;

az 1928. év I. felére: Jankó L., Jassovszky M., Kovács E., Vargyas M., Molitor G., dr. Kőrös L., Hatvani L., Kiss S., Levius E., Miklós J., v. Szomjas Fr., dr. Gábel P., Novák E., Pfeiffer J., dr. Zsindely K. és Gergely F.,

az 1928. év II. felére: Jankó L., Jassovszky M., Kovács E., Vargyas M., Molitor G., dr. Kőrös E., Hatvani L., Ágoston V., Ehnann T., Kiss S., Levius E., Miklós J., v. Szomjas Fr., dr. Gábel P., Gergely F., Novák E., Pfeiffer J., dr. Zsindely K.;

az 1929. év I. felére: Szelenyi D., Varga Lajos, Medgyessy Zs., Schönvizner J., Horváth A. J., Szabó K., v. dr. Székely Gy., Pálmai L., Venczell E., Vaskó L., Haitsh E., Damaszkovszky M.-né, Brunovszky R., Chobodiczky A., Dénes J., Flóra S., Kiss Á. J., Losonci Gy., Szilágyi I., Barcsai L., Bognár K., Ihász F., v. Lenkey J., Matheidesz J., Peschkó Z., Rozsonday K., Sass L., dr. Becker V., Horváth B. Kr., Katona M., Kövessy I., Straub F., Vadász Z., Bocskay J., Mayer R., Pörzsölt G., Lipter E., dr. Szemere S., dr. Richtmann M., dr. Sós E., Rados Gy., dr. Cseh A., Stroke H., Balázs D., Schwartz K., Laszczik E., Kovács D., Lázár K., Révai Ö., Marcellly K., Csada I., Bodor D., Tóth M., Blénossy J., Tabódy J., Novák E., Pfeiffer J., Roda M.;

az 1929. év II. felére: Varga L., Medgyessy Zs., Schönwizner I., Horváth A. J., v. dr. Székely Gy., Pálmai L., Venczell E., Vaskó L., Haitsch E., Damaszkovszky M.-né. Hamar Gy., v. Lenkey J., Matheidesz J., Rozsonday K., dr. Becker V., Horváth B. Kr., Katona M., Kövessy J., Sraub F., Vadász Z., Lipter E., dr. Szemere S., dr. Richtmann M., dr. Sós E., Rados Gy., dr. Cseh A., Stroke H., Balázs D., Schwartz K., Laszcsik E., Kovács D., Lázár K., Révai Ö., Marcelly K., Csada I., Bodor D., Tóth M., Blénessy J., Tabódy J., Novák E., Pfeiffer J., Roda M.

az 1930. évre: Damaszkovszky M.-né.

Előfizetés a folyóiratra: Bpest VII. k. áll. tnőkp. 1929. évre. Sopron (Megv.) róm. kath. tnőkp. 1929-re, Csurgó áll. tkp. 1929-re, Kalocsa rk. tnőkp. 1929-re. Kiskunfélegyháza rk. tnőkp. 1929-re, Szeged rk. tnőkp. 1928 és 1929-re Orsz. izr. tkp. 1929-re.

Befizetések a Tanárok Házára: Csurgó áll. tkp. 1928—29-re (522 P), Hódmezővásárhely áll. óvónőkp. 1928—29-re (158 P), Kecskemét ref. tnőkp. 1928/29-re (192 P), Bpest VII. áll. tnőkp. 4 tanuló díja (8 P), Győr áll. tnőkp. 25 tanuló díja (46 P), Bpest II. áll. tnőkp. (44 P), Bpest I. áll. tkp. 15 tanuló díja (50 P).

Bpest, 1929. VIII. 27.

Pócza József, egyesületi pénztáros.

Megjelent! Molnár Oszkár: Megjelent!

Neveléstörténelem.

Segédkönyv a tanító- és tanítónőképző-intézetek V. osztálya számára és a tanítói továbbképzés céljaira.

A szerző kiadása.

Szigorúan a tanítóképzők számára kiadott tanterv anyagát dolgozza fel. Az oktatásügy egészének történeti fejlődését igyekszik ugyan feltüntetni, de vezető szempontja a népoktatásügy. — A didaktikai elveket és az oktatási intézményeket a történeti élet egyéb tényezőivel összefüggésbe hozza. — Amit lehet, azt a filozófia egyetemességében tünteti fel.

Szaktanároknak pontos tanmenettel szolgálunk!

Megrendelések a szerző címére (Budapest, I., Avar-u. 15. III. 7.) vagy a nyomdába (Dunántúl Egyetemi Nyomdája, Pécs, Perczel-u. 42.) küldendők. Aki így rendeli és a pénzt előzetesen beküldi vagy a felhívásra adott csekklaapon beküldi, az a könyvet portómentesen, példányonként 4.50 pengőért kapja. Ára egyébként a könyv-árusi forgalomban 6 P.

DUNÁNTÚL. EGYETEMI NYOMDÁJA, PÉCSETT